

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 31 | 2013

Kunnat ja seurakunnat METSO:n toteuttajina

Susanna Anttila
Kimmo Syrjänen
Riikka Paloniemi





SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 31 | 2013

Kunnat ja seurakunnat METSO:n toteuttajina

Susanna Anttila
Kimmo Syrjänen
Riikka Paloniemi

Helsinki 2013

Suomen ympäristökeskus



SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 31 | 2013
Suomen ympäristökeskus (SYKE)
Luontoympäristökeskus

Taitto: Ritva Koskinen
Kansikuva: Mikko Kuusinen

Julkaisu on saatavana ainoastaan internetistä:
<https://helda.helsinki.fi/syke>

ISBN 978-952-11-4229-1 (PDF)
ISSN 1796-1726 (verkkoj.)

YHTEENVETO

Ympäristöministeriö on myöntänyt vuosina 2010–2012 rahoitusta Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) toteuttamiseen soveltuvien alueiden löytämiseksi kuntien ja seurakuntien omistamista metsistä. Rahoitushakua on ollut kolme, joista kaksi ensimmäistä kohdistettiin vain kunnille ja kolmannessa, vuoden 2012 haussa myös seurakunnille tarjottiin mahdollisuus hakea rahoitusta. Kohteiden inventoinnin lisäksi rahoitustuki oli tarkoitettu myös luonnonhoitoa tukevaan metsäsuunnitteluun. Rahoitusta myönnettiin 53 hankkeelle, yhteensä lähes 800 000 euroa. Pääosa hankkeista oli kuntien hankkeita, mutta rahoitusta sai myös kahdeksan seurakuntien hanketta. Osa hankkeista oli useamman kunnan yhteishankkeita.

Käsillä oleva raportti keskittyy METSO:n edistämiseen kunnissa, mutta myös seurakuntiin liittyviä teemoja on nostettu esille. Raporttiin on koottu inventointien tulokset käyttäen aineistona kuntien ja seurakuntien ympäristöministeriölle toimittamia hankkeiden loppuraportteja. Lisäksi esittelemme kehitysehdotuksia monimuotoisuuden turvaamiseksi kuntien ja seurakuntien omistamissa metsissä METSO-ohjelmalla. Tässä hyödynnämme aineistoina hankkeiden tuottamia inventointiraportteja, METSO-inventointeihin osallistuneille kunnille ja seurakunnille suunnattua kyselyä sekä elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskusten (ELY-keskusten) METSO-vastaavien puhelinhaastatteluja. Raportissa arvioidaan lisäksi kuntien ja seurakuntien tekemien inventointien vaikuttavuutta METSO-ohjelman tavoitteiden kannalta. Raportti toimii tausta-aineistona, kun ympäristöministeriö arvioi yhteistyössä Suomen Kuntaliiton kanssa inventointien tuloksia. Samalla arvioidaan kuntien METSO-toteutusohjeiston toimivuutta.

Inventointihankkeissa oli mukana yhteensä 52 kuntaa ja kahdeksan seurakuntaa. Maastossa inventoitiin tarkemmin noin 31 500 hehtaaria kuntien ja seurakuntien maita ja löydettiin 8 754 hehtaaria METSO-ohjelmaan soveltuvia kohteita. Pääosa löydetyistä kohteista on luontoarvoiltaan hyvin edustavia. Luontoarvojen inventointiin myönnetty rahoitus tuli tarpeeseen ja oli hyödyllinen mukana olleille kunnille ja seurakunnille; monien kohteiden arvoa ei olisi saatu todennettua ilman erillistä inventointirahoitusta.

ELY-keskusten METSO-vastaavien arvion mukaan kuntien ja seurakuntien omistamia kohteita on toteutettu METSO-ohjelmalla tähän mennessä noin 1 700 hehtaaria ja valmistelussa on noin tuhat hehtaaria. Näissä luvuissa on mukana noin tuhat hehtaaria kohteita, jotka ovat tulleet esille ympäristöministeriön rahoittamissa inventoinneissa. Päätöksenteon eteneminen inventoitujen kohteiden turvaamisen toteutukseen näyttää edistyvän hitaana, mutta muutamia inventoinneissa esiin nousseita suuriakin kohteita on jo suojeltu. Kartoituksissa löydetyt METSO-kohteet aiotaan kunnissa turvata pääasiassa muilla keinoilla kuin luonnonsuojelualueina: kyselyn perusteella pääasiallinen turvaamiskeino on ottaa kohteet huomioon metsäsuunnittelussa. Vielä ei pystytä arvioimaan, missä määrin inventoinnit tulevat edistämään METSO-ohjelman toteutusta. Kohteiden turvaamisen edistymistä on syytä seurata muutaman vuoden kuluttua.

METSO-ohjelmalle on esitetty tavoite suojella vuosina 2011–2020 noin 5 000 hehtaaria muiden julkisyhteisöjen kuin valtion omistamia maita. Inventointirahoituksen jatkaminen tukisi tavoitteen saavuttamista. Lisäksi olisi syytä edelleen kehittää julkisyhteisöille suunnattuja kannusteita osallistua METSO-ohjelmaan. Inventoinnin tehneitä kuntia ja seurakuntia tulee opastaa tarjoamaan kohteita ELY-keskuksille.

Lisäksi tulee huolehtia, että kuntien ja seurakuntien päättävillä tahoilla on oikeaa tietoa METSO-ohjelman keinoista. Joidenkin elinympäristöjen kohdalla kuntien osallistuminen METSO:n toteutukseen saattaa olla erityisen tärkeää: esimerkiksi lehtoja on löytynyt tehdyissä inventoinneissa huomattavan paljon.

Jos inventointien rahoitustukea päätetään jatkaa, inventointien toteutus, raportointi ja ELY-keskusten kanssa tehtävä yhteistyö tulee ohjeistaa yksityiskohtaisemmin. Julkisyhteisöt tarvitsevat tukea ja resursseja luonnonhoidon ja ennallistamisen suunnitteluun ja toteutukseen. Nykyisin kunnille korvataan yksityisen suojelualueen perustamisesta enintään 50 % alueen käyvästä metsätaloustaloudesta. Korvausosuuden kasvattaminen etenkin laajempien ja edustavampien kohteiden osalta lisäisi todennäköisesti kuntien kiinnostusta METSO-kohteiden suojeluun. Viestintää METSO-ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista tarvitaan edelleen. Kuntien ja seurakuntien metsistä vastaavia tahoja sekä käytännön metsänhoidon toteuttajia tulisi opastaa ja motivoida ottamaan paremmin huomioon METSO:n soveltuvia kohteita.

Kuntien omistamissa metsissä on hyviä edellytyksiä toteuttaa METSO-ohjelmaa, mutta kuntakohtaiset erot ovat suuria. Parhaimmillaan suojelunarvoiset kohteet ovat laajempia kuin yksityismetsissä keskimäärin, ja luonnonhoidolla ja ennallistamisella voidaan parantaa suojelualueverkoston ekologista kytkeytyneisyyttä. Haasteita ja kehittämiskohteita METSO-ohjelman toteuttamiseksi ovat mm. kuntien ja seurakuntien motivoiminen ohjelman toteuttamiseen, kuntien ja seurakuntien heikko taloustilanne, kuntapäätöksenteon monivaiheisuus, METSO-tiedon välittäminen keskeisille tahoille kunnissa ja seurakunnissa sekä metsäsektorin (metsänhoitoyhdistysten, metsäkeskuksen) aktivoiminen niin kuntien kuin seurakuntienkin metsien turvaamisessa.

Kiitokset

Ympäristöministeriö on rahoittanut aineistojen keruun ja raportin kirjoittamisen. Haluamme erityisesti kiittää kuntiin ja seurakuntiin lähettämäämme kyselyyn vastanneita henkilöitä sekä kaikkia, joilta olemme saaneet lisätietoja inventointien tuloksista. ELY-keskusten METSO-vastaavilta saimme paitsi arvokasta tietoa kuntien ja seurakuntien osallistumisesta METSO-ohjelman toteuttamiseen myös runsaasti kehittämisideoita, kiitos niistä. Lisäksi haluamme kiittää inventointihankkeiden valvojina toimineita Mikko Kuusista, Jukka-Pekka Flanderia ja Esa Pynnöstä ympäristöministeriöstä, aineistojen keruuseen osallistunutta Riina Pelkosta Suomen ympäristökeskuksesta sekä raporttiluonnoksen kommentoinnista ja kehitysideoista Anne Grönlundia Pohjois-Savon ELY-keskuksesta, Paula Mattilaa Kaakkois-Suomen ELY-keskuksesta, Maija Hakasta Suomen Kuntaliitosta, Lea Pöyhöstä Kuopion kaupungista, Mirja Rantalaa Metsäntutkimuslaitoksesta sekä Saija Kuusela Suomen ympäristökeskuksesta.

SISÄLLYS

Yhteenveto	3
Kiitokset	4
I Tausta	7
1.1 Kuntien ja seurakuntien metsäomistus	7
1.2 KuntaMETSO-työryhmän ehdotukset	8
1.3 Kunnat ja seurakunnat METSO-ohjelmassa	9
1.4 Raportin tavoite ja aineistot	11
2 Kunnille ja seurakunnille suunnatut METSO-keinot	12
2.1 Turvaamiskeinot	12
2.2 Suojelun korvaaminen	13
3 Kuntien ja seurakuntien METSO-inventoinnit	15
3.1 Inventointirahoitus.....	15
3.2 Rahoitustukea inventointeihin saaneet kunnat ja seurakunnat	16
3.2.1 Rahoitustuen alueellinen jakautuminen	16
3.2.2 Rahoitusta saaneet kunnat	18
3.2.3 Rahoitusta saaneet seurakunnat	20
3.3 Inventointien toteutus ja raportointi	20
3.3.1 Inventointien toteuttaminen.....	20
3.3.2 Inventointiraportit.....	21
4 METSO-inventointien tulokset	24
4.1 METSO-kohteiden pinta-ala	24
4.2 METSO-arvoluokat ja -elinympäristöt	24
4.3 Kohteiden rajaukset	26
5 METSO-kohteiden turvaaminen	29
5.1 Luontoarvojen inventoimisesta monenlaista hyötyä	29
5.2 METSO-keinojen tuntemus	30
5.3 Inventoinneissa löydettyjen kohteiden turvaaminen.....	31
5.3.1 METSO:n eri suojelukeinojen painotus	31
5.3.2 Suojelukeinojen tyydyttävyys	32
5.3.3 ELY-keskuksille tarjottavat kohteet ja jatkotoimenpiteiden suunnittelu.....	33
5.4 ELY-keskusten näkemyksiä METSO:n toteutuksesta kunnissa ja seurakunnissa.....	34
5.4.1 METSO-ohjelman toteutustilanne ja toteutuksen edellytykset.....	34
5.4.2 Kuntien tietoisuus METSO-ohjelmasta ja aktiivisuus METSO:n toteutuksessa	35
5.4.3 Kohteiden turvaamisesta päättäminen kunnissa	37
5.4.4 Suojelualueen perustaminen, metsäsuunnittelu ja kaavoitus.....	38
5.4.5 Seurakuntien rooli METSO-ohjelman toteutuksessa	39
5.4.6 Inventointirahoituksen jatkaminen	39

6 METSO-tiedotus ja -markkinointi kunnissa ja seurakunnissa	40
6.1 METSO-inventointien tuloksista tiedottaminen.....	40
6.2 Kuntalaisten palaute ja siihen vastaaminen.....	41
6.3 Kunnat ja seurakunnat METSON markkinoinnin edistäjinä	41
7 Luonnonsuojelualueiden lisääminen kunnissa	44
8 Kehittämissuhteita METSO-kohteiden turvaamiseksi kunnissa ja seurakunnissa	46
8.1 METSO-viestintä ja -koulutus.....	46
8.2 Inventoinneissa esiin tulleiden kohteiden turvaamisen ohjaus ja seuranta.....	47
8.3 Inventointirahoituksen jatkaminen	48
8.4 METSO-keinojen kehittäminen.....	49
8.4.1 Osittaiskorvauksen merkityksestä	49
8.4.2 Luonnonhoidon ja ennallistamisen tukeminen.....	50
8.4.3 Määräaikaiset suojelusopimukset.....	51
8.4.4 Metsäsuunnittelun ja luontoselvitysten merkitys METSO-kohteiden turvaamisessa	51
8.5 Metsien hoidosta vastaavien tahojen aktivoiminen.....	52
8.6 Seurakunnat METSON toteuttajina.....	52
8.7 Kunnat ja seurakunnat METSO-ohjelman markkinoijina	53
Kirjallisuus	54
Liitteet	55
Liite 1. Inventoinnin tehneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely ...	55
Liite 2. Ympäristöministeriön ohje ELY-keskuksille METSO-ohjelman toteuttamisesta kunnissa	58
Liite 3. Yhteenvetotaulukko inventointien tuloksista	60
Kuvailulehdet	64

1 Tausta

I.1

Kuntien ja seurakuntien metsäomistus

Lähes kaikki Suomen 320 kuntaa omistavat metsää. Kuntien omistuksessa oleva metsäpinta-ala oli vuonna 2011 noin 430 000 hehtaaria (Suomen virallinen tilasto 2011) mikä on 1,9 % maamme 22,8 miljoonasta metsähehtaarista (Suomen metsät 2012). Kuntien omistama metsäpinta-ala vaihtelee suuresti kunnittain. 216 kuntaa omistaa metsää yli 500 hehtaaria. Yli 1 000 hehtaarin metsäomaisuus on 127 kunnalla ja yli 3 000 hehtaarin 31 kunnalla. Suurimmat metsänomistajat ovat Oulu (17 500 ha), Kuopio (10 643 ha) ja Helsinki (10 083 ha). (Suomen virallinen tilasto 2011.) Kuntien omistamille metsille on tyypillistä virkistys- ja ulkoilumetsien suuri osuus. Vuonna 2006 julkaistun KuntaMETSO-työryhmän muistion mukaan runsas kolmannes (34 %) METSO:n toteutuksen painopistealueella sijaitsevista kuntien omistamista metsistä on virkistys- ja ulkoilumetsiä. Kuntien omistamien ulkoilu- ja virkistysmetsien osuus maamme metsätalousmaasta on yhteensä noin 0,6 %. (Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien... 2006.)

Tarkkaa tietoa kuntien omistamien suojelumetsien pinta-aloista ja käytetyistä suojelukeinoista ei ole saatavilla. Kuntien omistamasta metsäalasta noin 1,5 prosenttia eli noin 6 400 hehtaaria on erilaisia luonnonsuojelulailta tai kunnan omalla päätöksellä turvattuja suojelu- ja aarnimetsiä (Suomen Kuntaliitto 2013). Myös suojeluohjelmissa (mm. soiden, lehtojen ja vanhojen metsien suojeluohjelmat) on mukana kuntien ja seurakuntien maita. KuntaMETSO-työryhmän kunnille tekemän kyselyn perusteella METSO:n painopistealueella on kuntien omistamista metsistä eri tavoin suojeltu (pääkäyttömuoto suojelu) yhteensä 10 730 hehtaaria (Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien... 2006).

Yli puolet kunnista hoiti em. kyselyn mukaan virkistys- ja ulkoilumetsiään eri periaattein kuin talousmetsiään: hoito on pienipiirteisempää, ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen korostuu virkistyskäytön edellytysten turvaamisen lisäksi. Vajaalla puolella (40 %) kunnista oli käytössä suosituksia luonnon monimuotoisuuden huomioimiseksi virkistys- ja talousmetsissä. Kyselyn mukaan joka kolmas METSO-alueeseen kuuluvista kunnista piti tavoitteenaan lisätä ulkoilu- ja virkistysmetsien osuutta tulevina vuosina ja joka viides kunta ilmoitti pyrkivänsä lisäämään suojelumetsien osuutta. Virkistys- ja ulkoilumetsien sekä suojelumetsien osuutta aikoivat lisätä etenkin asukasluvultaan keskimääräistä hieman suuremmat kunnat. Kyselyn toteutusvuonna 2005 noin neljäsosalla kunnista ei ollut lainkaan virkistys- ja ulkoilumetsiksi luokiteltuja metsiä ja puolet kunnista ei tuolloin omistanut suojeltua metsää. Noin 40 %:lla kunnista virkistys- ja ulkoilumetsien pinta-ala oli alle 100 hehtaaria ja suojelumetsien pinta-ala alle 30 hehtaaria. (Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien... 2006.)

Kunnilla on useita lakisäätteisiä velvoitteita turvata monimuotoisuutta ja tarjota kuntalaisille virkistykseen soveltuvia alueita. Maankäyttö- ja rakennuslain

(5.2.1999/132) 5 §:n mukaan alueiden käytön suunnittelun yhtenä tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymistä. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan (39 §, 54 §) kuntien on yleis- ja asemakaavaa laatiesaan huolehdittava virkistysalueiden ja puistojen riittävydestä. Luonnonsuojelulain (20.12.1996/1096) 6 §:n mukaan kuntien tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Käytännössä virkistyskäytössä olevat kuntametsät voivat osaltaan tukea myös monimuotoisuuden turvaamista, mikäli monimuotoisuuden säilyttäminen otetaan huomioon alueiden hoidossa ja käytössä.

Evankelis-luterilaiset seurakunnat omistivat vuonna 2011 metsää yhteensä noin 170 000 hehtaaria, mikä on 0,7 % maamme metsäpinta-alasta (Kirkkohallitus 2012a). 107 seurakuntaa tai seurakuntayhtymää omistaa metsätalousmaata yli 500 hehtaaria, 48 yli 1 000 hehtaaria. Seurakunnat ovat ottaneet METSO-ohjelman huomioon mm. Kirkkohallituksen myöntämän ympäristödiplomin valintaperusteissa: METSO-kartoituksen tekemisestä, METSO-ohjelmaan liitettävistä kohteista sekä luonnonhoidosta ja luonnonsuojelualueiden perustamisesta saa diplomiin oikeuttavia pisteitä (Kirkkohallitus 2012b).

Monen kunnan ja seurakunnan talouskäytössä olevat metsät ovat pääsääntöisesti hyvin hoidettuja. Usein metsänhoito ja -suunnittelu on ulkoistettu metsänhoitoyhdistykselle, metsäkeskukselle tai metsäpalveluyrittäjälle, mutta osassa kunnista on myös omaa metsäosaamista. KuntaMETSO-työryhmän tekemän kyselyn mukaan suurin osa (84 %) kunnista vastasi ainakin osittain itse virkistys- ja ulkoilumetsien käsittelystä. Joka toisella kunnalla oli hoitosopimus metsänhoitoyhdistyksen kanssa. Kunnan metsien hoidosta vastaavista henkilöistä metsäalan koulutuksen saaneita oli joka viidennellä kunnalla. (Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien... 2006.) Valtaosalle (yli 90 %) kuntien omistamista metsistä on laadittu metsänhoitosuunnitelma (Suomen Kuntaliitto 2013). Luontoarvoja on kertynyt etenkin kuntien virkistyskäytössä oleviin metsiin, joilla on erityisasema jo lainsäädännön perusteella, ja jotka on usein jätetty kunnan omalla päätöksellä tavanomaisen metsänkäsittelyn ulkopuolelle. Talousmetsäalueilla voi olla lakisäateisten kohteiden lisäksi turvattu arvokkaita elinympäristöjä metsänhoitosuosituksen ja metsäsertifiointien kautta tai kunnan/seurakunnan omista lähtökohdista.

1.2

KuntaMETSO-työryhmän ehdotukset

METSO-ohjelman vuoden 2008 periaatepäätöksen valmistelua kuntien osalta pohjustanut KuntaMETSO-työryhmä teki esityksen toimenpiteistä kuntien ja seudullisten virkistysalueyhdistysten virkistys- ja ulkoilumetsien sekä valtion retkeilyalueiden metsien monimuotoisuuden turvaamisen edistämiseksi (Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien... 2006). Toimenpiteissä pyrittiin sovittamaan yhteen virkistyskäytön ja metsätalouden tavoitteet.

KuntaMETSO-työryhmän toimenpide-ehdotukset:

- 1) Olemassa olevan suojelualueverkoston kehittäminen METSO-kriteerien mukaisesti.
- 2) Kuntien mahdollisuuksien parantaminen virkistys- ja ulkoilumetsien hankintaan sekä kansallisten kaupunkipuistojen perustamiseen ja laajentamiseen.
- 3) Kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien moniarvoisen suunnittelun oppaan valmisteleminen.
- 4) Ulkoilijoiden turvallisuuden ja luonnon monimuotoisuuden yhteensovittaminen.

- 5) Kuntien luonnonhoidon suunnittelujärjestelmien kehittäminen.
- 6) Luonnon monimuotoisuutta koskevan tiedon hyödyntämisen tehostaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien käytön suunnittelussa.
- 7) Valtion talousarvioon soveltuvan, kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien monimuotoisuuden turvaavan rahoitusmallin kehittäminen.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä METSO-ohjelmasta edellytetään, että ympäristöministeriö arvioi KuntaMETSO työryhmän toimenpide-ehdotukset ja selvittää niiden rahoitusmahdollisuudet yhteistyössä Suomen Kuntaliiton kanssa vuosina 2008–2010 (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2008). Periaatepäätöksen mukaan kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien hoidosta vastaavien tietämystä monimuotoisuuden lisäämismahdollisuuksista on mahdollista lisätä nykyisestä huomattavasti. Periaatepäätöksessä arvioidaan, että METSO:n kokeiluvaiheesta saadut kokemukset ja METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet tarjoavat arvokasta taustatietoa kuntametsien virkistys- ja ulkoilukäyttöä suunniteltaessa.

KuntaMETSO-työryhmän toteuttaman kyselyn mukaan valtaosa (noin 80 %) kunnista piti tärkeänä taloudellisten kannusteiden käyttöönottamista niin kuntien talousmetsien, ulkoilu- ja virkistysmetsien kuin suojelumetsienkin monimuotoisuuden turvaamiseksi (Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien... 2006). Kuntaliiton kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta ympäristöministeriö päätyi tarjoamaan kunnille erikseen haettavaa rahoitusta metsiensä luontoarvojen ja METSO:n valintaperusteet täyttävien kohteiden kartoitukseen sekä kehitti kuntien rahoitusmahdollisuuksia tarjoamalla niille osittaiskorvausmahdollisuuden yksityisen suojelualueen perustamisesta METSO-kriteerit täyttävistä kohteista (luku 2.2).

Ympäristöministeriön vuosina 2010–2012 myöntämä inventointirahoitus toteuttaa etenkin kuntaMETSO-työryhmän ensimmäistä toimenpide-ehdotusta. Lisääntyneen luontotiedon ansiosta on saatu lisää mahdollisuuksia myös esimerkiksi kansallisten kaupunkipuistojen kehittämiseen sekä kuntametsien luonnonhoidon kohdentamiseen (ehdotukset 2 ja 5). Inventointien tuottamaa luontotietoa voidaan hyödyntää virkistys- ja ulkoilumetsien käytön ohjauksessa ja muussa kunnan aluesuunnittelussa (ehdotukset 5 ja 6).

Kuntien ulkoilu- ja virkistysmetsien monimuotoisuuden turvaamista on tuettu METSOssa myös laatimalla KuntaMETSO-työryhmän kolmannen ehdotuksen mukaisesti asiaa käsittelevä opas, joka soveltuu kuntien metsien hoidosta vastaaville sekä koulutusmateriaaliksi. *Taajamametsät – suunnittelu ja hoito* -käsikirja ilmestyi vuonna 2012 (Hamberg ym. 2012). METSO-inventointien tuloksia voidaan hyödyntää kehitettäessä oppaan pohjalta kuntien virkistysmetsien hoitoa.

1.3

Kunnat ja seurakunnat METSO-ohjelmassa

METSO-ohjelman toteutus perustuu valtioneuvoston periaatepäätökseen (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2008). Ohjelman päätavoitteena on pysäyttää metsälajiston ja luontotyyppien taantuminen kehittämällä suojelualueverkostoa ja talousmetsien luonnonhoitoa. Suojelualueverkoston kehittämistavoitteeksi on asetettu 96 000 hehtaaria vuoteen 2020 mennessä. METSO:n toteutus perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen ja siihen voivat osallistua niin yksityiset maanomistajat kuin julkisyhteisöt, kuten kunnat ja seurakunnat, sekä yritykset. Periaatepäätöksen mukaisesti ohjelmalle on määritelty luonnontieteelliset valintaperusteet, joilla pyritään suuntaamaan ohjelman toimenpiteet kustannustehokkaasti ja metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti (METSO:n valintaperustetyöryhmä 2008).

Periaatepäätöksen mukaan monimuotoisuuden kannalta merkittäviä elinympäristöjä ovat (suluissa valtakunnalliset tavoitepinta-alat):

1. Lehdot (4 600 ha)
2. Runsaslahopuustoiset kangasmetsät (62 800 ha)
3. Pienvesien lähimetsät (3 700 ha)
4. Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat (15 100 ha)
5. Metsäluhdet ja tulvametsät (1 280 ha)
6. Harjujen paahdeympäristöt (360 ha)
7. Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet (5 000 ha)
8. Puustoiset perinnebiotoopit (150 ha)
9. Kalkkikallioiden ja ultraemäksisten maiden metsäiset elinympäristöt (200 ha)
10. Muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot (2 600 ha)

Inventointien tavoitteena on ollut löytää kuntien omistamista metsistä nämä METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet täyttävät kohteet ja esittää niille tarpeelliset suojelu- ja hoitotoimenpiteet. Inventointirahoitushaun avulla on voitu myös lisätä laajemmin tietämystä METSO-ohjelmasta ja innostaa kuntia sekä seurakuntia tulemaan mukaan ohjelman toteuttajiksi. Jotkin kunnat ovat osallistuneet METSON toteutukseen jo ennen inventointirahoitusta. Myös osa METSON yhteistointiverkostoista pyrkii turvaamaan kuntien ja kaupunkien lähimetsien luonto- ja virkistysarvoja (Sirkiä 2013).

Vuonna 2011 kirjattiin hallitusohjelmaan METSO-ohjelman toteuttamisen jatkaminen vuoteen 2020 saakka. Hallitusohjelmaan otettiin tuolloin yhdeksi tavoitteeksi jatkaa METSO-suojelualueiden toteuttamista valtion, kuntien ja muiden julkisyhteisöiden mailla ja näille tahoille asetettiin tavoitteeksi perustaa yhteensä 20 000 hehtaaria uusia suojeltuja alueita (Pääministeri Jyrki Kataisen... 2011). Hallitusohjelman pohjalta laajapohjaisessa METSO-seurantatyöryhmässä on valmisteltu periaatepäätöksen päivitystä (Syrjänen ym. 2013). Uudistetussa periaatepäätösluonnoksessa on alustavasti osoitettu 20 000 hehtaarin lisäsuojelutavoitteesta Metsähallitukselle noin 15 000 hehtaaria, jolloin muille julkisyhteisöille kuten kunnille ja seurakunnille jää tavoitteeksi noin 5 000 hehtaarin lisäsuojelu. Uudistettu periaatepäätös on tarkoitus hyväksyä valtioneuvostossa vuoden 2013 aikana.

Valmistellun periaatepäätösluonnoksen mukaan ympäristöministeriö tulee arvioimaan yhteistyössä Suomen Kuntaliiton kanssa kuntametsissä toteutettujen METSO-inventointien tulokset. Samalla arvioidaan nykyisten ohjeiden ja korvausperiaatteiden toimivuus sekä selvitetään miten inventoinneissa löytyneiden kohteiden luontoarvot turvataan. Ympäristöministeriö tarkistaa myös Suomen Kuntaliiton kanssa KuntaMETSO-työryhmän ehdottamien toimenpiteiden toimivuuden ja arvioi niiden toteutumista. Käsillä oleva yhteenveto kuntametsien kartoituksista ja niistä kertyneistä kokemuksista tukee tätä valmistelutyötä. Ympäristöministeriö päättää edellä mainittujen arviointien tulosten perusteella METSON jatkotoimenpiteistä kuntien ja seurakuntien metsien osalta.

Raportin tavoite ja aineistot

Tässä raportissa arvioimme METSO-ohjelmaan osallistuneiden kuntien ja seurakuntien tekemien inventointien vaikuttavuutta osana METSO-ohjelmaa. Raportissa esitetään inventointien tulokset ja arvioidaan sitä, miten ne edistävät kunnille ja seurakunnille METSO-ohjelmassa asetettuja tavoitteita. Raportissa esitetään myös arvio siitä, missä määrin kunnat ja seurakunnat ovat tähän mennessä osallistuneet METSO-ohjelman toteuttamiseen. Raportissa esitetään kehitysehdotuksia, joiden pohjalta voidaan edistää monimuotoisuuden turvaamista kunnissa ja seurakunnissa.

Raportin keskeisimmät aineistot ovat kuntien ja seurakuntien tekemien inventointien loppuraportit ja muut hankkeisiin liittyvät ympäristöministeriöön toimitetut asiakirjat (mm. rahoitusta saaneiden hankkeiden rahoitushakemukset ja hankesuunnitelmat sekä mahdolliset kohdekohtaiset inventointilomakkeet). Tämän lisäksi osaan kunnista, seurakunnista sekä inventoinnin tehneistä konsulteista oltiin yhteydessä puhelimitse tai sähköpostitse ja kysyttiin tarkennuksia raporteissa esitettyihin tietoihin. Samalla tiedusteltiin kohteiden turvaamisen etenemisestä sekä kysyttiin kehittämisehdotuksia ja ongelmakohtia METSO-ohjelman toteutuksessa.

Suomen ympäristökeskuksen ympäristöpolitiikka- ja luontoympäristökeskukset toteuttivat yhdessä inventointirahoitusta saaneille kunnille ja seurakunnille webropol-kyselyn, jonka tuloksia esitellään raportissa. Webropol-kysely lähetettiin kunkin METSO-inventoinnissa mukana olleen kunnan ja seurakunnan hakemuksessa nimeytylle yhteyshenkilölle huhtikuussa 2013. Kyselyyn vastasi 26 tahoa, jotka edustivat 29 inventointihanketta, 29 niissä mukana ollutta kuntaa sekä kolmea seurakuntaa. Myönnettyä rahoitusta käyttäneitä inventointihankkeita oli yhteensä 52 ja niissä oli mukana 52 kuntaa ja kahdeksan seurakuntaa, joten kyselyyn vastasi yli puolet hankkeista ja rahoitusta saaneista kunnista. Vastausten sisältöön vaikutti jonkin verran se, että osa kartoituksista oli tehty jo vuonna 2010, kun taas osassa kunnista ja seurakunnista inventointiraportti oli valmistunut vasta muutama kuukausi ennen kyselyä, eikä tulosten käsittely voinut olla niissä kovin pitkällä. Kysymykset keskittyivät kuntanäkökulmaan, mutta kysely lähetettiin myös seurakunnille. Kysely on esitetty liitteessä 1.

Raporttia varten soitettiin kesäkuussa 2013 kaikkien ELY-keskusten METSO-vas-
taaville tai heidän varahenkilöilleen ja tiedusteltiin kuntien ja seurakuntien osallistumisesta METSO-ohjelman toteuttamiseen, kuntien ja seurakuntien tarjoamista kohteista, havaituista ongelmista sekä kysyttiin kehittämissuhteita kuntien ja seurakuntien METSO-toteutuksen tehostamiseksi. Kyselykierroksen vastaukset kirjattiin ylös ja niitä on hyödynnetty raportissa (luvut 5.4 ja 8).

2 Kunnille ja seurakunnille suunnatut METSO-keinot

2.1

Turvaamiskeinot

Kun kunta tai seurakunta haluaa osallistua METSO-ohjelman toteuttamiseen perustamalla luonnonsuojelualueen tai myymällä kohteensa valtiolle, saadakseen korvauksen tulonmenetyksestään sen tulee pyytää tarjoutua kohteesta ELY-keskuksetta. Kohteen on täytettävä METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet (METSON valintaperustetyöryhmä 2008). Kohteiden suojelusta neuvotellaan aina ELY-keskuksen kanssa: METSON rahoituskeinoista kiinnostuneen kannattaa ottaa yhteys paikallisen ELY-keskuksen METSO-vastaavaan¹.

Kunnille ja seurakunnille on tarjolla kolme luonnonsuojelulain mukaista keinoa omistamiensa METSO-kohteiden suojeluun:

- yksityisen suojelualueen perustaminen eli alueen rauhoittaminen (luonnonsuojelulain 24 §)
- alueen myyminen valtiolle
- alueen vaihto valtion maahan

Yksityinen luonnonsuojelualue jää maanomistajan omistukseen. Yksityiselle luonnonsuojelualueelle määritellään rauhoitusmääräykset, joissa tarkennetaan alueella kielletyt ja sallitut toimenpiteet. Rauhoitusmääräyksistä sovitaan maanomistajan ja ELY-keskuksen välillä ennen alueen rauhoittamista. Yksityisen suojelualueen perustaminen ei tavallisesti vaikuta esimerkiksi jokamiehenoikeuksiin. Yksityinen luonnonsuojelualue on käytännössä pysyvä, sen lakkauttaminen on mahdollista vain kahdesta syystä: alueen suojeluarvot ovat hävinneet tai rauhoitus estää yleisen edun kannalta erittäin tärkeä hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen (Suvantola & Similä 2011).

Alueen myyminen valtiolle tai maanvaihto valtion maahan tulevat kyseeseen, jos kunta tai seurakunta perustellusta syystä haluaa luopua kohteesta ja/tai valtiolla on erityinen intressi omistaa suojeltava alue. Tässä suhteessa valtion kannalta ensisijaisia ovat olemassa oleviin valtion suojelualueisiin rajoittuvat kohteet sekä pinta-alaltaan suuret kohteet. Maanvaihdot ovat suhteellisen harvinaisia ja vaihtomaiden saatavuus vaihtelee maan eri osissa. (Gummerus-Rautiainen 2012.)

Käytännössä luonnonsuojelualueen perustaminen etenee kuvassa 1 esitetyn kaavion mukaisesti.

¹ METSO-vastaavien yhteystiedot:
http://www.metsonpolku.fi/fi/yhteystiedot/ELY-keskusten_METSO-vastaavat.php



Kuva 1. METSO-kohteen suojelun eteneminen kunnan tai seurakunnan tekemästä tarjouksesta päätökseen kohteen rauhoittamisesta, myymisestä valtiolle tai vaihtamisesta valtion maahan (Gummerus-Rautiainen 2012). Seurakuntien kohteiden osalta ei valtuutusta ympäristöministeriöstä tarvita.

2.2

Suojelun korvaaminen

Ympäristöministeriö kehitti vuosina 2010–2011 kuntien perustamien yksityisten luonnonsuojelualueiden korvauserusteita METSO:n toteutuksen edistämiseksi. Kunnat ovat voineet tähänkin asti saada korvausta suojelualueesta myydessään alueen valtiolle tai vaihtamalla sen vastaavaan valtion maahan, mutta niille ei ole aikaisemmin pääsääntöisesti myönnetty korvausta yksityisen suojelualueen perustamisesta. Suojelun katsottiin tältä osin kuuluvan kunnan vastuulle luonnonsuojelulain 6 §:n mukaisesti (luku 1.1). Vuodesta 2011 lähtien kunnat ovat voineet saada ympäristöministeriön ELY-keskuksille antaman ohjeen mukaisesti osittaiskorvausta METSO:n valintaperusteet täyttävien kohteiden rauhoittamisesta (ympäristöministeriön ohje ELY-keskuksille 31.3.2011 YM6/5731/2011, liite 2). Tällä haluttiin tehostaa METSO:n toteutusta kuntien omistamien metsien osalta.

Ohjeen mukaan METSO-kohteen rauhoittamisesta yksityisenä suojelualueena kunnalle maksettava korvaus on enintään 50 % prosenttia alueen käyvästä metsätalousarvosta. Muiden käyttömuotojen (kuten kunnan järjestelyvastuulle kuuluvan virkistyskäytön) metsätalouskäytölle asettamat rajoitukset otetaan täysimääräisesti huomioon korvaussummaa alentavana tekijänä. Jotta kunta voisi yksityisen suojelualueen perustaessaan saada korvauksena 50 % alueen metsätalousarvosta, kohteen tulee olla metsätalouskäytössä. Näin ollen taajamien virkistyskäytössä olevissa metsissä tai jo ennestään kaavalla suojelluissa kohteissa korvaustaso on alle 50 % tai korvausta ei makseta lainkaan. Korvaustason määräytymiseen ei vaikuta kohteen luonnonsuojellusarvo. Luonnonsuojelulain perusteella maksettavat korvaukset ovat aina verovapaita.

Jos alue myydään valtiolle tai vaihdetaan valtion maahan, kunnat saavat täyden korvauksen kohteesta. Ympäristöministeriön ohjeen mukaan valtiolle hankittaviksi sopivat ensisijaisesti kohteet, jotka rajoittuvat suoraan valtion suojelualueisiin tai sijaitsevat lähellä niitä, sekä toissijaisesti kohteet, jotka alueellaan muutoin täydentävät nykyistä suojelualueverkostoa. Sen sijaan lähellä taajama-alueita sijaitsevia, aktiivisessa lähivirkistyskäytössä olevia ja pienialaisia kohteita ei ohjeen mukaan ole yleensä syytä hankkia valtiolle.

Kunta voi perustaa yksityisen suojelualueen myös ilman korvausta, mutta jos kunta haluaa saada korvauksen rauhoituksen aiheuttamista taloudellisen hyödyn menetyksistä, sen tulee sopia siitä ELY-keskuksen kanssa. Rauhoitushakemuksessa kunnan on esitettävä selvitys rauhoituksen aiheuttamista taloudellisista menetyksistä verrattuna nykyiseen maankäyttöön. Lisäksi hakemukseen tulee liittää selostus kohteen kaavoitustilanteesta ja voimassa olevista kaavamerkinnöistä (Gummerus-Rautiainen 2012). Tietolaatikossa 1 on esimerkkejä kuntien saamista korvauksista.

Ympäristöministeriön ohjeen mukaisesti kaikki kuntien omistamia kohteita koskevat suojelu- ja korvauspäätökset on toistaiseksi hyväksyttävä ympäristöministeriössä (kuva 1). Tällä menettelyllä ministeriö haluaa varmistaa yhtenäisen toimintatavan ja kuntien tasapuolisen kohtelun koko maassa. Ympäristöministeriö antaa ELY-keskukselle valtuutuksen rauhoitussopimukseen/kauppoihin/maanvaihtoihin kunnan kanssa ELY-keskuksen tekemän esityksen pohjalta. Kuntien kanssa ei toistaiseksi tehdä luonnonsuojelulain 25 §:n mukaisia määräaikaista rauhoitussopimuksia.

Kunnat voivat myös omalla kustannuksellaan turvata luonnon- ja virkistysarvoiltaan tärkeitä kohteita esimerkiksi kehittämällä niiden monimuotoisuutta osana metsänhoitoa tai huomioimalla ne kaavassa suojelu- tai virkistyskäyttöä ajatellen.

Tietolaatikko 1. Esimerkkejä kuntien tarjoamien METSO-kohteiden rahoituksesta (Gummerus-Rautiainen 2012).

Kaksi kuntakohdetta Etelä-Suomesta

- n. 233 ha rauhoitus, korvaus 200 000 €, joka on 30 % alueen metsätaloustaloudesta, perustelut: lähivirkistyskohde, johon suunnitteilla retkeilyreitistön kehittämistä, mutta alue ollut myös metsätaloustaloudesta.
- n. 24 ha, ostokohde, tila sijaitsee toisen kunnan alueella, ostetaan käypään hintaan.

Kaksi kuntakohdetta Lapista ja Kainuusta (METSO-alueen ulkopuolelta)

- n. 33 ha, korvaus 42 000 €, joka on noin 40 % alueen metsätaloustaloudesta, perustelut: sijainti kunnan keskustan lähellä, pienimuotoinen virkistyskohde, mutta etupäässä metsätaloustaloudesta.
- n. 38 ha (korvausehdotus 38 000 €), YM ei hyväksynyt kohdetta METSO-ohjelmaan, koska alue koostui erillisistä metsälakikohteista sekä avosuosta, jotka muutenkin olisivat jääneet metsätaloustaloudesta ulkopuolelle.

Vertailuesimerkkejä METSO-kohteista maksettavista korvauksista eri suojelukeinojen välillä http://www.metsopolku.fi/fi/metsanomistajille/esimerkkilaskelma_metso_taloudellinenkorvaus.php

Seurakunnat ovat rahoituksen suhteen samassa asemassa yksityisten metsänomistajien, yhteismetsien ja metsäyritysten kanssa. Alueen myyminen valtiolle korvataan käyvän arvon mukaan ja korvauksen suuruus yksityisen suojelualueen perustamisesta pohjautuu taloudellisen arvon menetykseen (yleensä kohteen metsätaloudellinen arvo). Luonnonsuojelulain perusteella maksettavat korvaukset ovat verovapaita. Myös seurakunnat voivat suojella arvokkaita kohteita omalla päätöksellään tai huomioimalla niiden luontoarvot metsien hoidon yhteydessä.

3 Kuntien ja seurakuntien METSO-inventoinnit

3.1

Inventointirahoitus

Ympäristöministeriö on myöntänyt rahoitusta kuntien inventointihankkeille kolmesti vuosina 2010–2012. Vuonna 2012 myös seurakunnat saattoivat hakea rahoitusta. Hakemusten määrä kasvoi vuosi vuodelta. Rahoitusta on myönnetty yhteensä lähes 800 000 euroa 53:lle kuntien ja seurakuntien hankkeelle (taulukko 1). Espoon kaupunki päätti jättää suunnitellun hankkeen toteuttamatta, joten rahoitusta on käyttänyt 52 hanketta. Tampereen kaupungin hanke sai rahoitusta kahtena vuonna (2011, 2012). Osa hankkeista on ollut useamman kunnan yhteishankkeita.

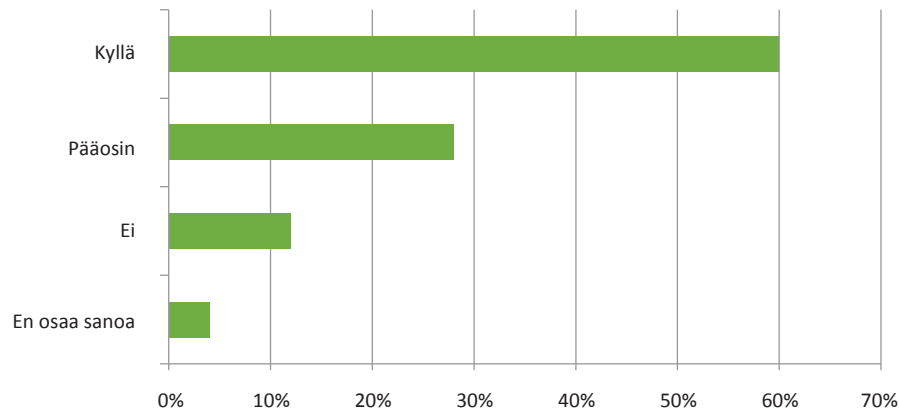
Taulukko 1. Ympäristöministeriön kunnille ja seurakunnille myöntämä METSO-kohteiden inventointirahoitus sekä rahoitusta hakeneiden ja saaneiden hankkeiden määrät vuosina 2010–2012. Luvuissa on mukana myös Espoon kaupungin vuonna 2012 rahoitusta saanut hanke, joka ei toteutunut.

Vuosi	Rahoitusta hakeneet hankkeet (kpl)	Rahoitusta saaneet hankkeet (kpl)	Myönnetty rahoitus
2010	12	10	132 000 €
2011	21	20	321 000 €
2012	30	24	326 000 €
Yhteensä	64	53*	779 000 €

* Tampereen hanke sai rahoitusta kahtena vuonna.

Hankkeiden suuruus ja sitä kautta haettu ja saatu rahoitus vaihtelivat suuresti. Ympäristöministeriön myöntämä rahoitus yksittäiselle hankkeelle vaihteli 1 000–54 000 euron välillä. Yli puolessa hankkeista myönnetty rahoitus oli vähintään 80 % haetusta summasta. Hakemusten perusteella lähes kaikissa hankkeissa aiottiin käyttää myös omaa rahoitusta, joka oli useimmiten virkatyötä esim. inventoinnin valmistelussa, hankkeesta tiedottamisessa tai raportoinnissa. Etenkin suuremmissa hankkeissa oma-rahoytösuus saattoi olla huomattava.

Inventointirahoitusta saaneille kunnille ja seurakunnille tehdyn kyselyn vastausten perusteella selvästi yli puolet vastaajista piti inventointirahoitusta riittävänä, reilu neljäsosa pääosin riittävänä ja vain kolme vastaajaa riittämättömänä (kuva 2). Jatkokysymykseen siitä, miten riittämättömäksi koettu rahoitustaso vaikutti hankkeen toteuttamiseen, vastattiin mm. että inventoitavien kohteiden määrää vähennettiin tai omaa rahoitusta käytettiin vastaavasti enemmän.



Kuva 2. Vastaukset kysymykseen: Oliko rahoitus, jonka ympäristöministeriö hankkeellenne myönsi, riittävä hankkeen hyvään toteuttamiseen? METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 1a. 26 vastaajaa.

3.2

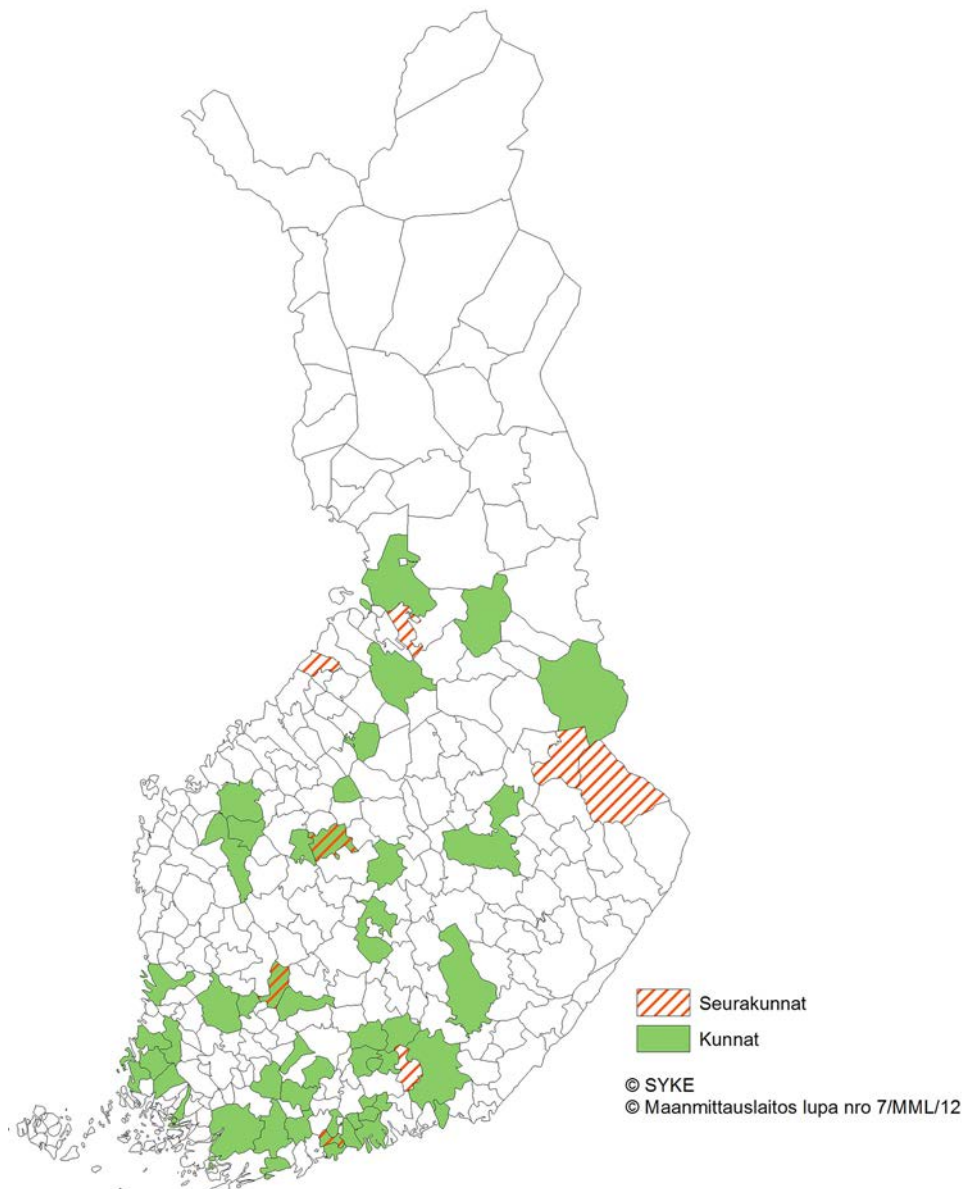
Rahoitustukea inventointeihin saaneet kunnat ja seurakunnat

3.2.1

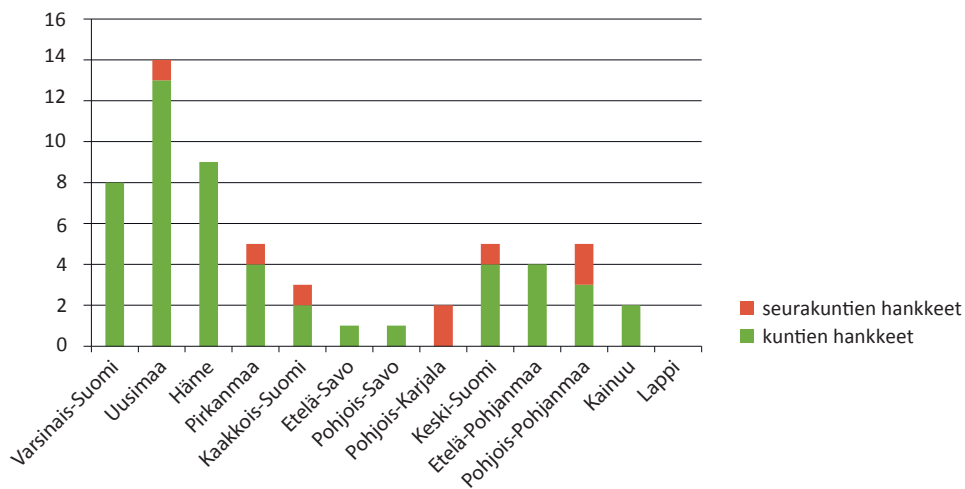
Rahoitustuen alueellinen jakautuminen

Rahoitustukea inventointiin saaneet kunnat ja seurakunnat sijaitsevat METSO-ohjelman painopistealueella Lapin eteläpuolisessa Suomessa (kuva 3). Aktiivisuutta hakea rahoitusta on ollut selvästi vähemmän Itä-Suomessa, kuten Savo-Karjalan alueen kunnissa. Kolmen kunnan alueella sekä kunta että seurakunta ovat toteuttaneet inventoinnin (Vantaa, Tampere, Karstula). Hankkeiden sijoittuminen ELY-keskuksiin on esitetty kuvassa 4.





Kuva 3. METSO-kohteiden inventointiin rahoitusta saaneet kunnat ja seurakunnat.



Kuva 4. METSO-kohteiden inventointiin rahoitusta saaneiden kuntien ja seurakuntien jakautuminen ELY-keskusten alueille.

Rahoitusta saaneet kunnat

Ympäristöministeriön tarjoamaa rahoitusta on käyttänyt 52² kuntaa (taulukko 2). Suurin osa hankkeista kohdistui kunnan omistamiin metsiin kokonaisuudessaan, mutta muutamassa hankkeessa selvitys oli rajattu koskemaan tiettyä kunnan osaa (esim. Oulussa Sanginjoen alue, Lohjalla Karnaistenkorpi ja Sammatin metsäpalstat, Äänekoskella kuntaliitosten myötä tulleet uudet alueet). Neljä hanketta oli 2–4 naapurikunnan yhteishankkeita. Hankerahoitusta saaneista kunnista 27 oli kaupunkia. Kuopion kaupunki on saanut hankkeen toteuttamiseksi jatkoaikaa vuoden 2013 loppuun. Haapajärven kunnan inventointi on toteutettu, mutta inventoinnin tuloksia ei ole raportoitu.

Inventointirahoitusta saaneet kunnat edustavat 16 % Suomen kunnista ja niiden omistama metsäpinta-ala on noin kolmannes (32 %) Suomen kuntien metsäomistuksesta, yhteensä noin 142 000 hehtaaria (Suomen virallinen tilasto 2011). Rahoitusta saaneet kunnat siis omistavat keskimääräistä enemmän metsää. Mukaan lähtivät mm. kaikki kunnat, joiden omistama metsäpinta-ala on yli 10 000 hehtaaria: Helsinki, Kuopio ja Oulu. Mukana on noin 60 % kunnista, jotka omistavat yli 5 000 hehtaaria metsiä ja noin 40 % kunnista, joilla on yli 2 000 hehtaaria metsää.

Hakemusten määrän kasvu kolmen vuoden aikana kertoo siitä, että tieto kartoitukseen saatavasta rahoituksesta on tavoittanut kunnat vähitellen, ja kunnat ovat aktivoituneet asiassa eri tahtiin. Tietoa METSO:n tarjoamista mahdollisuuksista tulisi tarjota etenkin kunnille, jotka eivät ole kartoituksiin vielä osallistuneet. Kunnat ovat tehneet METSO-kartoituksia myös omalla rahoituksella. Esimerkiksi Kaarinan kaupunki on selvittänyt kunnan metsien arvokkaat luontokohteet kokonaan omalla rahoituksellaan (Pusa 2012), samoin Lappeenrannan kaupunki on selvittänyt METSO-kohteitaan omalla kustannuksellaan.

Taulukko 2. METSO-kohteiden inventointiin ympäristöministeriöltä rahoitusta saaneet kunnat, niiden saama rahoitus, metsäomistus sekä hankkeessa inventoitu metsäpinta-ala. Vuonna 2012 myös Espoolle myönnettiin inventointirahoitusta, mutta hanketta ei toteutettu. Tampereen kaupungin METSO-kohteiden inventointihanke sai rahoitusta vuosina 2011 ja 2012, yhteensä 54 000 euroa. Vantaan kaupungin omistamiin metsiin on kohdistunut kaksi hanketta (2010, 2012). Kuntien omistamat metsäpinta-alat v. 2011 Tilastokeskuksen mukaan (Suomen virallinen tilasto 2011) Kouvolaan lukuun ottamatta. Tuloksista tarkemmin liitteessä 3.

	Ympäristöministeriön myöntämä rahoitus (1 000 €)	Kunnan/kuntien omistama metsäpinta-ala (ha)	Hankkeessa inventoitu metsäpinta-ala (ha)
Vuosi 2010 (10 hanketta, 10 kuntaa)			
Helsinki	50	10 083	1 800
Janakkala	4	990	250
Kouvola	10	3 400 *	200
Kuhmo	7,7	1 501	70
Lohja	9,2	1 102	316
Porvoo	15,7	2 659	270
Sastamala	21,5	2 380	700
Vantaa (Bjurs)	4	3 568	365
Vihti	6,9	1 021	270
Äänekoski	3	1 472	600

² Lukuun on laskettu mukaan Nummi-Pusulan kunta, joka liitettiin Lohjaan 1.1.2013.

	Ympäristöministeriön myöntämä rahoitus (1 000 €)	Kunnan/kuntien omistama metsä- pinta-ala (ha)	Hankkeessa inventoitu metsä- pinta-ala (ha)
Vuosi 2011 (27 kuntaa, 20 hanketta)			
Askola, Myrskylä, Pornainen ja Pukkila	7	585	220
Haapajärvi	4	1 158	tiedot puuttuvat
Hollola, Lahti ja Nastola	25	7 130	2 215
Inkoo	7	414	450
Kangasala	8	2 239	572
Karstula	7	758	550
Kauhava, Seinäjoki ja Lapua	25	8 899	1 412
Kuopio	40	11 676	jatko aika 2013
Mikkeli	25	5 525	241
Nokia	6	1 827	112
Oulu (Sanginjoki)	10	17 500	487
Pori	20	4 700	2 936
Puolanka	15	2 320	103
Rauma	3	4 025	198
Salo	22	2 406	1 085
Siikalatva	35	6 000	600
Sipoo	20	871	475
Soini	1	323	15
Tampere	34	7 510	ks. vuosi 2012
Tuusula	7	904	193
Vuosi 2012 (16 kuntaa, 14 hanketta, 1 jatkohanke)			
Asikkala	11	435	350
Eura	14	1 467	200
Hattula ja Tammela	12	1 020	300
Heinola	12	3 376	750
Jyväskylä	30	7 885	2 000
Kinnula	9	915	250
Kotka	15	1 658	350
Laitila	12	595	250
Loppi	14	886	250
Mynämäki	13	788	145
Nummi-Pusula	21	871	350
Tampere (jatkoa v. 2011 aloitetulle hankkeelle)	20	7 510	6 140
Turku	18	4 471	2 125
Uusikaupunki	15	2 338	537
Vantaa	15	3 568	850
Yhteensä	764,3	141 651	31 552

* Kunnasta saatu tarkennettu tieto, Tilastokeskuksen tietokannan mukaan 2 184 ha.

3.2.3

Rahoitusta saaneet seurakunnat

Ympäristöministeriön tarjoamaa rahoitusta on saanut kahdeksan seurakuntaa (taulukko 3). Nurmeksen ja Lieksan seurakunnat ovat saaneet inventoinnin toteuttamiseen jatkoaikaa vuoden 2013 loppuun.

Rahoitusta saaneiden seurakuntien ja seurakuntayhtymien yhteenlaskettu metsätalouden pinta-ala on 10 300 hehtaaria, mikä edustaa kuutta prosenttia seurakuntien omistamista metsistä. Vuoden 2012 rahoitushakuun lähteneet seurakunnat ovat metsäomistuksen määrältään hyvin erilaisia: esimerkiksi Tampereen seurakuntayhtymän metsäomistus on hieman yli 300 hehtaaria, mutta Lieksan seurakunta omistaa yli 5 100 hehtaaria metsää. Rahoitusta saaneissa seurakunnissa METSO-kohteiden selvityshanke on kohdistunut koko metsäomaisuuteen.

Taulukko 3. Vuonna 2012 METSO-kohteiden inventointiin ympäristöministeriöltä rahoitusta saaneet seurakunnat, niiden saama rahoitus, metsäomistus sekä hankkeessa inventoitu metsäpinta-ala. Seurakuntien omistama metsäpinta-ala v. 2012 Kirkkohallitukselta saadun tiedon mukaan (Helena Kontio, Kirkkohallitus, 20.5.2013).

	Ympäristöministeriön myöntämä rahoitus (1 000 €)	Seurakunnan omistama metsäpinta-ala v. 2012 (ha)	Hankkeessa inventoitu metsäpinta-ala (ha)
litin seurakunta	13	643	230
Karstulan seurakunta	6,8	419	465
Lieksan seurakunta	18	5 128	200
Muhoksen seurakunta	6	1 049	jatkoaika 2013
Nurmeksen seurakunta	7	1 246	jatkoaika 2013
Pyhäjoen seurakunta	15	1 221	250
Tampereen seurakuntayhtymä	4,5	314	325
Vantaan seurakuntayhtymä	10	283	100
Yhteensä	80,3	10 302	1 570

3.3

Inventointien toteutus ja raportointi

3.3.1

Inventointien toteuttaminen

Lähes kaikki hankkeet valmistuivat vuoden 2012 loppuun mennessä. Kuopion kaupungin sekä Nurmeksen ja Lieksan seurakuntien hankkeet saivat jatkoaikaa vuoden 2013 loppuun, joten niiden tulokset eivät ole mukana tässä selvityksessä, myöskään Haapajärven kunnan teettämän inventoinnin tuloksia ei ehditty saada tähän selvitykseen mukaan.

Lähes kaikki hankkeet toteutettiin suurimmaksi osaksi tilaustyönä, vain muutamassa hankkeessa työtä varten palkattiin työntekijä kuntaan tai hanke toteutettiin osaksi tai kokonaan kunnan virkatyönä. Etenkin inventoinnin esivalmisteluja ja toisinaan myös raportin valmistelua on tehty kunnan työntekijöiden toimesta (hankkeen omarahoitusosuus). Innofor Oy on vastannut 19 hankkeen inventoinnista ja raportoinnista, kymmenen inventointia oli tilattu paikalliselta metsäkeskuksen alueyksiköltä tai metsänhoitoyhdistykseltä ja loput konsulttien tekemät inventoinnit (14 kpl) on teetetty muilla kaupallisilla luontoselvityksiä tekeville yrityksillä (mukana mm. metsäpalveluyrityksiä). Yleensä inventoinnin tekijä on vastannut myös rapor-

toinnista, mutta muutamissa tapauksissa kunnan työntekijä on osallistunut raportin valmisteluun.

Hankkeiden hakemusten perusteella inventoinnit kohdistuivat noin 80 000 hehtaarin alalle. Rahoituksen varmistuttua maastossa inventoitavat kuviot tarkennettiin pääasiassa metsäsuunnitelmien kuviotietojen, ilmakuvien ja aiempien luontoselvitysten perusteella. Kuviotietojen perusteella etsittiin kohteita, jotka voisivat vastata METSON valintaperusteita tai vastaavasti kartoituksesta pois jätettäviä alueita, jotka eivät ainakaan niitä täytä. Joissakin hankkeissa oli käytävissä jo aiemmin kerättyä tietoa metsäkuvioiden METSO-kelpoisuudesta, ja ministeriön rahoitustukea käytettiin tämän tiedon tarkentamiseen. Monissa hankkeissa inventoinnin kohdentamisessa hyödynnettiin metsänhoitoyhdistysten, luontojärjestöjen tai muiden luonnontuntijoiden paikallistuntemusta. Useimmiten inventoinnin taustatietoihin kuuluivat myös luonnonsuojelualueiden ja Natura 2000 -alueiden sijaintitiedot. Joissakin hankkeissa oli inventoinnin kohdentamisessa hyödynnetty ympäristöhallinnon Hertta-tietokannasta saatuja uhanalaisten lajien esiintymistietoja.

Inventointien kohdentamisen tuloksena maastossa inventoitiin noin 31 500 hehtaaria kuntien ja noin 1 600 hehtaaria seurakuntien metsiä (taulukot 2 ja 3), yhteensä noin 33 000 hehtaaria. Keskimäärin maastossa inventointiin noin 21 % koko kunnan tai seurakunnan metsäpinta-alasta (vaihteluväli 3–100 %).

3.3.2

Inventointiraportit

Inventointihankkeiden loppuraportit vaihtelevat paljon sisällöltään ja tulosten esittämistarkkuudeltaan. Sekä raportointia että inventointia olisi tullut ohjeistaa ainakin keskeisten tietojen saamiseksi. Useimmissa raporteissa on perustietoa METSO-toimintaohjelmasta (esim. luonnontieteelliset valintaperusteet, ohjelman vapaaehtoisuus, turvaamisen keinovalikoima), kuvattu maastoinventointiin valittujen kohteiden valintatapa sekä inventoitu pinta-ala, löydettyjen METSO-kohteiden kokonaisala ja sen jakautuminen METSO-arvoluokkiin I–III, kuvaukset ja kartat kohteista sekä valokuvia. Myös kohteiden jakautuminen METSO-elinympäristöihin on usein esitetty. Suuressa osassa raporteista numeeriset tulokset on koottu taulukoksi, joka toimii hyvänä yhteenvedona inventoinnin tuloksista (taulukko 4). Valitettavasti myös monista raporteista puuttui osa näistä keskeisistä tiedoista. Tätä selvitystä varten kysyttiin useiden raporttien tietoihin tarkennuksia joko raportoinnin vastuuhenkilöltä kunnasta tai seurakunnasta tai kartoituksen tehneeltä taholta, mutta useimmiten tietoja oli vaikeaa tai mahdotonta tarkentaa jälkikäteen.

Taulukko 4. Esimerkki hyvästä yhteenvedosta METSO-inventoinnin tuloksista Porin kaupungin inventointiraportista (Porin kaupungin puistotoimi 2012).

Taulukko 12: Kaikkien METSO-kohteiden pinta-alat METSO-luokittain.

Elinympäristö	METSO I (ha)	METSO II (ha)	METSO III (ha)	Yhteensä (ha)
Lehdot	9,7	8,1	9,7	27,5
Runsaslahopuustoiset kangasmetsät	21,3	81,5	8,5	111,3
Pienvesien lähimetsät	3,7	18,1		21,8
Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat	16,0	7,8		23,8
Metsäluhdat ja tulvametsät		3,4		3,4
Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet	150,5	50,7	9,8	211,0
Muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot	0,6	6,2		6,8
Yhteensä	201,8	175,8	28,0	405,6

Kohdekuvauksien tarkkuudessa on paljon eroa. Jotkin raportit soveltuvat sellaisinaan kohteiden luonto-oppaiksi, toisissa on hyvin lyhyet kuvaukset keskeisistä puuston ja elinympäristön luontoarvoista. Joidenkin raporttien kuvauksista tarkemmat luontoarvot eivät käy ilmi. Yleensä kuvauksista selviää, mitä METSO-luokkaa ja /tai -elinympäristöä kohteen on arvioitu edustavan, mutta kaikista raporteista tämäkään ei käy ilmi.

Monissa raporteissa on tarkemmissa kohdekuvauksissa inventoijan näkemys siitä, miten kohteen tai kuvion luontoarvoja tulisi turvata (esim. jättäminen hakkuiden ulkopuolelle, ennallistaminen, luonnonhoito). Siitä, mitkä kohteet soveltuisivat esitettäväksi ELY-keskukselle suojeltaviksi, on vain harvoin arvioita. Osa hankkeista on raportin yhteydessä toimittanut ympäristöministeriöön kirjeen, jossa kerrotaan tarkemmin suunnitelmista tai jo toteutetuista toimista METSO-kohteiden luonnonarvojen turvaamiseksi.

Kohteiden lajistollisia arvoja on inventoinneissa huomioitu melko vaihtelevasti – eivätkä lajistaselvitykset ole olleet useimman hankkeen tavoitteissakaan. Noin kolmanneksessa raporteissa lajistoa, puustoa lukuun ottamatta, ei ole juuri kuvattu, eikä harvinaisemmista tai muuten merkittävimmistä lajeista ole mainintoja. Useissa raporteissa on kuvattu lyhyesti kohteiden kasvi- ja lintulajistoa sekä mainittu kohteista tehdyt liito-oravahavainnot. Joissakin raporteissa on havaintoja myös käävistä, sammalista ja jäkälistä. Useissa raporteissa on tietoa myös muissa yhteyksissä tehdyistä lajihavainnoista (esim. harrastajien havainnot). Joidenkin kuntien hankkeissa, esim. Porvoon, Kouvolan ja Lohjan inventoinneissa, selvitettiin tarkemmin muutamien lajiryhmien esiintymistä.

Raporttien sisällön perusteella ei ole mahdollista arvioida tehtyjen inventointien laatua tai tarkkuustasoa. Niukat kohdekuvaukset voivat johtua monista seikoista. METSO-kohteiden keskeisten tietojen keräämiseen on käytössä METSO-kohteiden kohdekuvauslomake, ja tarkemmat kohdekuvaukset voivat olla raportin sijasta lomakkeilla, joita ei ole toimitettu ympäristöministeriöön, mutta jotka ovat inventoinnin tilaajan käytettävissä. Useimmissa hankkeissa inventointitiedot ovat raportin mukaan jo tallennettu käytössä olevaan suunnittelujärjestelmään, mikä on erityisen tärkeää tiedon jatkokäytön kannalta. Jos tarkemmat kohdetiedot ovat kunnan tai seurakunnan omassa järjestelmässä, raportti voikin olla karkea yhteenveto. On silti mahdollista, että niukat kohdekuvaukset, joissa ei oteta kantaa METSON valintaperusteiden täyttymiseen, sekä suppeat rajaukset kertovat, ettei METSON tavoitteiden mukaisia kohteita ole osattu hakea ja rajata.

Myöskään sen perusteella, missä määrin inventoinnissa on löydetty METSO-ohjelmaan soveltuvia kohteita, ei voi tehdä johtopäätöksiä inventoinnin laadusta tai tarkkuudesta. Luonnonmaantieteellisistä seikoista ja maankäytön historiaan liittyvistä syistä johtuen joiltakin seuduilta ei voi odottaa löytyvän merkittävässä määrin METSO-valintaperusteet täyttäviä kohteita. Monen kunnan ja seurakunnan metsät ovat metsätaloudellisessa mielessä hyvin hoidettuja. Toisilla alueilla taas potentiaalisia kohteita (esim. lehtoja) löytyy runsaammin, ja on mahdollista, että valintaperusteiden täyttymistä on arvioitu näillä alueilla tiukemmin, jolloin heikommin valintaperusteet täyttäviä kohteita ei ole kelpuutettu mukaan. Muutamissa raporteissa on kuvausta kunnan tai seurakunnan metsien käytön historiasta, mikä on erittäin arvokasta taustatietoa. Erityisesti inventoinneissa, joissa kohteita on löytynyt kovin vähän suhteessa tarkasteltuun pinta-alaan tai kohteet ovat hyvin pieniä, olisi ollut hyvä kuvata lyhyesti, mitkä tekijät tähän ovat syynä.



4 METSO-inventointien tulokset

4.1

METSO-kohteiden pinta-ala

METSO-kohteita löydettiin yhteensä 8 754 hehtaaria: 8 431 hehtaaria kuntien ja 323 hehtaaria seurakuntien inventoinneissa. Määrää voidaan pitää merkittävänä suhteessa METSON tavoitteisiin. Se vastaa noin 9 %:a ELY-keskuksille asetetusta suojelualueverkon kehittämisen kokonaistavoitteesta METSO-ohjelmassa. Jos kunnat turvaisivat nämä kohteet joko suojelualueita perustamalla tai omaehtoisesti mm. metsäsuunnittelun keinon, kartoitusten tulokset edistäisivät merkittävästi METSO-ohjelman tavoitteita. Jos tarkastellaan ympäristöministeriön rahoituspanosta suhteessa tähän tulokseen, saadaan yhden METSO-hehtaarin inventointihinnaksi 79 euroa³.

Keskimäärin inventoinneissa löydetty METSO-kohteet kattoivat vajaat 6 % kunnan tai seurakunnan omistamasta metsäpinta-alasta. Vaihtelu oli suurta: pienimmillään noin 0,5 % ja enimmillään jopa puolet kunnan tai seurakunnan metsäpinta-alasta on katsottu soveltuvan METSO-ohjelmaan.

Kaikista inventointiraporteista ei käy ilmi, montako METSO-kohdetta inventoinnissa on löydetty, mistä johtuen kohteiden keskikokoa ei voida laskea koko aineiston perusteella. Laskettuna niiden inventointien tuloksista, joissa kohdelukumäärä on selvästi ilmoitettu, löydettyjen METSO-kohteiden keskipinta-ala on 11,6 hehtaaria. Tämä vastaa hyvin METSO-kohteiden keskipinta-alaa. Vuosina 2008–2011 METSO-ohjelmassa valtiolle hankittujen ja yksityisinä suojelualueina perustettujen kohteiden keskikoko oli 11,4 hehtaaria⁴ (Laita ym. 2012) ja vuonna 2012 vastaava keskikoko oli 12,6 hehtaaria (Syrjänen ym. 2013).

Inventointihankekohtaista tietoa on esitetty tarkemmin liitteessä 3.

4.2

METSO-arvoluokat ja -elinympäristöt

Kaikista inventointiraporteista ei käy ilmi, miten löydettyjen METSO-kohteiden pinta-ala jakautuu METSON luonnontieteellisten valintaperusteiden mukaisiin arvoluokkiin ja elinympäristöihin. Näitä tietoja pystyttiin tarkentamaan tätä raporttia varten joidenkin hankkeiden osalta, mutta kuten aiemmin todettiin, se ei yleensä ollut jälkepäin mahdollista. Tämän vuoksi METSON arvoluokka- ja elinympäristökohtaiset yhteenvedot taulukoissa 5 ja 6 eivät kata inventoinneissa löytyneiden METSO-kohteiden yhteenlaskettua pinta-alaa. Koska ekologisesti ja metsätalouden kannalta mielekkäissä rajauksissa on useimmiten mukana myös alueita, joilla METSON valintaperusteet eivät täyty, METSO-arvoluokkien ja -elinympäristöjen perus-

³ Luvussa ovat mukana vain tähän mennessä toteutuneet hankkeet, ei keskeneräisten hankkeiden saama rahoitusta.

⁴ Hankintana valtiolle toteutetut kohteet olivat keskimäärin 17,6 ha ja yksityiset luonnonsuojelualueet 8,5 ha (Laita ym. 2012).

teella lasketut yhteispinta-alat eivät voikaan olla sama kuin kohderajausten mukainen kokonaispinta-ala.

Taulukossa 5 on esitetty inventoinneissa löydettyjen METSO-kohteiden jakautumien arvoluokkiin I–III. Tieto kattaa 78 % inventointien tuloksena löydetystä METSO-kohteista. Luokkien I ja II kohteet ovat jo nykyisellään monimuotoisuuden turvaamisen kannalta merkittäviä ja niiden turvaamista priorisoidaan METSO-ohjelmassa. III-luokassa on mm. puustoltaan hyvään suuntaan kehittyviä kohteita.

Vaikuttaisi siltä, että III-luokan kehityskelpoisia kohteita on otettu rajauksiin mukaan varsin vähän. I- ja II-luokan kohteita löydettiin inventoinneissa yhteensä 5 581 hehtaaria, mikä on 82 % niistä kohteista, joista tämä tieto on raportoitu. Se, että karitoituksissa on löydetty pääasiassa hyvälaatuisia kohteita, voi kertoa myös valintaperusteiden tiukasta soveltamisesta. Inventointi voi myös olla kohdennettu jo alun perin parhaimpaan osaan kunnan kohteista. Tämä on luonnollista, jos maastossa ei ole ollut mahdollista inventoida kaikkia METSO-ohjelman kannalta potentiaalisia alueita.

Taulukko 5. Kuntien ja seurakuntien METSO-inventoinneissa esiin tulleiden METSO-kohteiden pinta-alan jakautuminen ohjelmassa käytettyihin arvoluokkiin I–III. Arvoluokat eivät käy ilmi kaikista raporteista, mistä johtuen tieto kattaa 78 % inventoinneissa löydettyjen METSO-kohteiden yhteenlasketusta pinta-alasta.

METSO I	METSO II	METSO III
2 781 ha	2 800 ha	1 217 ha
41 %	41 %	18 %

Inventoinneissa löydettyissä METSO-kohteissa esiintyi valintaperusteiden mukaisia elinympäristöjä taulukon 6 mukaisesti. Tieto kattaa 69 % löydettyjen METSO-kohteiden yhteenlasketusta pinta-alasta. Runsaslahopuustoiset kangasmetsät kattavat lähes puolet ilmoitetuista elinympäristöistä. Metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot kattavat noin viidenneksen ja puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat sekä lehdot molemmat reilun kymmenyksen. Muut elinympäristöt ovat selvästi vähäisempiä, ja harjujen paahdeympäristöjä ei esiintynyt tässä aineistossa lainkaan. Nämä muut METSON elinympäristötyypit ovat usein luontaisestikin pienialaisia ja harvinaisia. Inventointien tulokset auttavat hahmottamaan, missä määrin METSON eri elinympäristöjä esiintyy Etelä-Suomessa.

Taulukko 6. Kuntien ja seurakuntien METSO-inventoinneissa esiin tulleiden METSO-kohteiden pinta-alan jakautuminen ohjelman valintaperusteiden mukaisiin elinympäristöihin. METSO-elinympäristöt eivät käy ilmi kaikista raporteista, mistä johtuen tieto kattaa 69 % inventoinneissa löydettyjen METSO-kohteiden yhteenlasketusta pinta-alasta.

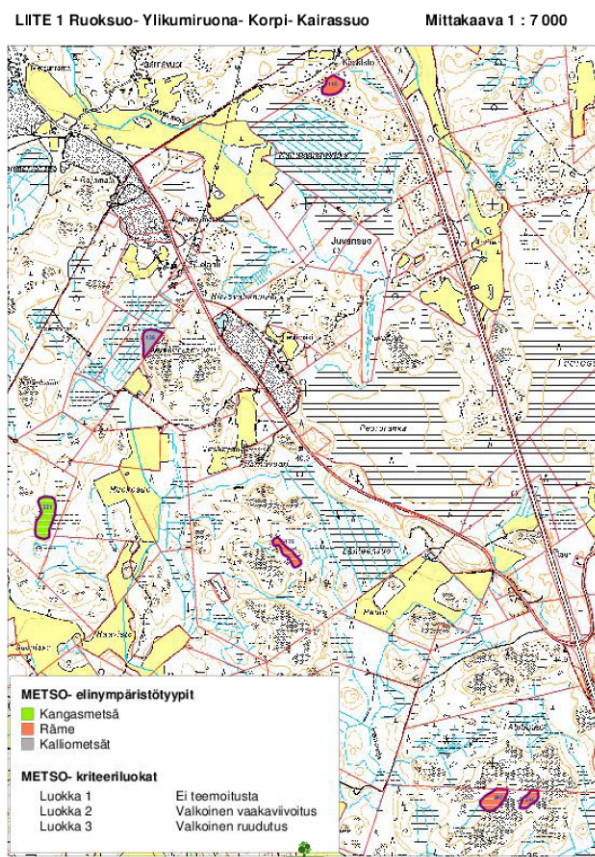
METSO-elinympäristö	Hehtaareja	Osuus elinympäristöjen yhteispinta-alasta
Lehdot	686	11 %
Runsaslahopuustoiset kangasmetsät	2 770	46 %
Pienvesien lähimetsät	305	5 %
Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat	741	12 %
Metsäluhdat ja tulvametsät	25	0,4 %
Harjujen paahdeympäristöt	0	0 %
Maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet	232	4 %
Puustoiset perinnebiotoopit	5	0,1 %
Kalkkikalliot ja ultraemäksiset maat	3	0,05 %
Metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot	1 257	21 %

Löydetyt elinympäristöt tukevat hyvin METSO-ohjelmalle valtakunnallisesti asetettuja tavoitteita (luku 1.3) ja vastaavat pitkälti METSOon tähän mennessä tehtyä tarjontaa (Laita ym. 2012; Syrjänen ym. 2013). Eniten on löytynyt runsaslahopuustoisia kangasmetsiä, joiden kokonaistavoite on suurin koko ohjelmassa. Löydetty hehtaarimäärä vastaa 4 % runsaslahopuustoisille kangasmetsille asetetusta kokonaistavoitteesta. METSOon sopivia kallio-, jyrkänne- ja louhikkometsiä on löytynyt melko paljon, ja inventoinneissa löydetyt kohteet vastaavat lähes puolta valtakunnallisesta tavoitteesta. METSO-ohjelman kokonaistavoite tälle elinympäristötyypille on melko vaatimaton. Osa jyrkänne- ja kalliometsistä voi sisältää myös runsaslahopuustoisia kangasmetsiä. Ilahduttavaa on lehtojen suuri määrä, mikä vastaa 15 % lehdolle asetetusta valtakunnallisesta tavoitteesta. Puustoisten soiden osuus on 5 % ja pienvesien lähimetsien osuus 8 % valtakunnallisista tavoitteista. Porin kaupungin inventointihankkeessa löytyi ilahduttavasti maankohoamisrannikon elinympäristöjä, joita on saatu METSOon muuten lähinnä vain hyvin pienialaisina kohteina Pohjanlahden rannikon pirstoutuneen maanomistusrakenteen vuoksi.

4.3

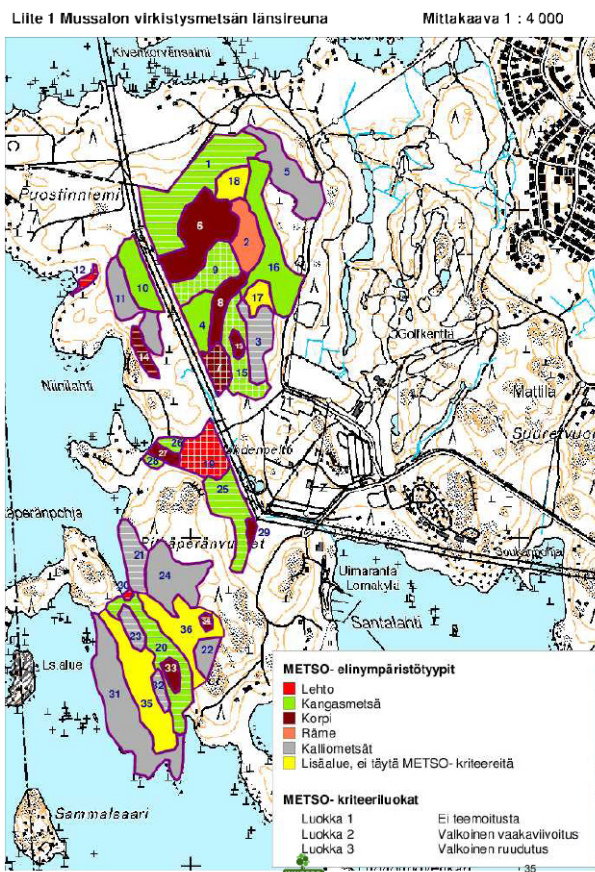
Kohteiden rajaukset

Kohteiden rajauksissa ja etenkin kokonaisuusien muodostamisessa on inventointiraporteissa selviä eroja (esimerkkinä kuvat 5 ja 6). Joissakin inventoinneissa METSO-ohjelmaan soveltuviksi katsotut kohteet ovat valintaperusteet tiukasti täyttäviä yksittäisiä, usein pienialaisia kuvioita. Tämä voi vastata tilannetta maastossa: muu ympäristö on voimakkaasti käsiteltyä talousmetsää. Osassa inventoinneissa taas on rajattu laajempia kohdekokonaisuuksia, jolloin rajauksissa voi olla mukana III-luokan kohteita tai METSOon valintaperusteet kokonaan täyttämättä, mutta luontoarvoil-



Kuva 5. Esimerkki alueesta, jolla löydetyt METSO-kohteet ovat melko pienialaisia ja lähiympäristöstään poikkeavia elinympäristöjä. Lähde: Innofor 2012. Mynämäen kunnan metsien METSO-inventoinnin loppuraportti.

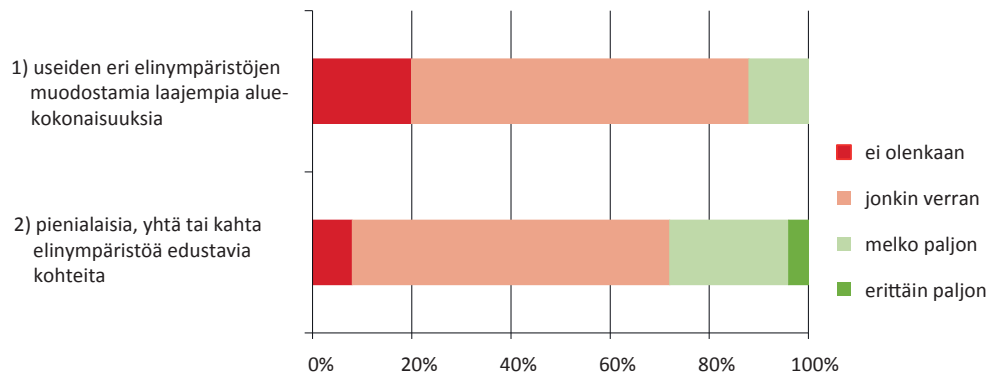
taan ajan myötä kehittyvää aluetta. Kohteen rajausta voidaan toki harkita myöhemmin uudelleen, esimerkiksi jos kohdetta tarjotaan ELY-keskukselle METSO-ohjelmalla suojeltavaksi. Esimerkiksi Nastolan kunta perusti METSO-ohjelmassa laajasta 230 hehtaarin virkistymetsästä suojelunalueen⁵. Osapuolille ja luonnonarvojen turvaamisen kannalta mielekkästä rajauksesta päätettiin aluetta perustettaessa, ja noin puolet rajauksesta oli muuta kuin METSON valintaperusteet täyttävää.



Kuva 6. Esimerkki alueesta, jolla on useita METSON elinympäristöjä ja rajauksiin on otettu mukaan kokonaisuuden kannalta mielekkäitä kehityskelpoisia välialueita, joissa valintaperusteet eivät vielä täyty. Lähde: Innofor 2012. Kotkan kaupungin metsien METSO-inventoinnin loppuraportti.

Inventoinnin toteuttaneille kunnille ja seurakunnille lähetetyn kyselyn vastaajista 20 % ilmoitti, että inventoinneissa ei löytynyt lainkaan useamman elinympäristön muodostamia kokonaisuuksia. Sekä pienialaisia yhtä tai kahta elinympäristöä olevia kohteita että useiden elinympäristöjen muodostamia laajempia kokonaisuuksia löytyi vastanneista yli 60 %:n mukaan vähintään jonkin verran. Vastanneista lähes 30 %:n mukaan pienialaisempia kohteita löytyi melko paljon tai erittäin paljon, kun vain 12 % vastanneista ilmoitti, että laajempia kokonaisuuksia löytyi melko paljon (kuva 7).

⁵ http://www.metsopolku.fi/fi/index.php?we_objectID=316



Kuva 7. Vastaajien arvioinnit väitteisiin: 1) Kartoituksessa löytyi luonnonsuojelullisesti arvokkaita useiden eri elinympäristöjen muodostamia laajempia aluekokonaisuuksia. 2) Kartoituksessa löytyi pienialaisia, yhtä tai kahta elinympäristöä edustavia kohteita. METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 8. 25 vastaajaa.



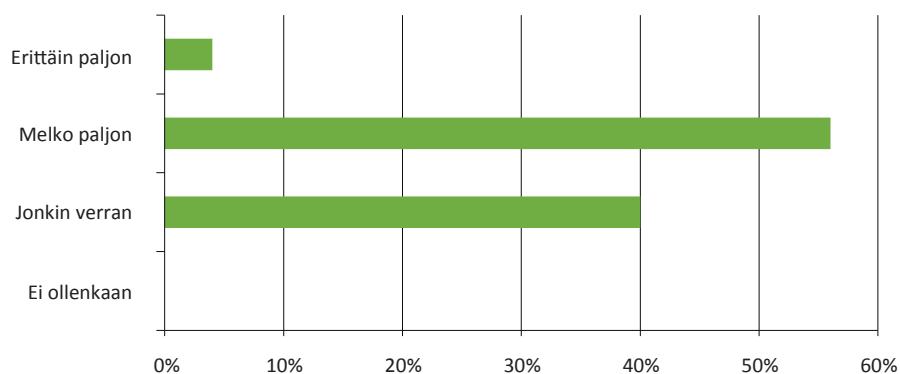
5 METSO-kohteiden turvaaminen

5.1

Luontoarvojen inventoimisesta monenlaista hyötyä

Inventointeihin osallistuneille kunnille ja seurakunnille lähetettyyn kyselyyn vastanneista lähes 90 % oli sitä mieltä, että inventointiraportti vastasi odotuksia pääosin tai täysin, samoin lähes kaikki vastanneet pitivät inventoinnin tuloksia pääosin tai täysin odotusten mukaisina. Ylipäätään kunnissa ja seurakunnissa oltiin saatuun tietoon tyytyväisiä ja sen todettiin auttavan kohteiden turvaamisessa. Vastausten perusteella suurimmassa osassa inventoinneista löytyi ainakin jonkin verran uusia, aiemmin luontoarvoiltaan tuntemattomia kohteita; vain 16 % vastanneista ilmoitti, että aiemmin tuntemattomia luontoarvoiltaan merkittäviä kohteita ei löytynyt lainkaan. 40 % vastaajista oli sitä mieltä, että luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta arvokkaita kohteita löytyi jonkin verran ja yli puolet oli sitä mieltä, että niitä löytyi melko paljon (kuva 8). Vastaajien mukaan kartoitusrahoitus oli erittäin tarpeellinen ja ilman sitä tietoa luontokohteista ja niiden arvosta ei olisi saatu.

Jo inventointirahahakemuksista kävi selvästi ilmi, että etenkin pienten kuntien sekä seurakuntien resurssit luontoarvojen inventointiin ovat vähäiset, omaa asiantuntijuutta ei välttämättä ole ja luontoarvot tunnetaan usein huonosti. Tämä tuli esille myös puhelinkeskusteluissa kuntien ja ELY-keskusten edustajien kanssa. Myös kunталиitokset ovat lisänneet luontoarvojen selvitystarpeita. Luontoarvojen tuntemuksessa on suurta vaihtelua; joidenkin kuntien alueella erilaisia luontoselvityksiä on tehty paljon mm. kaavoituksen tarpeisiin. Inventointirahahakemusten perusteella tiedon saaminen kunnan tai seurakunnan metsien arvokkaiden luontokohteiden sijainnista, laajuudesta ja laadusta näytti olevan yksi keskeisistä syistä hakea rahoitusta. Toinen keskeinen tavoite oli varsinaisten METSO-kohteiden tunnistaminen. Myös virkistyskäyttöön soveltuvien kohteiden tunnistamista pidettiin tärkeänä. Toisaal-



Kuva 8. Vastaajien arvioinnit väitteestä: Kartoituksessa löytyi luontokohteita, jotka ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta. METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 8. 25 vastaajaa.

ta lisäsuojelun ja tiedon saamisen ohella korostettiin monissa hakemuksissa myös metsätalouden merkitystä ja sen edellytysten säilymisen tärkeyttä luontoarvojen ylläpidon ja parantamisen ohella. Muita hakemuksissa usein toistuneita perusteluita ja tarpeita inventoinnille olivat mm.:

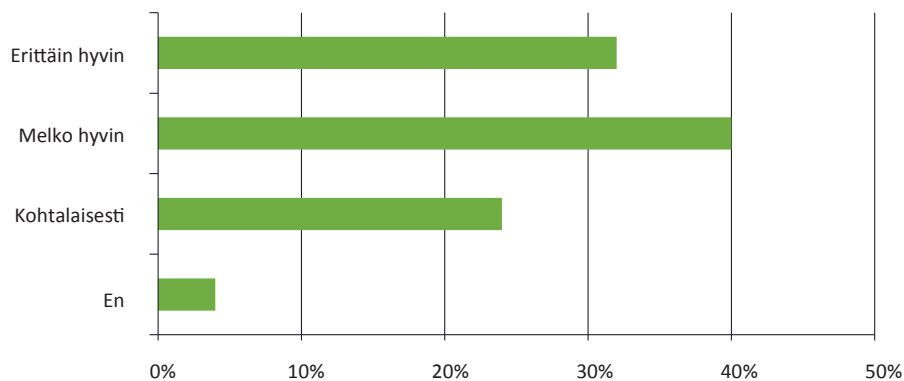
- luontotiedon saaminen kaavoitusta sekä metsien käytön ja luonnonhoidon suunnittelua varten
- METSON valintaperusteiden täytyminen konkretisoi kohteiden arvon kuntapäätäjille
- matkailun, virkistyskäytön ja muun metsien monikäytön tukeminen
- retkeilyreittien kehittäminen
- luontoarvojen inventoiminen ja alueiden rauhoittaminen toteuttaa kunnassa tai seurakunnassa hyväksytyä strategiaa, visiota tai ohjelmaa
- ympäristökasvatuksen ja luontoharrastuksen edistäminen
- toimiminen esimerkkinä muille maanomistajille METSO-ohjelmaan osallistumisessa

5.2

METSO-keinojen tuntemus

Kyselyyn vastanneista valtaosa arvioi saaneensa melko hyvin tai erittäin hyvin tietoa METSO-ohjelman toteutuskeinoista (kuva 9). Avoimien vastausten perusteella lisää tietoa kaivattiin mm. yksityisen suojelualan osittaiskorvauksen toteutumisesta käytännössä (ks. luku 2.2, tietolaatikko 1) ja KuntaMETSO-työryhmän esittämien toimenpiteiden toteutuksen etenemisestä. Lisäksi toivottiin ELY-keskusten lisäävän tiedottamista METSON mahdollisuuksista kunnille ja metsänhoitoyhdistyksille.

Kyselyyn vastanneista noin 80 % oli saanut ainakin jonkin verran tietoa METSON toteutuskeinoista ELY-keskuksen kautta. Noin neljäsosa vastaajista ilmoitti ELY-keskuksen edustajan käyneen paikanpäällä kertomassa METSON toteutuskeinoista.



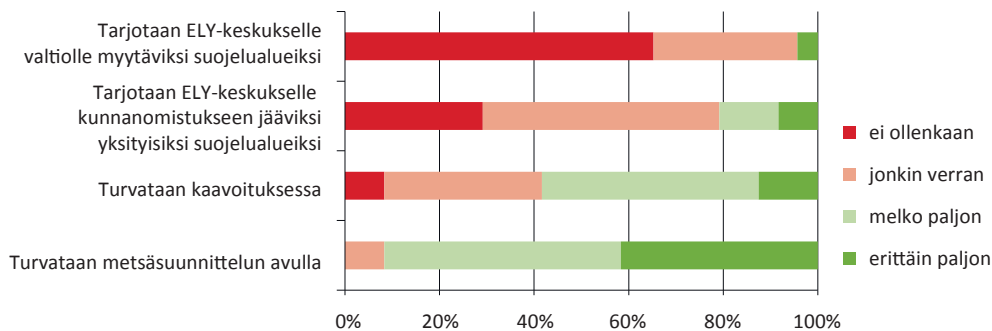
Kuva 9. Vastaukset kysymykseen: Oletteko saaneet riittävästi tietoa METSON toteutuskeinoista (myynti valtiolle, vaihto valtion maahan ja yksityisen suojelualan perustaminen)? METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 10. 25 vastaajaa.

Inventoinneissa löydettyjen kohteiden turvaaminen

METSO:n eri suojelukeinojen painotus

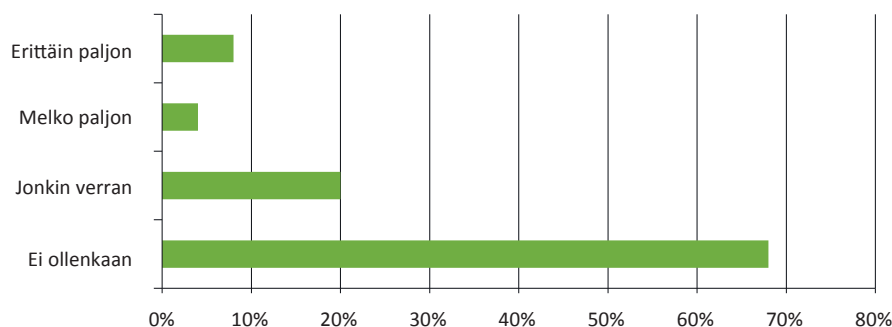
Kyselyssä esitetyistä monimuotoisuuden turvaamiskeinoista merkittävimpana pidettiin kohteiden ottamista huomioon metsäsuunnittelussa (kuva 10). Kaikki kunnat aikovat turvata kohteita ainakin jonkin verran metsäsuunnittelun avulla. Tuloksia aiottiin hyödyntää laajasti myös kaavoituksessa. Sen sijaan neljäsosa kunnista ei aikonut lainkaan tarjota kohteita ELY-keskuksille rauhoitettavaksi yksityisenä suojelualueena, toisaalta lähes yhtä moni aikoi tehdä näitä tarjouksia melko paljon tai erittäin paljon. Yli puolet kyselyyn vastanneista tahoista ei harkitse valtiolle myymistä lainkaan, kolmasosa jonkin verran ja yksi vastanneista oli erityisen kiinnostunut alueiden myymisestä valtiolle. Vastanneista tahoista neljä ei vastausten perusteella aikonut tehdä lainkaan rauhoitus- tai myyntitarjouksia ELY-keskukselle. Kyselyssä ei kysytty aikomuksia valtion ja kunnan väliseen maanvaihtoon METSO-kohteiden turvaamiskeinona.

Jo inventointirahan hakemuksista kävi ilmi, että METSO-kohteiden huomioiminen metsäsuunnittelussa ja kaavoituksessa nähdään kunnissa vähintäänkin tasavertaisena turvaamiskeinona luonnonsuojelualueiden perustamisen kanssa. Oli turvaamiskeino mikä hyvänsä, sen toteutumisen kannalta on keskeistä, että tieto suojelunarvoisista kohteista on kaikilla toimijoilla. Useimpien hankkeiden rahoitushakemuksista tai itse raportista käy ilmi, että inventoinnin keskeiset tulokset tullaan tallentamaan tai on jo tallennettu johonkin käytössä olevaan suunnittelujärjestelmään, josta ne ovat paikkatietona käytettävissä metsien hoidon ja maankäytön suunnittelussa. Kunnan omat päätökset ja metsätalouden tietojärjestelmät voivat olla aivan riittävä keino turvata etenkin pienialaisia, erillisiä kohteita.



Kuva 10. Kyselyn tulokset, kun vastaajia pyydettiin arvioimaan sitä, miten kunnassa on tarkoitus turvata METSO-kartoituksessa löytyneitä kohteita. METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 8. Valtiolle myymisen merkitystä arvioi 23 vastaajaa, muihin kysymyksiin vastasi 24 vastaajaa.

Kyselyyn vastanneista kunnista ja seurakunnista suurin osa, lähes 70 %, ei ollut vielä kyselyn aikaan (huhtikuussa 2013) tehnyt tarjouspyyntöjä kohteista ELY-keskukselle. Vastanneista 20 % oli tehnyt tarjouksia jonkin verran (kuva 11). Kolme vastaajatahoa oli tehnyt tarjouksia melko tai erittäin paljon.

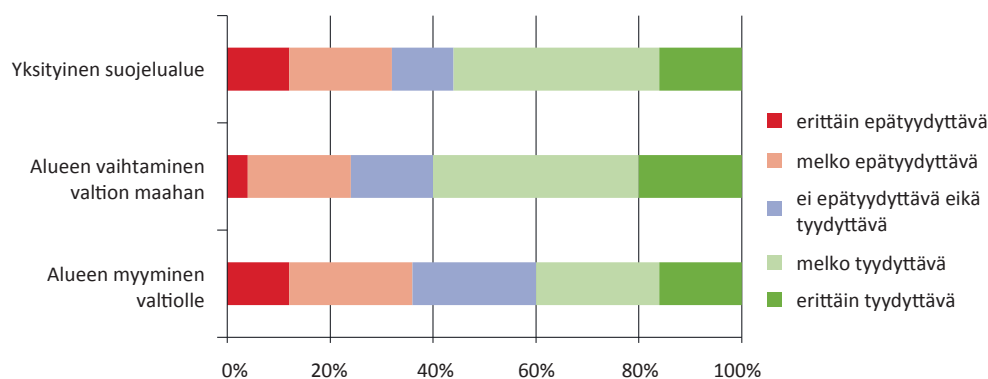


Kuva 11. Kyselyn vastaukset kysymykseen, onko kartoituksessa löydetyistä kohteista pyydetty rahoitustarjouksia ELY-keskukselta. METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 8. 25 vastaajaa.

5.3.2

Suojelukeinojen tyydyttävyys

Kyselyssä tiedusteltiin myös eri turvaamiskeinojen houkuttavuutta kuntien ja seurakuntien kannalta. Vastanneista suurin osa piti kyselyssä esitetyistä METSO-kohteiden turvaamiskeinoista yksityisen suojelualueen perustamista keskimäärin jonkin verran epätydyttävämpänä vaihtoehtona kuin maanvaihtoa, mutta toisaalta parempana vaihtoehtona kuin valtiolle myymistä (kuva 12). Vastaajista suurin osa piti alueen vaihtamista valtion maahan vähintään melko tyydyttävänä vaihtoehtona. Maanvaihdot voidaan kunnissa nähdä hyvänä vaihtoehtona tilanteissa, joissa valtio omistaa kunnan intresseihin soveltuvaa maa-aluetta esim. taajama-alueella. Maanvaihdossa, kuten alueen myymisessä valtiolle, korvaustaso on 100 %, mikä todennäköisesti lisää vaihtoehdon houkuttavuutta. ELY-keskusten käytettävissä olevien vaihtomaiden saatavuus vaihtelee kuitenkin eri puolilla maata, ja yleensä niitä on varsin rajoitetusti saatavilla. Maanvaihdosta kuntien kanssa on silti METSOssa jo yksittäisiä kokemuksia (mm. Pohjois-Pohjanmaalla). Kyselyn tulosten perusteella näyttäisi siltä, että yksityisen suojelualueen perustaminen ei näyttäydä kovin huonona vaihtoehtona, vaikka kunta voi saada siitä korkeintaan 50 %:n osittaiskorvauksen.



Kuva 12. Kyselyn tulokset, kun vastaajia pyydettiin arvioimaan METSO-kohteiden suojelun eri rahoituskeinojen tyydyttävyyttä. METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 13. 25 vastaajaa.

ELY-keskuksille tarjottavat kohteet ja jatkotoimenpiteiden suunnittelu

Kyselyssä kysyttiin myös arvioita ELY-keskuksille tarjottavien kohteiden määrästä ja pinta-alasta. Tähän vastasi 13 vastaajaa, jotka edustivat 16 kuntaa, sekä kolmea seurakuntahanketta edustaneet kaksi vastaajaa. Vastaajien arvioiden mukaan ELY-keskuksille oli jo tarjottu yhteensä noin 60 kohdetta, joiden yhteispinta-ala on hieman yli 1 000 hehtaaria. ELY-keskusten METSO-vastaavien arvion mukaan tarjouksia on tullut kaikista inventointihankkeista yhteensä noin tuhannesta hehtaarista (luku 5.4.1). Vastaajien mukaan aikomuksena on vielä tarjota noin 30 kohdetta yhteispinta-alaltaan vajaa 600 hehtaaria.

Koska kyselyn perusteella vain harvat vastaajatahot eivät aio lainkaan tehdä tarjouksia, vähäinen vastausmäärä kysymyksen saattaa johtua siitä, että kohteiden turvaamisprosessi on vielä useimpien vastaajatahojen osalta aivan alussa. Kyselyssä oli avoin kysymys turvaamisen toteuttamisesta ”Mitä toimenpiteitä kartoitustulosten perusteella kunnassanne tehdään?” Kaikki kyselyyn osallistuneet olivat vastanneet tähän kysymykseen. Monista vastauksista käy ilmi, että pohdinta, suunnittelu ja päätöksenteko kartoitustulosten käsittelyn osalta olivat vielä kesken. Muutamassa vastauksessa jatkotoimenpiteet jätettiin kokonaan avoimeksi. Kolmanneksessa vastauksista kohteiden turvaamisen keino jäi avoimeksi, mutta ainakin osa kohteista oli tarkoitus tavalla tai toisella jättää metsänkäsittelyn ulkopuolelle. Vajaassa kolmanneksessa vastauksista oli aikomuksena tarjota, oli päätetty tarjota tai oli jo tarjottukin ainakin joitakin kohteita ELY-keskukselle. Tällöinkin usein mainittiin huomioiminen metsäsuunnittelussa turvaamiskeinona osalle kohteita ja osasta tullaan käymään neuvotteluja ELY-keskuksen kanssa. Muutamassa vastauksessa ainoaksi turvaamiskeinoksi nimettiin ottaminen huomioon metsäsuunnittelussa ja/tai maankäytössä muuten. Yhdessä vastauksessa ei aiottu ryhtyä tulosten perusteella mihinkään toimenpiteisiin, koska kohteiden luontoarvot olivat jo entuudestaan hyvin tiedossa ja inventoinnilla haluttiin osoittaa, että metsien hoito kunnan alueella on ollut luonnon monimuotoisuuden kannalta onnistunutta.

Alla muutamia esimerkkejä vastauksista:

”Toimenpiteiden määrittely on vielä kesken.”

”Raportti esitelty kunnanhallitukselle, jossa merkitty tiedoksi. Jatkossa mietitään, esitetäänkö kohteita Metso-ohjelmaan.”

”Suunnitteleimme rauhoituskohdetta.”

”Löydetyt kohteet pyritään jättämään rauhaan metsänhoitotöitä suunnitellessa sekä joidenkin alueiden rauhoittamista harkitaan.”

”Neuvotellaan määrättyjen kohteiden kaupasta tai suojelusta ELY:n kanssa.”

”Tekninen lautakunta päätti ... rauhoittaa metso 1 ja 2 kohteet sekä muutaman Metso-3 kohteen kaupungin omalla päätöksellä. Suojelu toteutetaan metsäsuunnitelman kautta sekä ohjeistuksella maankäytön suunnittelijoille ja rakentajille.”

Vastausten perusteella kartoitustulosten jatkokäytöstä vastaavat useimmissa kunnissa useat eri hallinnonalat, ja käytännöt suojelupäätöksistä vaihtelevat. Tyypillisesti tulosten jatkokäytöstä vastaavat esim. ympäristötoimi, metsänhoidosta, kaupunkisuunnittelusta ja kaavoituksesta vastaavat tahot, tekninen toimi tai puistoyksikkö.

Joidenkin vastausten perusteella tuloksia on tarkoitus hyödyntää laajasti, ja loppuraportti on toimitettu jo tiedoksi kaupunginhallitukselle, eri lautakunnille ja tulosalueille. Jos kohteiden turvaaminen toteutetaan huomioimalla kohteiden merkitys ja erityispiirteet metsätaloudessa, inventointitulosten jatkokäyttökin voi olla osoitettu esim. kunnan metsiä hoitavalle metsänhoitoyhdistykselle. Erään vastauksen mukaan tulosten valmistelu etenee seuraavasti: *”Ympäristönsuojelun tulosalue valmistelee kartoituksen tuloksia (mitkä kohteet suojellaan, mitkä huomioidaan muuten). Puistopuoli vastaa kohteiden metsänkäsittelystä ja -hoidosta. Asia viedään kaupunginhallituksen päätettäväksi.”* Joissakin kunnissa asia oli tarkoitus käsitellä myös valtuustossa. Lähes kaikissa kunnissa oli kartoituksen tuloksia esitelty lautakuntien luottamushenkilöille ja muille päätöksentekijöille.

5.4

ELY-keskusten näkemyksiä METSON toteutuksesta kunnissa ja seurakunnissa

5.4.1

METSO-ohjelman toteutustilanne ja toteutuksen edellytykset

ELY-keskusten METSO-vastaaville sovitettiin kesäkuussa 2013 ja tiedusteltiin mm. kuntien ja seurakuntien tähän mennessä METSO-ohjelman puitteissa toteuttamia kohteita sekä kuntien ja seurakuntien kanssa vireillä olevia hankkeita. Yhteensä kunnat ja seurakunnat ovat toteuttaneet METSO-ohjelmaa 1 700 hehtaarella (taulukko 7). Luvut eivät ole täsmällisiä, koska ne perustuvat joidenkin ELY-keskusten osalta arvioihin. Osa kohteista on suojeltu METSO-ohjelmalla jo ns. kokeiluvaiheen aikana ennen vuotta 2008.

Taulukko 7. Kuntien ja seurakuntien METSO-toteutus hehtaareina toteutuskeinoittain kesällä 2013. Luvut eivät ole tarkkoja vaan perustuvat joidenkin ELY-keskusten osalta METSO-vastaavan arvioon tämänhetkisestä toteutustilanteesta. Kohteet on joko rauhoitettu yksityisenä suojelualueena (YSA) tai myynti valtiolle tai maanvaihto on jo toteutunut tai juuri toteutumassa.

Toteutuskeino	Kunnat (ha)	Seurakunnat (ha)
Rauhoitukset (YSA)	530	280
Myynti valtiolle	773	60
Maanvaihdot	30	-
Yhteensä	1 333	340

ELY-keskuksissa on myös valmistelun eri vaiheissa kymmeniä kuntien ja seurakuntien omistamia kohteita. Joistakin neuvottelut on vasta aloitettu ja osa odottaa enää ympäristöministeriön valtuutuspäätöstä. Kohteita, joiden valmistelu on siinä määrin edennyt, että tiedossa on arvio kohteen koosta, on lähes 1 100 hehtaaria (taulukko 8). Valmistelussa olevien kohteiden osalta on muistettava, että osa hankkeista voi kaatua vielä valmistelun loppusuoralla, jos esim. ELY-keskuksen korvaustarjous nähdään liian alhaisena. Lisäksi on olemassa lukuisia kohteita, joista käydyt neuvottelut ovat vielä niin alkuvaiheessa, että kohteiden pinta-ala ei ole tiedossa.

Taulukko 8. Arvio kuntien ja seurakuntien ELY-keskuksille METSO-ohjelmaan tarjoamien tai muuten neuvotteluiden alla olevien kohteiden yhteispinta-alasta (tilanne kesäkuussa 2013). Pinta-alat ovat vähimmäisarvioita, koska monien kohteiden osalta neuvottelut eivät ole vielä niin pitkällä, että kohdepinta-ala olisi tiedossa.

Toteutuskeino	Kunnat (ha)	Seurakunnat (ha)
Rauhoitukset (YSA)	150	100*
Myynti valtiolle	350	
Toteutuskeino avoin	470	
Yhteensä	970	100

* Seurakuntien kohteita on useimmiten tarkoitus rauhoittaa yksityisenä suojelualueena, mutta luvussa voi olla mukana valtiolle myytäviksi aiottuja kohteita.

Kunnat ja seurakunnat ovat siis toteuttaneet METSO-ohjelmaa kesäkuuhun 2013 mennessä lähes 1 700 hehtaarella ja valmistelussa on lähes 1 100 hehtaaria. Näihin lukuihin sisältyy noin tuhat hehtaaria sellaisia kohteita, jotka ovat tulleet esille ympäristöministeriön rahoittamissa inventoinneissa. Kyselyyn vastanneet kunnat ja seurakunnat arvioivat itse tehneensä tarjouksia jo noin tuhannen hehtaarin edestä, mutta inventointeihin osallistuneista kunnista ja seurakunnista tähän kysymykseen vastasi vain vajaa kolmannes. Kyselyyn vastanneet kunnat ja seurakunnat ovat arvionsa mukaan vielä tarjoamassa vajaata 600 hehtaaria inventoinneissa esiin tulleita kohteita. (Vrt. luku 5.3.3.)

ELY-keskusten METSO-vastaavien näkemyksissä kuntien ja seurakuntien metsien merkityksestä METSO-ohjelman toteutuksessa oli eroja, mutta vallitseva käsitys oli, että kovin suuria pinta-aloja ei METSO:n toteuttamiseksi ole odotettavissa. Kuntien ja seurakuntien metsien arveltiin olevan metsätaloudellisessa mielessä hyvin hoidettuja, metsille on asetettu tuottotavoite tai niistä saatua tuloa käytetään aina tarpeen tullen erilaisiin menoihin. Toisaalta kohteet, jotka on tähän mennessä saatu turvattua, ovat etenkin kuntien osalta keskimääräisiä yksityismaiden METSO-kohteita laajempia. Tähän mennessä kuntien tarjoamien METSO-ohjelmalla turvattujen kohteiden keskikoko on lähes 50 hehtaaria, kun esimerkiksi vuosina 2008–2011 METSO-ohjelmassa valtiolle hankittujen ja yksityisinä suojelualueina perustettujen kohteiden keskikoko oli 11,4 hehtaaria (Laita ym. 2012). Myös seurakuntien kohteet ovat tähän mennessä olleet keskimäärin jonkin verran em. yksityismaiden kohteiden keskikokoaa suurempia, noin 18 hehtaaria. Toisaalta inventoinneissa sekä kuntien että seurakuntien kohteet ovat keskipinta-alaltaan samantapaisia kuin METSOssa tähän asti toteutetut kohteet (luku 4.1). Toteutettujen kuntakohteiden keskikokoon vaikuttavat nostavasti muutamat hyvin laajat kohteet.

ELY-keskusten METSO-vastaavien puhelinhaastatteluissa tuli toistuvasti esille, että kunnilla ja seurakunnilla tiedettiin olevan alueita, jotka syystä tai toisesta oli tarkoituksella jätetty vähemmälle hoidolle: näissä saattaisi olla METSO:n toteutukseen soveltuvia kohteita. Yleinen käsitys oli myös, että kuntien virkistysmetsissä on säästynyt METSO:n kannalta tärkeitä luonnonarvoja. Etenkin seurakunnille tulee jonkin verran metsäomaisuutta testamenttien kautta ja myös näistä metsistä otaksuttiin löytyvän METSO-ohjelmaan soveltuvia kohteita.

5.4.2

Kuntien tietoisuus METSO-ohjelmasta ja aktiivisuus METSO:n toteutuksessa

ELY-keskusten METSO-vastaavien haastatteluissa tuli esille, että kuntien oletetaan olevan kohtalaisen hyvin selvillä METSO-ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista, mikä käsitys vastasi hyvin inventoinnin tehneisiin kuntiin lähetetyn kyselyn tuloksia (ks. luku 5.2). Useissa ELY-keskuksissa METSO-ohjelma oli otettu esille vuosittais-

sa maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa kehityskeskusteluissa kuntien kanssa, joissakin ELY-keskuksissa METSO oli otettu esille myös kaavaneuvotteluissa. Osa ELY-keskuksista oli lähettänyt kaikkiin alueensa kuntiin ympäristöministeriön ohjekirjeen METSO-kohteiden korvaamisesta kunnille (liite 2).

Yleisesti ELY-keskuksissa luotetaan Suomen Kuntaliiton tiedottamisen METSOsta edenneen hyvin kuntien viranomaisille: Kuntaliitto on jakanut tietoa internet-sivuiltaan ja uutiskirjeissään esim. yksityisten suojelualueiden korvaustasosta ja ympäristöministeriön inventointitukirahan hakumahdollisuudesta. Kuntien edustajia oli myös käynyt joidenkin ELY-keskusten järjestämissä koulutuksissa sekä METSO-ohjelmaa käsittelevissä seminaareissa. METSO otetaan luontevasti esille erilaisessa yhteydenpidossa kuntien ja ELY-keskusten välillä, mutta aktiivista yhteydenpitoa ELY-keskuksista kuntiin pelkästään METSOon liittyen oli vain vähän: resurssit eivät yksinkertaisesti riitä siihen.

METSO-vastaavat arvioivat, että tieto METSOsta ei ole kuitenkaan saavuttanut kaikkia kuntia ja seurakuntia. Myös METSO-väliarvion (Laita ym. 2012) mukaan kunnissa tarvitaan edelleen lisää tietoa METSON toteutuskeinoista. Muutaman ELY-keskuksen alueella oli Suomen luonnonsuojeluliiton kunnille ja seurakunnille suuntaama haastekampanja tuottanut hyvää tulosta myös METSON toteutukseen (tietolaatikko 2).

METSO-vastaavat näkivät ongelmana sen, ettei kuntien hyväkään METSO-tietoisuus ole edennyt kovin usein kohteiden tarjoamiseen ELY-keskukselle. Tähän mennessä toteutuneita ja valmistelussa olevia kuntien ja seurakuntien kohteita ei ole keskimäärin kovin montaa ELY-keskusta kohden, vaikka muutamien suurien kohteiden ansiosta yhteenlaskettu pinta-ala on jo merkittävä.

Kuntien osoittamassa kiinnostuksessa METSO-ohjelmaa kohtaan ja etenkin tehtyjen tarjousten ja tiedustelujen määrissä on myös merkittäviä eroja eri ELY-keskusten välillä. Joillakin alueilla kunnat ovat olleet selvästi aktiivisempia ja useita kohteita on turvattu, toisilla alueilla yhteydenotot ovat olleet vähäisiä eivätkä ole vielä johtaneet kohteiden suojeluun. Moni METSO-vastaava oli kiinnittänyt huomiota siihen, että tehtyjen inventointien perusteella tarjouksia tai edes yhteydenottoja ei ollut vielä tullut ollenkaan tai vain vähän. Toisaalta osa inventoinneista oli tehty vasta edellisenä vuonna ja kuntien päätöksentekoprosessin hitaus oli tiedossa. Huolena kuitenkin oli, että asia inventoinnin jälkeen unohtuu tai kohteiden turvaaminen jää pelkän metsäsuunnittelun varaan. Siksi ELY-keskuksissa toivottiin kuntiin kannustusta ja tukea lähteä turvaamaan METSO-kohteitaan, sekä kohteiden suojelun etenemisen seurantaa inventointeja rahoittaneen ympäristöministeriön taholta.

Ympäristöministeriö on kahtena vuonna (2012, 2013) jakanut ELY-keskuksille hakemusten perusteella rahoitusta METSON toteutusta tukeviin viestintähankkeisiin. Vuonna 2013 rahoitushaussa toivottiin hankkeita erityisesti kahdesta teemasta: 1) metsänomistajiin paikallisesti tai metsänomistajaryhmittäin kohdennettua METSON markkinointia yhteistyössä Suomen metsäkeskuksen ja /tai metsänhoitoyhdistyksen kanssa sekä 2) METSON tarjoamien mahdollisuuksien esittelyä kunnille, seurakunnille ja muille julkisyhteisöille. Rahoitusta saaneista yhdeksästä hankkeesta vain yksi toteuttaa selvästi jälkimmäistä teemaa: Pohjois-Savon ELY-keskuksen hankkeessa markkinoidaan METSO-suojelun mahdollisuutta yhteisömaanomistajille (yhteismetsät, säätiöt, kunnat, seurakunnat) Ylä- ja Koillis-Savossa, jossa tiedetään paikallisen metsänhoitoyhdistyksen alueella olevan merkittäviä metsäalueita yhteisömaanomistajien omistuksessa.

Tietolaatikko 2. Luonnonsuojelujärjestöt aktivoivat seurakuntia, kuntia ja kuntalaisia metsien suojelussa.

Suomen Luonnonsuojeluliitto ry. on järjestänyt vuodesta 2010 lähtien vuosittaisen Luontohaaste-kilpailun, joka on kohdistettu kunnille ja seurakunnille. Kunnat ja seurakunnat voivat osallistua kilpailuun esittämällä ELY-keskukselle luonnonsuojelulain mukaiseksi suojelualueeksi yhden tai useamman omistamansa luontoalueen. Monimuotoisuudeltaan ja virkistyskäytön kannalta parhaimman kohteen esittänyt julkisyhteisö palkitaan. Vuonna 2013 palkinto jaettiin kolmannen kerran.

Aiheesta lisää: <http://www.sll.fi/jarjesto/luontohaaste>

Suomen Luonnonsuojeluliiton Uudenmaan ympäristönsuojelupiiri on valmistellut Kuntametsät asukkaiden ja luonnon keitaiksi -oppaan (Räsänen & Savola 2011) ja siihen liittyvän esitteen. Oppaan tarkoitus on *"auttaa niitä, jotka haluavat edistää ja vaalia kuntametsien luonnon monimuotoisuutta ja sitä kautta asukkaiden hyvinvointia"*. Oppaassa on tietoa myös METSO-toimintaohjelmasta.

Aiheesta lisää: <http://www.sll.fi/jarjesto/luontohaaste>

Natur och miljö rf. on laatinut ruotsinkielisen oppaan kuntien ja seurakuntien metsistä ja niiden luonnonarvot huomioivasta hoidosta (Ekblad & Reinikainen 2012).

Julkaisu: http://www.naturochmiljo.fi/Site/Data/812/Files/Publikationer/NoM_skogspublikation_1212_webb.pdf

WWF ry. on kannustanut kuntia ja seurakuntia mukaan perintömetsäkampanjaansa lähettämällä kirjeen asiasta kuntiin ja seurakuntiin. Perintömetsästä tehdään sopimus metsänomistajan ja WWF:n välillä, sopimuksessa sitoudutaan suojaamaan Perintömetsä toimenpiteiltä, jotka voisivat vaarantaa metsän luonnonarvoja. Sopimus on luonteeltaan lähinnä moraalisesti velvoittava ja metsänomistaja voi halutessaan purkaa sen.

Aiheesta lisää: <http://wwf.fi/jarjesto/viestinta/uutiset-ja-tiedotteet/WWF-kannustaa-kuntia-ja-seurakuntia-perustamaan-Perintometsia-1314.a>

5.4.3

Kohteiden turvaamisesta päättäminen kunnissa

Suojeluesityksen tekemistä edeltävä päätöksentekoprosessi vaihtelee, mutta asian valmistelu etenee kunnassa esimerkiksi siten, että ympäristö- tai metsäasioista vastaava viranhaltija tekee esityksen asianomaiselle lautakunnalle, ja jos lautakunta puoltaa hanketta, asia esitellään kunnan- tai kaupunginhallitukselle. Tässä vaiheessa ELY-keskukselta on voitu pyytää rajausehdotus ja tarjous (esim. sekä rauhoituskorvauksesta että kauppahinnasta, jotta molemmat vaihtoehdot ovat punnittavissa). Jos kunnan- tai kaupunginhallitus suhtautuu myönteisesti, lopullisen päätöksen tekee usein valtuusto hallituksen esityksen pohjalta.

METSO-vastaavien kokemuksen mukaan kohteiden turvaamisen eteneminen kunnan päätöksenteossa vaihtelee tapauskohtaisesti paljon, ja keskeinen tekijä etenemisen kannalta ovat taloudelliset seikat. Kunnan heikolla taloustilanteella nähtiin kuitenkin olevan kahdenlainen, METSO:n toteutuksen kannalta toisilleen vastakkainen merkitys. Heikon taloustilanteen takia kunta voi etsiä rahalähteitä esim. heikosti tuottavien metsien rauhoittamisesta tai maapalstojen myymisestä valtiolle. Toisaalta

tiukan taloudellisen näkökulman takia kunta saattaa tarkasti punnita eri maankäyttömuotojen taloudellista kannattavuutta luonnonsuojeluvastuun kustannuksella. Esim. jos kunta ei syystä tai toisesta halua myydä maitaan valtiolle, hyväpuustaisen lehtokohteen suojelu yksityisenä suojelualueena 50 %:n korvausta vastaan ei ole taloudellisessa mielessä lainkaan niin kannattavaa kuin puuston hakkaaminen, mikäli kohteen myyminen valtiolle ei tule kyseeseen. Samaisesta syystä voi suojelurajaukseen jäädä vain vähätuottoinen ja puunkorjuullisesti hankala kallioalue samalla kun hyväpuustoinen vanha metsä vierestä käsitellään talousmetsänä.

Joissakin inventoinnin tehneissä kunnissa asia on edennyt kunnan päätöksenteossa hyvin, ja kohteista on tehty tarjouksia ELY-keskuksiin. Myös monet kunnat, jotka eivät ole tehneet ympäristöministeriön tukemaa inventointia, ovat oma-aloitteisesti tarjonneet hyviä kohteita ELY-keskuksille METSO-ohjelmaan. Vastaavasti toisinaan METSO-inventoinnin jälkeenkään edes hyvät kohteet eivät ole välttämättä edenneet lautakuntakäsittelyyn. Syiksi tiedettiin tai epäiltiin esim. kunnan viranhaltijoiden vähäisiä resursseja, yleisen mielipiteen suojeluvastaisuutta sekä tiedon puutetta suojeluesityksen tekemisestä. Joissakin tapauksissa, joissa suojeluesitys oli edennyt valtuuston tai hallituksen päätettäväksi, vastustus niissä oli estänyt hankkeen toteutumisen. Ainakin muutamissa tapauksissa tämä on johtunut siitä, että korvaussumma on katsottu riittämättömäksi. Myös vaaleissa vaihtuneet poliittiset päätöksentekijät ovat saattaneet suhtautua hankkeen toteuttamiseen sen alulle panneita edeltäjiään kielteisemmin. Suuri merkitys suojeluesitysten etenemiselle nähtiin yksittäisten ihmisten henkilökohtaisella panostuksella asian valmistelussa ja päätöksenteossa. Yhden ihmisen myönteisyys tai kielteisyys hanketta kohtaan saattoi olla lopputuloksen kannalta ratkaisevaa. Myös virheelliset tiedot suojelun vaikutuksista muuhun maankäyttöön (esim. virkistysalueen käyttöön) saattoivat pysäyttää suojeluesityksen etenemisen.

5.4.4

Suojelualan perustaminen, metsäsuunnittelu ja kaavoitus

ELY-keskusten METSO-vastaavat arvioivat, että kunnat ja seurakunnat perustavat mielellään yksityisiä suojelualueita, ja että ne ovat hyvä keino myös luonnontalouden merkittävien virkistysalueiden turvaamiseksi. Toisaalta muutama METSO-vastaava oli sitä mieltä, että virkistysalueet ja taajamametsät eivät sovellu luonnonsuojelualueiksi lainkaan. Jotkut METSO-vastaavat arvelivat, että kunnat eivät välttämättä halua sitoa taajaman läheisten luontokohteiden maankäyttöä pysyvästi luonnonsuojelulakiin perustuvalla suojelulla. Etenkin taloudellisissa vaikeuksissa olevien kuntien uskottiin pitävän täysimääräisen korvauksen takia valtiolle myymistä parempana ratkaisuna. Joillakin seuduilla kunnat eivät mielellään myy maitaan ja, kuten edellä todettiin, osittainen korvaus yksityisestä suojelualueesta vähentää suojelukiinnostusta. Osa METSO-vastaavista toivoi ympäristöministeriöstä tarkempia ohjeita yksityisten suojelualueiden korvaustason määrittelyyn, osa piti riittävänä nykyistä menettelyä, jossa ministeriö antaa valtuutuksen suojeluun.

ELY-keskusten METSO-vastaavilta tiedusteltiin, millaisena he näkevät metsäsuunnittelun, kaavoituksen ja muun maankäytön suunnittelun merkityksen METSON toteutuksessa (luku 5.3.1). Erityisesti metsäsuunnittelussa huomioimista pidettiin pitkällä aikavälillä epävarmana turvaamiskeinona, mutta sen arvioitiin soveltuvan etenkin pienialaisten kohteiden säilyttämiseen silloin kun suunnittelujärjestelmä osoittaa kohteen hyvin ja metsäammattilaisella on riittävästi osaamista kyseisen elinympäristön luonnontalouden turvaamiseksi. Kaavoituksen merkitykseen metsäluonnon suojelussa suhtauduttiin epäillen, koska kokemukset ovat osoittaneet, että suojeleluun varatuilla kohteilla (kaavamerkinnot esim. S tai SL) on toisinaan toteutettu melko voimallistakin metsänkäsittelyä. Kaavamerkintään liittyvistä määräyksistä riippuu,

miten hyvin kaava toimii luonnonarvojen turvaajana. Esimerkiksi asemakaavatasolla taajamissa kaavamerkintä voi olla toimiva vaihtoehto kohteen turvaamiseksi.

5.4.5

Seurakuntien rooli METSO-ohjelman toteutuksessa

ELY-keskusten METSO-vastaavilla ei ole ollut samassa määrin kontakteja seurakuntiin kuin kuntiin, ja seurakuntien potentiaalia METSO-ohjelman toteutuksessa tunnetaan huonosti. Kuten aiemmin todettiin, yleinen oletus on, että seurakuntien metsät ovat metsätalousmielessä hyvin hoidettuja, jopa paremmin kuin kuntien, mutta toisaalta joillakin alueilla arvioitiin seurakuntien metsissä olevan kuntien metsiä enemmän METSO-potentiaalia.

Muutamasta ELY-keskuksesta on lähetetty seurakuntiin kirjeitse tai sähköpostitse tietoa METSO-ohjelmasta, mutta kirjekampanjat eivät ole juurikaan tuottaneet tulosta. Myös seurakunnissa yksittäisten henkilöiden (seurakunnan luottamushenkilön, seurakunnan metsien hoidosta vastaavan tai muun seurakunnan työntekijän) aktiivisuus on monessa suojeluun edenneessä tapauksessa ollut keskeistä. Näyttäisi sille, että niiden ELY-keskusten alueilla, joissa kunnat ovat suojelleet useita METSO-kohteita, myös seurakunnat ovat toteuttaneet METSO-ohjelmaa aktiivisemmin.

5.4.6

Inventointirahoituksen jatkaminen

ELY-keskusten METSO-vastaavat pitivät inventointeja hyvin tärkeinä luontotiedon tuottajina kunnille ja seurakunnille. Inventointien tulokset konkretisoivat kohteiden arvon kuntapäätäjille, mikä seikka nousi esiin myös kuntien hakemuksista inventointituen saamiseksi. Koska vain pieni osa inventointihankkeista oli toimittanut raporttinsa ELY-keskukselle, oli METSO-vastaavilla vielä niukasti näkemyksiä raporttien sisällöstä: osa tiedettiin onnistuneiksi, joidenkin osalta oltiin pettyneitä lopputulokseen⁶.

Inventointirahoituksen jatkamisen hyötyjä METSO-ohjelman toteutukselle epäiltiin jonkin verran, koska joidenkin ELY-keskusten alueilla merkittävä osa suurista metsäomistajakunnista oli jo tehnyt inventoinnin. Tästä huolimatta lähes kaikki ELY-keskusten METSO-vastaavat toivoivat inventointituen jatkamista ainakin jossain muodossa, koska sitä pidettiin positiivisena keinona saada kuntia aktivoitumaan luonnonsuojelussa laajemminkin. Haastateltujen mukaan inventointien tuloksellisuutta tulee parantaa ohjeistamalla ja kohdentamalla inventointeja aikaisempaa enemmän. Ohjeistamista tarvittaisiin esim. kuntien ja seurakuntien yhteistyöstä ELY-keskuksen kanssa ennen ja jälkeen inventoinnin, kohteiden rajaamisesta sekä loppuraportin sisällöstä. Kohdentamista taas voitaisiin tehdä esim. suuren metsäomistuksen kuntiin, kuntiin joilla tiedetään olevan METSON kannalta potentiaalisia alueita, sekä kaikkiin seurakuntiin, koska vasta pieni osa niistä on tehnyt METSO-kartoituksia. ELY-keskusten METSO-vastaavien mukaan myös metsänhoitoyhdistysten roolia inventointien kohdentamisessa ja toteuttamisessa olisi syytä vahvistaa.

⁶ Hankkeiden loppuraportit toimitettiin ELY-keskuksiin puhelinhaastatteluiden jälkeen.

6 METSO-tiedotus ja -markkinointi kunnissa ja seurakunnissa

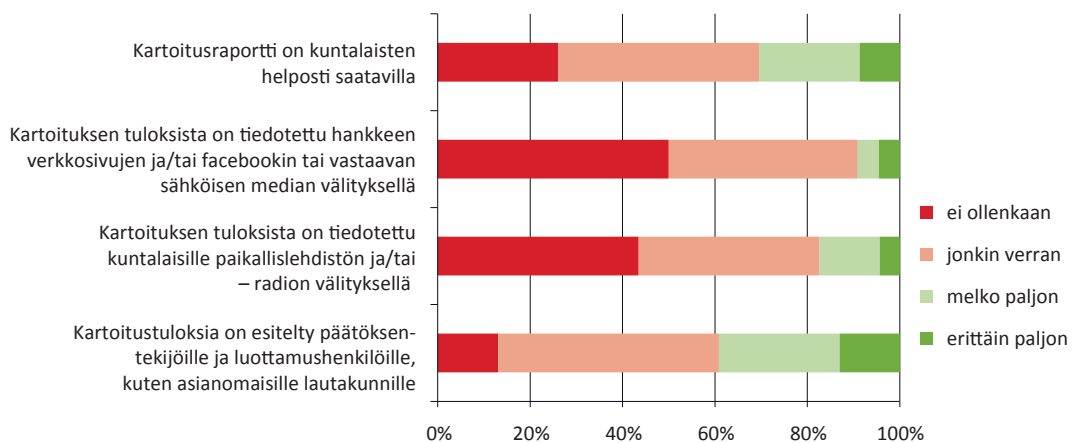
6.1

METSO-inventointien tuloksista tiedottaminen

METSO-inventointien tuloksista on tiedotettu vaihtelevasti kuntalaisille (kuva 13). Noin puolessa inventoinnin tehneistä kunnista inventoinneista ja niiden tuloksista on tiedotettu kuntalaisille ja tiedot kohteista ovat kohtuullisen hyvin — tai ainakin jossain määrin — kuntalaisten saatavilla. Osassa kunnista on tiedottamisen lisäksi järjestetty kunnan toimesta retkeilyjä METSO-kohteisiin.

Noin kolmasosassa kyselyyn vastanneista kunnista ei ole vielä lainkaan tiedotettu kartoituksen tuloksista kuntalaisille. Useimmissa kunnissa kuntalaisten on mahdollista saada nähtäväkseen kartoitusraportti, vain kuusi vastaajaa ilmoitti, ettei raportti ole lainkaan kuntalaisten saatavilla. Joissakin kyselyyn vastanneissa kunnissa oli vielä harkinnassa raportin julkaiseminen kunnan internet-sivuilla.

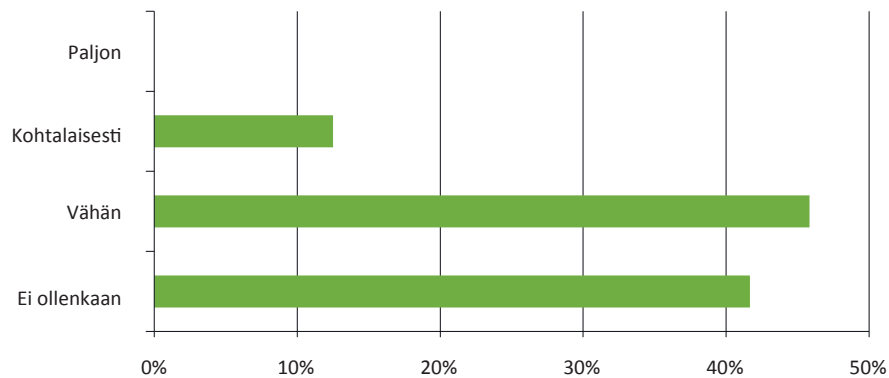
Osassa hankkeiden raporteista oli kuvattu tarkasti, miten kartoituksen tuloksista on tiedotettu tai tullaan tiedottamaan kunnan päätöksentekijöille ja kuntalaisille. Kyselyn vastausten perusteella kartoitusten tulokset jäävät enimmäkseen kunnan virkamiesten käyttöön. Tuloksia esitellään selvästi enemmän kunnan päätöksentekijöille kuin kuntalaisille (kuva 13).



Kuva 13. Vastaukset tiedottamista koskeviin kysymyksiin liittyen METSO-kartoitusten tuloksien hyödyntämiseen ja tiedon soveltamiseen. METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 8. 23 vastaajaa.

Kuntalaisten palaute ja siihen vastaaminen

Vaikka tiedotus kuntalaisille on ollut intensiivistä vain osassa kuntia, oli runsas puolet kyselyyn vastanneista saanut palautetta kuntalaisilta ainakin vähän tai kohtalaisesti (kuva 14). Palautetta on tullut etenkin puhelimitse ja sähköpostilla, mutta myös paikallisissa viestimissä kuten lehdissä. Palaute on ollut pääsääntöisesti kiittävää, mutta kuntiin on tullut myös palautetta tulosten heikosta saatavuudesta tai epäilty tulosten luotettavuutta. Lisäksi kunnista on mm. kyselty METSO:n mahdollisuuksista yksityismailla. Esimerkki positiivisesta julkisesta palautteesta oli Kouvolan sanomis- uutisoitu Kymenlaakson luonnonsuojelupiirin Kouvolan kaupungille myöntämä ympäristöpalkinto kaupungin tekemästä METSO-kartoituksesta ja siitä seuranneesta suojelusta. Kriittisintä kansalaispalaute on ollut tietyissä suurissa kaupungeissa (esim. Helsinki, Oulu, Tampere), joissa kaupunki on merkittävä maanomistaja, kaa-voituspainee ovat kovia ja ympäristöpoliittisesti valveutuneet kuntalaiset toivovat lisää ja yhtenäisempiä virkistymetsiä tai suojelualueita. Kuntalaisilta saatuun palautteeseen on kyselyvastausten perusteella pyritty aina vastaamaan jakamalla tietoa asiasta ja kertomalla asioiden etenemisestä. Tavallisesti kartoitustulosten käsittely on ollut vielä kuntalaisten asiasta tiedustellessa kesken, eikä päätöksiä kohteiden turvaamiskeinoista ja rajouksista ole tehty.

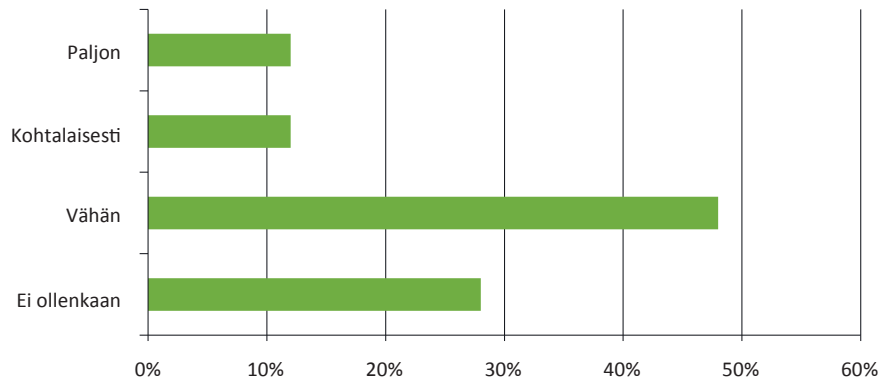


Kuva 14. Vastaukset kysymykseen: Ovatko kuntalaiset antaneet teille palautetta METSO-kartoituksesta? METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite I, kysymys 15a. 24 vastaajaa.

Kunnat ja seurakunnat METSO:n markkinoinnin edistäjinä

Kunnat ja seurakunnat ovat osallistuneet METSO-ohjelman markkinointiin kunnan muille metsänomistajille toistaiseksi melko vähän. Pääosa kyselyyn vastanneista ilmoitti, että muille metsänomistajaryhmille suunnattua METSO-ohjelman markkinointia on tehty vähän tai ei lainkaan. Kaksi vastaajaa oli markkinoinut METSOa paljon muille kunnan metsänomistajaryhmille. Kuitenkin yhtä lukuun ottamatta vastaajat olivat sitä mieltä, että METSO:n markkinointi kunnan muille maanomistajille tukisi kunnan maankäytön suunnittelua ja siitä voisi olla hyötyä kunnalle.

Kysymykseen "Voisitteko nähdä kunnalla roolin METSO:n vapaaehtoisten suoje- lukeinojen markkinoinnissa?" vastattiin silti melko kriittisesti (kuva 15). Vajaa 30 % vastaajista oli sitä mieltä, ettei kunnilla ole mitään roolia ja noin puolet näki roolin



Kuva 15. Vastaukset kysymykseen: Voisitko nähdä kunnalla roolin METSO:n vapaaehtoisten suojelukeinojen markkinoinnissa? METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 19. 25 vastaajaa.

vähäisenä. Noin joka viides vastaajista näki, että kunnan rooli METSO:n markkinoinnissa voisi olla kohtalainen tai suuri. Toistaiseksi vain muutama kunta on markkinoinnut METSOa aktiivisesti, vaikka METSO:n vapaaehtoisuus maanomistajille nähtiin kunnissa ja seurakunnissa merkittävänä asiana. Esimerkiksi Salon kaupungilla on ollut EU:n Leader-rahoitteinen hanke, jossa tietoa METSOsta on viety kuntalaisille⁷. Myös Lahden kaupungin ympäristötoimi on tiedottanut METSO:n mahdollisuuksista maanomistajille.

Syyt kuntien ja seurakuntien vähäiseen kiinnostukseen METSO:n markkinoinnissa tulivat ilmi kysyttäessä millaista tukea markkinointiin tarvittaisiin. Keskeisintä on erilaisten resurssien puute; kunnan toimijoilla ei pääsääntöisesti ole mahdollisuutta käyttää työaika METSO:n hyväksi, ja siksi kaivattiin taloudellista tukea esim. METSO-ohjelmaa osa-aikaisesti markkinoivien henkilöiden palkkaamiseksi. Tarvittaisiin soveltuvia tausta-aineistoja kuten viestintämateriaalia. Selkeät esitteet, mielellään maakunta-kohtaiset, ja hyvät nettisivut koettiin merkittävimmiä keinoiksi tiedon jakamisessa kuntalaisille. Yleisesti ottaen arveltiin, että METSO:n markkinointi onnistunee parhaiten metsänhoitoyhdistysten kautta, eikä kunnalla tarvitse olla siinä merkittävää roolia. Markkinoinnin tueksi kaivattiin lisää tietoa suojelun taloudellisista vaikutuksista verrattuna metsätalouskäyttöön.

Muutama kyselyyn vastannut totesi, että kunta voisi olla suunnannäyttävä ja innostaa kunnan muita maanomistajia osallistumaan: *"kunta suojeli omia metsiään, lähde sinäkin mukaan"*. Ehdotettiin esimerkiksi tiedottamista suoraan kunnasta tai yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa mm. *"kirjekampanjalla, koska kaavoihin liittyvissä uusissa luontoselvityksissä paikannetaan usein myös Metso-kohteet eli tiedetään missä niitä on. Tai vaihtoehtoisesti suora lähestyminen puhelimella tai jopa yleisötilaisuus."* Yhdessä vastauksessa todettiin, että *"Olemassa voi kuitenkin olla METSO-kriteerit täyttäviä kohteita, joissa iäkäs omistaja tai perikunta on "unohtanut" hoitaa kohdetta ja tilata metsänkäyttösuunnitelman. Tällaiset kohteet voi tuntea kunnan ympäristöpuoli taikka niistä tulee viestiä paikallisilta luontoharrastajilta. Näissä tapauksissa olisi hyvä olla käytössä luonteva ja vapaaehtoisuutta korostava keino lähestyä markkinointiviestillä maanomistajaa (jos yhteystiedot löytyvät) siten, että tämä ei koe tulevansa painostetuksi ja koe tarvetta asettua puolustamaan revööriään ulkopuolisilta urkkijoilta. Asian hyödyt tulisi olla markkinointiviestissä asiantuntevasti esillä."* Arveltiin myös, että yksittäistapauksissa hyviä kohteita voi olla alueilla, joissa puunkaatoon tarvitaan maisematyöluupa. Lupa-asiasta yhteyttä otettaessa voi syntyä luonteva tilaisuus markkinoida METSO-ohjelmaa vaihtoehtona ja lähettää vaikkapa esitteitä.

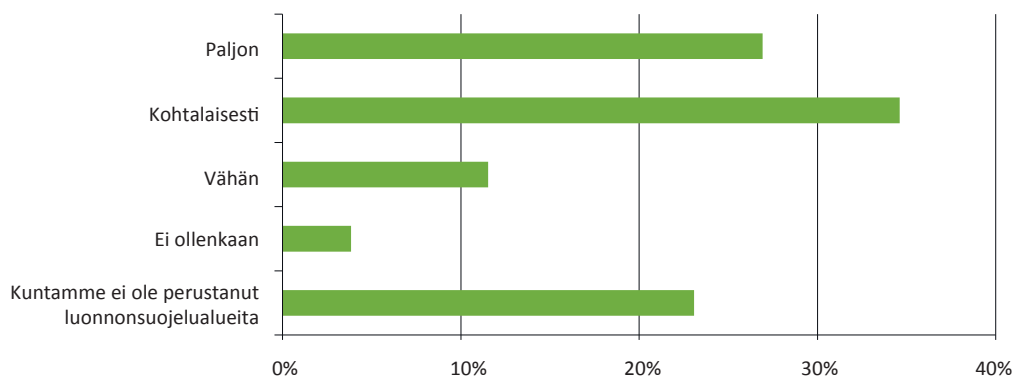
⁷ Lisätietoa: http://www.metsonpolku.fi/fi/haku.php?we_objectID=242&pid=524, <http://www.salo.fi/ymparistojaluonto/salometso/default.aspx>

Kuntien näkemyksen mukaan asioiden käsittely on ELY-keskuksissa hidasta, mikä arvioitiin haittaavan markkinointia ja maanomistajien kiinnostumista ohjelmasta. Kuntien palautteen mukaan ELY-keskukselle tulisi saada lisäresursseja arvioimaan metsäkohteiden korvauksia, sekä lisää henkilöstöä suojelun käytännön toteutukseen. Kuntien käsityksen mukaan jo nyt tarjolla on enemmän kohteita kuin niitä ehditään kohtuullisessa ajassa ELY-keskuksissa hoitamaan. Myös osa ELY-keskusten METSO-vastaavista totesi lisämarkkinoinnin kunnille ja seurakunnille olevan hankala asia, koska käsittelyä odottavia tarjouksia on jo nyt runsaasti. Tällaisessa tilanteessa lisämarkkinointi ei hyödytä ketään. Kunnat arvioivat, että lähekkäisissäkin ELY-keskuksissa on vaihtelevia periaatteita valintaperusteiden tulkinnasta ja rajausten tekemisestä, ja yhtenäisiä käytäntöjä kaivattiin. Myös kunnissa kaivattiin mahdollisuutta laajempiin suojelualuerajauksiin, joihin otetaan mukaan myös kehityskelpoisia alueita (luku 8).



7 Luonnonsuojelualueiden lisääminen kunnissa

KuntaMETSO-työryhmän ensimmäisenä kehitysehdotuksena oli olemassa olevan suojelualueverkoston kehittäminen METSO-kriteerien mukaisesti. METSO-kartoituksia tehneistä ja kyselyyn vastanneista kunnista runsas neljännes ei ole tähän mennessä perustanut suojelualueita kunnan maille. Suojelualueita perustaneiden kuntien vastausten perusteella ne koettiin enimmäkseen hyödyllisiksi kuntien asukkaille, tosin pari vastaajaa ei pitänyt niitä hyödyllisinä (kuva 16). Tarkentavien vastausten perusteella niistä hyötyvät niin vakituiset kuntalaiset kuin vapaa-ajan asukkaat, mutta lähinnä polkujen ja muiden retkeilyreitistöjen välityksellä. Suojelualueiden nähtiin tuovan varsinkin virkistysellistä ja elämyksellistä hyvinvointia sekä palvelevan virkistyskäyttöä ja monikäyttöä, joskus matkailua sekä siihen liittyvää yritystoimintaa, toisinaan myös opetusta tai kaunista maisemaa. Myös kulttuurilliset, historialliset ja arkeologiset arvot nostettiin esille. Elämysten tuoton ohessa suojelualueiden arvioitiin vaikuttavan positiivisesti kuntalaisten luontosuhteen kehittymiseen. Usea vastaaja arvioi monimuotoisuuden säilyttämisestä koituvan kunnalle imagohyötyä.



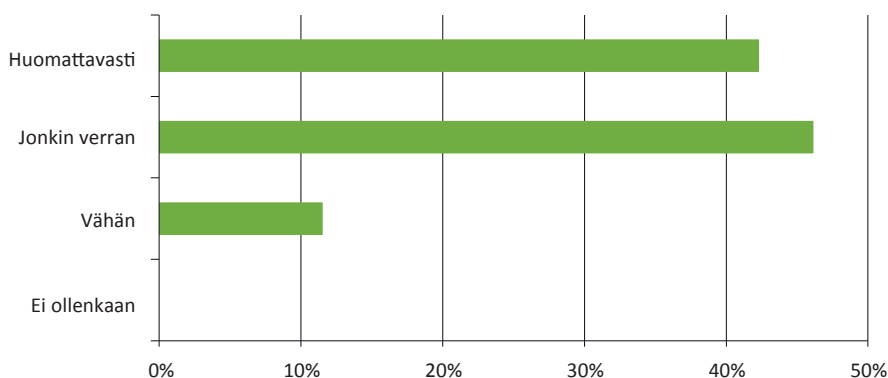
Kuva 16. Vastaukset kysymykseen: Onko kuntanne perustamista luonnonsuojelualueista mielestänne hyötyä kuntanne asukkaille? METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 23a. 26 vastaajaa.

Luonnonsuojelualueita voidaan toisinaan hyödyntää tutkimuksessa ja opetuksessa. Myös METSOssa on pyritty edistämään koulujen opetukseen ja virkistykseen käyttämien lähimetsien säilymistä mm. koulumetsiin keskittyvässä yhteistoimintaverkostohankkeessa⁸ (Sirkiä 2013), joko METSON avulla tai muilla vapaaehtoisilla keinoilla. Kyselyssä kuntien edustajista osa vastasi, että koulujen läheisiä suojelumetsiä hyödynnetään niin biologian opetuksessa kuin retkikohteina ja luontokouluissa, osaa käytetään opetettaessa koululaisia tunnistamaan erilaisia elinympäristöjä ja

⁸ http://www.metsopolku.fi/fi/METSO/yhteistoimintaverkostot/koulumetsat_yhteistoimintaverkosto.php

ekosysteemejä, joitakin myös opettajien kurssituksessa. Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että suojelualueiden käyttö opetuksessa on melko vähäistä tai olematonta: *”ei-pä taideta juuri käyttää”*. Yhdeksi käyttämättömyyden syyksi esitettiin suojelualueiden heikko saavutettavuus.

Ilmeisesti kunnan toimijat kokivat virkistyskäyttömetsät ja luonnonsuojelualueet saman jatkumon osiksi. Useimmat vastaajat arvioivat virkistysmetsillä olevan huomattava merkitys myös monimuotoisuuden turvaamisessa (kuva 17). Joissakin tarkentavissa vastauksissa kaivattiin ympäristöministeriöltä tarkempia ohjeita tai jopa tiukkoja määräyksiä kartoituksissa virkistysmetsistä löydettyjen METSO-kohteiden suojelemiseksi, koska arveltiin, ettei metsäsuunnittelu yksin pysty turvaamaan kohteita. Kaivattiin myös lainsäädännön kehittämistä paikallisten luontoarvojen turvaamiseksi. Toisaalta vastauksissa todettiin, että suojelualueiden virkistyskäytön kehittäminen on monesti tarpeettoman tiukkojen suojelutulkintojen vuoksi hyvin byrokraattista ja työlästä. Maankäytön joustavuuden väheneminen ja kunnan roolin heikkeneminen alueen maankäytön suunnittelussa ja päätöksenteossa on todennäköisesti yksi keskeinen syy sille, etteivät kunnat halua kovin aktiivisesti perustaa virkistysmetsistään ja METSO-kohteistaan luonnonsuojelulain mukaisia suojelualueita. Tämä käsitys ei välttämättä vastaa todellisuutta. Yksityisen luonnonsuojelun rauhoitusmääräyksissä, jotka sovitaan maanomistajan ja ELY-keskuksen välillä ennen alueen rauhoittamista, määritellään alueella kielletyt ja sallitut toimenpiteet. Rauhoitusmääräyksissä voidaan sallia esimerkiksi alueen virkistyskäyttöön liittyviä toimenpiteitä ja rakenteita.



Kuva 17. Vastaukset kysymykseen: Näettekö kuntanne virkistysmetsillä olevan hyötyä luonnonsuojelun kannalta? METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 25. 26 vastaajaa.

8 Kehittämisehdotuksia METSO-kohteiden turvaamiseksi kunnissa ja seurakunnissa

Kyselytutkimus, inventointiraportit sekä yhteydenotot kuntiin, inventoinnin suorittaneisiin tahoihin sekä ELY-keskusten METSO-vastaaviin tuottivat runsaasti erilaisia kehityskohteita ja -ideoita. Pääosa kehitysehdotuksista liittyy viestinnän ja tiedonkulun kehittämiseen, lisäksi tuli ehdotuksia suojelukeinojen parantamiseksi ja sopivien kannustimien kehittämiseksi. Tässä luvussa käsitellään tarkemmin esiin tulleita kehityskohteita, mutta tarvitaan myös kattavampi tarkastelu siitä, miten kuntien ja seurakuntien mahdollisuuksia metsien monimuotoisuuden turvaamiseen voitaisiin tehokkaammin ja eri osapuolia tyydyttävällä tavalla toteuttaa.

Kuntien ja seurakuntien metsien osalta voisi olla syytä tarkemmin selvittää mahdollisuutta METSO-valintaperusteiden joustavampaan tulkintaan. Laaja metsäomistus, hyvät suunnittelujärjestelmät sekä virkistys- ja taajamametsien osalta monimuotoisuutta suosineempi metsänhoito voivat mahdollistaa laajempien kokonaisuuksien muodostamisen. Parhaimmillaan kunnissa ja seurakunnissa on hyvät edellytykset suojelualueverkoston ekologisen kytkeytyneisyyden huomioimiseen. Esimerkiksi METSO-väliarvioinnissa sekä muutamissa viimeaikaisissa arvioinneissa METSO:n toteutuksesta on ehdotettu nuorien tai jopa vastikään hakattujen metsien hankkimista METSOon, mikä tulee edullisemmaksi ja mahdollistaa laajempien, tulevaisuuden luontoarvoiltaan merkittävien kokonaisuuksien muodostamisen (Laita ym. 2012; Keto-Tokoi & Kotiaho 2013). Tämän tueksi tarvittaisiin kunnille ja seurakunnille paremmat mahdollisuudet luonnonhoidon ja ennallistamisen toteuttamiseen alueillaan (luku 8.4.2).

8.1

METSO-viestintä ja -koulutus

Sekä kyselyn että ELY-keskusten METSO-vastaavien vastausten perusteella tietoa METSO:n keinoista on kulkenut kuntiin vähintäänkin kohtalaisesti (luvut 5.2. ja 5.4.2). Kyselytutkimuksen vastausten perusteella hyödyllisimpiä METSO-tiedonlähteitä kunnille ja seurakunnille ovat olleet mm. internet, METSO-tiedotteet, -esitteet, -seminaarit ja -koulutukset, ELY-keskukset sekä ammatilliset lehdet. Myös Kuntaliitto on jakanut tietoa, mutta sille kaivattiin aktiivisempaa roolia. On huolehdittava, että kunnat ja seurakunnat ovat tietoisia erilaisista esittelyaineistoista, joita METSO-ohjelmasta on olemassa, ja saavat niitä tarvittaessa käyttöönsä⁹.

Tiedotusta METSO-ohjelmasta kannattaisi edelleen suunnata mahdollisimman monelle taholle, jotka voivat olla aloitteellisia METSO-vaihtoehdon esiin ottamisessa, ovat mukana päätöksenteossa tai jotka vastaavat kunnan tai seurakunnan metsien hoidosta (esim. ympäristö-, puisto- ja kiinteistötoimen viranhaltijat, kunnanhallitukset, kirkkovaltuustot, metsänhoitoyhdistykset, kuntalaiset, seurakuntalaiset). Tietoa

⁹ Tällaisia aineistoja on esim. http://www.metsopolku.fi/fi/julkaisut/esitteet/esitteet_ja_julkaisut.php.

ja koulutusta kannattaa tarjota niin yleislinjoista (mikä METSO on, mitkä ovat sen tarjoamat vaihtoehdot) kuin yksityiskohdista (miten teen tarjouksen ELY-keskukselle, miten yksityisen suojelualan rauhoitusmääräykset sovitaan).

Tiedottamisen lisäksi kaivattaisiin koulutusta ja aktivoimista. On myös huomioitava, että etenkin pienissä kunnissa niin ympäristötoimen kuin muidenkin viranhaltijoiden resurssit voivat olla siinä määrin vähäisiä, että tiedon lisäksi tarvittaisiin myös konkreettista apua esim. suojeluesitysten laatimiseen.

Esille tulleita ideoita METSO-viestinnän kehittämiseen:

- esitteitä METSON keinoista ja valintaperusteista saatekirjeen kera kunnille ja seurakunnille
- www.metsonpolku.fi -sivustolle kunnille ja seurakunnille suunnatut sivut
- METSON viestinnän suuntaamista sekä päättäjille (kuntien ja seurakuntien työntekijät, luottamushenkilöt), käytännössä metsien hoidosta vastaaville tahoille (kuten metsänhoitoyhdistykset) että kuntalaisille ja seurakuntalaisille
- kuntien/seurakuntien jo toteuttamista METSO-kohteista tietoa yleisesti saataville paikallisesti ja valtakunnallisesti
- suojelukohteiden hyödyntäminen opetuksessa ja retkeilyssä, esim. oppaita ja kohdekarttoja
- METSON mahdollisuuksia tulisi esitellä Suomen Kuntaliiton ympäristöaiheisessa uutiskirjeessä
- lisää vuorovaikutusta kuntien ja METSON toteuttajien (ELY-keskukset) välille
- inventoijapankki – tietoa asiantuntevista luontoinventoijista kuntien ja seurakuntien saataville
- kunnille ja seurakunnille viestintärahaa – esim. esitteitä ja nettisivuja kunnan METSO-kohteista

8.2

Inventoinneissa esiin tulleiden kohteiden turvaamisen ohjaus ja seuranta

Ympäristöministeriön rahoituspanos kuntien METSO-inventointeihin, lähes 800 000 euroa, on ollut tärkeä keino tuottaa kunnille ja seurakunnille tietoa metsiensä luontoarvoista. Tätä selvitystä tehtäessä inventoinnit eivät olleet vielä useimpien ELY-keskusten alueella tuottaneet kovin merkittävää lisätarjontaa METSO-ohjelmaan, yhteensä arviolta noin tuhat hehtaaria, mikä koostuu suureksi osaksi kahdesta isosta hankkeesta (Vantaan kaupungin omistama Bjursin alue Inkoossa ja Salon kaupungin kohteet). Kuntien kyselyvastausten perusteella lisätarjontaa on vielä odotettavissa. Prosessi inventoinneista mahdollisiksi METSO-kohteiksi vie aikaa, ja inventointien tuloksellisuus METSON hehtaaritavoitteiden kannalta on jossain määrin epävarmaa. Kuten edellä todettiin, viestintää METSOsta tulee jatkaa ja tukea suojeluesitysten tekemiseen tarjota. ELY-keskuksista toivotaan, että inventoinnin tehneisiin kuntiin ja seurakuntiin oltaisiin aktiivisemmin yhteydessä ympäristöministeriön, hankkeiden rahoittajan, taholta.

On syytä seurata esim. kyselytutkimuksena tai puhelinhaastatteluin 2–3 vuoden päästä, mitä inventoinnin toteuttaneissa kunnissa on kohteille päätetty tehdä, mikä osa niistä on tullut turvattu ja millä keinoilla. Näin voidaan kattavammin arvioida inventointipanostuksen merkitystä METSON toteutuksessa ja saada tietoa luontointien merkityksestä luontoarvojen turvaamisessa laajemminkin. Olisi syytä seurata myös rahoitushauissa mainittujen luonnonhoitopainotteisten metsäsuunnitelmien sisältöä sekä kohteiden turvaamista suunnittelujärjestelmien avulla, jotta

pystyttäisiin arvioimaan, missä määrin rahoituksella on onnistuttu toteuttamaan tätä teemaa.

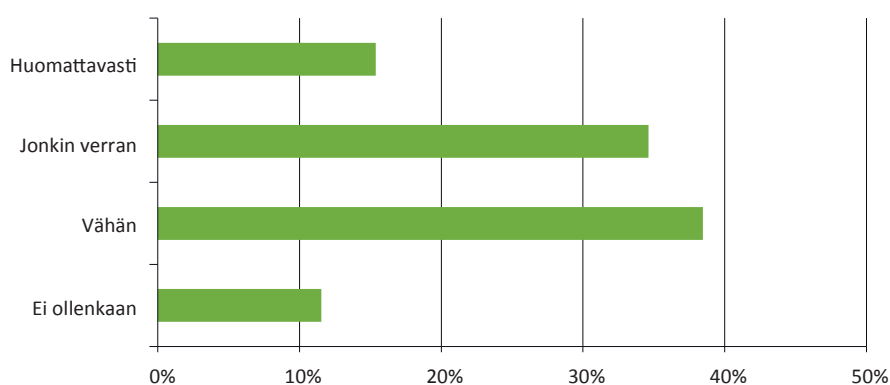
8.3

Inventointirahoituksen jatkaminen

Ympäristöministeriön tukemat inventoinnit kattavat alle kolmasosan maamme kuntien omistamasta metsäpinta-alasta ja 16 % kunnista. Seurakuntia on osallistunut vasta muutamia eri puolilta maata ja seurakuntien metsistä 94 %:n osalta METSO-kohteita ei ole systemaattisemmin arvioitu. Esimerkiksi 41 kuntaa ja 14 seurakuntaa tai seurakuntayhtymää, joilla on yli 2 000 hehtaaria metsää, eivät ole vielä hakeneet METSO-kohteiden inventointitukea. Olisi tärkeää saada lisää tietoa niiden omistamien metsien luontoarvoista. Yli 3 000 hehtaarin metsänomistajakuntia, jotka eivät ole hakeneet rahoitusta, ovat esimerkiksi Joensuu, Rovaniemi, Kajaani, Hämeenlinna, Raahen, Tornio, Lieksa, Pieksämäki, Kokkola, Raasepori, Lappajärvi, Juuka, Loviisa, Savonlinna, Kuusamo ja Vaasa. Myös ELY-keskusten METSO-vastaavien mukaan tarvetta inventointien jatkamiselle olisi ainakin joidenkin ELY-keskusten kuntien alueilla sekä seurakunnissa (luku 5.4.8).

Jättäytyminen rahoitushakujen ulkopuolelle on voinut johtua myös siitä, että kunnassa tai seurakunnassa ei ole ollut riittävästi tietoa METSO-ohjelman tarjoamista mahdollisuuksista. Kyselyn vastausten perusteella kartoituksia jo tehneistäkin kunnista noin puolella on edelleen tarpeita kartoittaa luontoarvoja (kuva 18). Tietoa tarvitaan jatkuvasti erilaiseen suunnittelutyöhön kaavoituksesta luonnonhoitoon ja suojelusuunnitteluun sekä ylipäätään taloudellisten, sosiaalisten, ekologisten ja kulttuuriarvojen yhteensovittamiseen. Esim. Janakkalassa on inventoinnin jälkeen toteutettu kunnan omalla kustannuksella kunnalle hankittujen alueiden METSO-kohteiden inventointi. METSO-kartoituksia jo tehneet kunnat näkivät tarpeita etenkin erilaisille lajistoselvityksille, useassa vastauksessa nousivat esiin uhanalaiset lajit ja luontotyypit.

Rahoitusta voisi kohdentaa suuren metsäomistuksen kuntiin, ja kuntiin, joilla tiedetään olevan METSON kannalta potentiaalisia alueita, sekä laajalti seurakuntiin. Kuntien ja seurakuntien omistamien, METSO-ohjelmaan soveltuvien kohteiden selvitystyön tukemista on syytä jatkaa, jotta muille julkisyhteisöille kuin valtiolle esitetty suojelutavoite saavutetaan. Kuntien ja seurakuntien mailta voi lisäksi löytyä paitsi yksityismaita laajempia METSO-kohteita myös mahdollisuuksia laajempiin suojelualuekokonaisuuksiin. Inventointituen jatkosta samoin kuin muista julkisyhteisöjen



Kuva 18. Vastaukset kysymykseen: Onko kunnassanne edelleen tarpeita luontoarvojen kartoittamiselle kunnan omistamilla mailla? METSO-kohteiden inventointirahoitusta saaneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely. Liite 1, kysymys 26. 26 vastaajaa.

kannustimista tulisi päättää melko pian, koska kartoitukset tuntuvat kiinnostavan kuntia ja seurakuntia tällä hetkellä.

Inventointituen tuloksellisuutta tulisi parantaa ohjeistamalla ja kohdentamalla inventointeja (luku 5.4.8.). Sekä ELY-keskusten METSO-vastaavat että muutamat kyselyyn vastanneet kunnat toivoivat tarkempia ohjeita inventoinnista ja tulosten raportoinnista. Ohjausta tarvittaisiin myös kuntien ja seurakuntien yhteistyöstä ELY-keskuksen kanssa ennen ja jälkeen inventoinnin. Myös kohteiden rajaamisen periaatteita tulisi ohjeistaa. Olisi myös ratkaistava, miten otetaan huomioon kuntien ja seurakuntien mahdollisuudet laajempiin, luonnonhoidolla kehitettäviin kohteisiin, jotka tällä hetkellä täyttävät osittain METSO-valintaperusteet.

8.4

METSO-keinojen kehittäminen

8.4.1

Osittaiskorvauksen merkityksestä

ELY-keskusten METSO-vastaavista osa arvioi, ettei yksityisen suojelualueen enimmillään 50 %:n korvaustaso useinkaan vaikuta kielteisesti kuntien aikeisiin rauhoittaa kohde. Yleensä kunnissa ymmärretään hyvin osittaiskorvauksen perusteena oleva kuntien luonnonsuojeluvastuu. Toisaalta kunnat ovat myös hylänneet korvaustarjouksia liian alhaisina, ja muutamat kunnat ovat ilmaisseet METSO-vastaaville osittaiskorvauksen olevan este suojelulle.

50 %:n osittaiskorvauksella ja korvausten kohdentamisella on haluttu ympäristöministeriössä vaikuttaa siihen, ettei kuntien velvollisuus huolehtia monimuotoisuudesta ja kuntalaisten mahdollisuudesta virkistymetsiin siirtyisi valtion kustannettavaksi. Tätä ajatellen olisi voitu ohjeistaa METSO-kohteiden korvausta myös siten, ettei virkistysalueista ja taajamametsistä maksettaisi lainkaan korvauksia ja muista alueista korvaustaso vastaisi niiden täyttä metsätaloudellista arvoa. Toisaalta, koska virkistysalueilla ja taajamien metsissä voi olla merkittäviä luontoarvoja, niiden rauhoittamisen korvaamisella on aitoa merkitystä monimuotoisuusnäkökulmasta.

Tiedusteltaessa rahoituskeinojen toimivuutta (luku 5.3.2) vain muutama kuntien vastaajista suhtautui nykyiseen korvaustason jyrkän kielteisesti. Mahdollisuus 50 %:n korvaukseen yksityisen suojelualueen perustamisesta on kuitenkin selvä parannus aiempaan, jolloin kunnat eivät saaneet lainkaan korvausta. Toisaalta jotkut kuntien vastaajat samoin kuin osa ELY-keskusten METSO-vastaavista toivoivat korvaustason nostamista. Yksi ELY-keskuksen METSO-vastaava ehdotti korvaushaarukaksi 50–100 %. Muutamat kuntavastaajat toivoivat kuntien pääsevän kohteiden korvausperiaatteissa samalle viivalle yksityisten maanomistajien kanssa, ja myös väliä 0–100 % esitettiin nykykäytäntöä paremmaksi ratkaisuksi. Tällöin esim. ekologiset arvot voisivat painaa kohteiden rahoituspäätöksissä nykyistä enemmän, ja rajaukset voisivat muodostua laajemmiksi. Todennäköisesti korvaustason nostaminen lisäisi kunnissa yksityisinä suojelualueina rauhoitettavien kohteiden määrää.

Yksi kuntapuolen vastaaja oli huolestunut siitä, että vallitseva korvauskäytäntö, jonka mukaan kaavan suojelu- tai virkistysaluemerkintä laskee korvausta, ei kannusta kuntia kaavoittamaan lisää suojelualueita eikä virkistymetsiä. Hän kaipasi kannustusta lisätä suojelua kaavoituksen keinoin kuntien metsissä.

ELY-keskusten välillä on todennäköisesti jossain määrin eroja siinä, miten kunnille tarjottava rahoitusosuus (0–50 %) määräytyy. Tällaisten erojen vähentämiseksi valtuus kuntakohteiden suojeluun haetaan aina ympäristöministeriöstä. Lisäohjeistus rahoitusosuuden määrittelyssä voisi silti olla paikallaan, jotta rahoitusosuuden arvioinnissa tarvittava paikallistuntemus saataisiin täysimääräisemmin käyttöön.

ELY-keskuksista toivottiin myös nettiin kaikkien osapuolten nähtävillä todellisia esimerkkejä korvauksen määräytymisestä erilaisissa tilanteissa (vrt. tietolaatikko 1 luvussa 2.2). Yhteydenotoissa kuntiin samoin kuin kyselyn vastauksissa ja METSO-vastaavien käsityksissä tuli toistuvasti esille, että kunnista ei välttämättä lähdetä edes testaamaan virkistys- ja taajamametsäkohteiden korvaustasoa pyytämällä tarjousta ELY-keskuksesta, koska käsitys korvauksen vähäisyydestä on vahva. Tämä ennakkokäsitys saattaa merkittävästi hidastaa METSO-ohjelman toteutusta kunnissa.

Jos kunnalla on tarvetta talouden tasapainottamiseen, korvaus heikkotuottoisten ja puuntuotannollisesti haastavien kohteiden suojelusta voi näyttäytyä hyvänä vaihtoehtona. Korvauksen verottomuus on myös tärkeää kohteiden turvaamisesta päätettäessä. Mutta jos taloudellinen näkökulma on kunnalle tärkein, hyväpuustoisien kohteiden kohdalla suhtautuminen yksityisen suojelualueen perustamiseen voi olla kielteinen 50 % korvauksen takia. Silloin kohteen myyminen valtiolle voisi olla hyvä ratkaisu, jos kohde muuten soveltuu valtiolle hankittavaksi.

Alhaisella korvaustasolla taajamametsien kohdalla saattaa myös olla laajempaa merkitystä METSO-ohjelmalle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa esim. lehtojen sekä metsäluhtien ja tulvametsien osalta, koska asustuskeskukset ovat usein syntyneet viljavammille seuduille vesistöjen äärelle (Siitonen & Hamberg 2012).

8.4.2

Luonnonhoidon ja ennallistamisen tukeminen

Kuntien kyselyvastausten perusteella osa löydetyistä METSO-kohteista kaipaa vesitalouden ennallistamista tai muita luonnonhoitotöitä. Luonnonhoidon, monimuotoisuutta turvaavien metsäsuunnitelmien sekä hoito- ja käyttösuunnitelmien tekemisen taloudellisen tukemisen tarve nostettiin esille useissa vastauksissa. Myös KuntaMETSO-työryhmän muistiota varten tehdyn kyselyn mukaan kunnat pitivät tärkeänä taloudellisten kannusteiden käyttöönottamista paitsi pienenevän tuoton myös ympäristönhoidon kustannusten korvaamiseksi (Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien... 2006). Samoin METSO-väliarvioinnin kehitysehdoituksissa korostettiin tarvetta uuteen rahoitusinstrumenttiin, joka tukisi kuntien metsien suojelun, ennallistamisen ja luonnonhoidon suunnittelua ja toteutusta (Laita ym. 2012). Toisin kuin yksityiset maanomistajat kunnat ja seurakunnat eivät voi saada kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) mukaista ympäristötukea luonnonhoitohankkeisiin.

Erään vastaajan mukaan: *”Olisi hyvä tunnistaa ja tunnustaa, että kuntametsät monilta osin poikkeavat yksityisten omistamista talousmetsistä, mistä syystä luonnon monimuotoisuuden edistämisen keinojakin tulisi kuntametsissä monipuolistaa. Kuntametsissä ollaan monesti samanaikaisesti soveltamassa yhteen useita eri tavoitteita. Tällä hetkellä yksityismetsien luonnon monimuotoisuuden edistämisen keinovalikoima on laajempi kuin kuntametsissä, vaikka kuntametsien monipuolisuus huomioon ottaen asian tulisi olla juuri toisin päin.”* Laajemmalla keinovalikoimalla vastaaja viittaa todennäköisesti METSO-ohjelman toteuttamisessa käytettäviin Kemeran perusteella korvattaviin luonnonhoitohankkeisiin sekä ympäristötukisopimuksiin, jotka ovat yksityisten maanomistajien piirissä suosittuja METSO-ohjelman toteutuskeinoja. Useassa kunnassa näyttää olevan tarpeita laajempia alueita sisältävien virkistys- ja suojelumetsien suunnitteluun ja niiden luonnonhoitoon sekä ekosysteemien kunnostamiseen. Aluesuunnittelua esim. kaavoituksen keinoin kehitettäessä on tärkeää pitää mielessä METSO-ohjelman vapaaehtoisuus maanomistajille.

Yksi jatkotoimenpide METSO-inventointien tulosten hyödyntämiseksi voisi olla tarjota julkisyhteisöille resursseja luonnonhoidon ja ennallistamisen suunnitteluun. Kuntien ja seurakuntien kohdalla tavoitteena voisi erityisesti olla laajempien monimuotoisuuskokonaisuuksien kehittäminen sekä suojelualueverkoston kytkeytyneisyyden parantaminen ennallistamisen ja luonnonhoidon keinoin siellä, missä

metsäomistus antaa siihen mahdollisuudet. Kuntien kyselyvastauksissakin esitettiin suurempien kokonaisuuksien suojelemista METSO-ohjelmalla ottamalla mukaan myös muita kuin metsäisiä elinympäristöjä sekä luonnonhoidolla kunnostettavia alueita. METSO-ohjelman ongelmana on nähty, että se tuottaa pienistä suojelualueista koostuvaa, sattumanvaraista ja huonosti kytkeytyvää suojelualueverkostoa (Keto-Toiko & Kotiaho 2013). Niissä kunnissa ja seurakunnissa, joiden metsäomistus on merkittävä, olisi mahdollisuuksia keskimääräistä parempaan suojelualuesuunnitteluun. Metsähallituksen ja Suomen metsäkeskuksen laaja asiantuntemus ennallistamisesta ja luonnonhoidosta tulisi kytkeä mukaan tähän työhön. Tämä toteuttaisi myös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön toimintaohjelmassa ennallistamiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista (Ympäristöministeriö 2012).

Kunnat ja seurakunnat voivat olla mukana useamman maanomistajan maihin kohdistuvissa Kemera-rahoitteisissa luonnonhoitohankkeissa omalla kustannuksellaan. Etenkin kuntien rooliin voisi sopia aktivoida muita maanomistajatahoja luonnonhoitohankkeisiin mukaan.

8.4.3

Määräaikaiset suojelusopimukset

Toistaiseksi kuntien kanssa ei tehdä määräaikaisia suojelusopimuksia. Muutamassa kuntien vastauksessa ehdotettiin, että määräaikaisten suojeluratkaisujen tulisi olla mahdollisia myös kunnille (esim. kaupungin kasvialueilla), samalla toivottiin määräaikaisen rauhoituksen pituutta nykyistä joustavammaksi (nyt luonnonsuojelulain mukainen määräaikainen suojelusopimus tehdään 20 vuodeksi kerrallaan). Yksityisen metsänomistajien kohdalla määräaikainen suojelusopimus voi olla välivaihe, eräänlainen harkinta-aika ennen pysyvän suojelupäätöksen tekemistä, esimerkiksi tilan sukupolven vaihdoksen takia. Joissain tilanteissa voisi ajatella, että monimuotoisuuden turvaamisen kannalta olisi järkevää maksaa kunnalle korvaus kohteen määräaikaisesta säästämisestä, jos esimerkiksi käyttöpaineet kohdistuvat arvokkaaseen kohteeseen, mutta pysyvää suojeluratkaisua ei ainakaan vielä haluta tehdä.

8.4.4

Metsäsuunnittelun ja luontoselvitysten merkitys METSO-kohteiden turvaamisessa

Metsäsuunnittelun merkitys METSO-kohteiden turvaamisessa voi vaihdella paljon. Jos kohteet ovat pienialaisia ja erillisiä, niiden turvaamiseksi on tarpeetonta perustaa luonnonsuojelualuetta, mutta niiden jättäminen metsätaloudellisten käsittelyjen ulkopuolelle voi turvata kohteen luonnonarvot. Tähän vaikuttaa jossain määrin kohteen luonne, esim. suotuisan pienilmaston säilyminen pienellä kuviomaisella kohteella voi edellyttää, että kohteen lisäksi säilytetään talousmetsää sen ympäriltä. Koska kyselyn vastausten perusteella monet inventointitukea saaneista kunnista aikovat turvata ainakin osan kohteista metsäsuunnittelussa, tämän turvaamiskeinon luonnonsuojelullinen vaikuttavuus on inventointien tuloksellisuuden kannalta merkittävä. Ohjeistusta elinympäristöjen arvokkaiden piirteiden huomioimiseksi tulisi kehittää.

ELY-keskusten METSO-vastaavien haastatteluissa nousi esille kehitysehdotus, että metsäsuunnittelua kehitettäisiin niin, että potentiaaliset METSO-kohteet tulisivat esille metsäsuunnittelun yhteydessä. Tällöin erillisiä METSO-inventointeja ei tarvittaisi. Tämä koskee myös muita luontoselvityksiä. Olisi hyvä muistuttaa kuntia siitä, että kun esim. kaavoitusta varten teetetään luontoarvoselvityksiä, samalla olisi hyvä katsoa mahdolliset METSO:n toteutukseen soveltuvat kohteet.

Metsien hoidosta vastaavien tahojen aktivoiminen

Olisi syytä pohtia, miten inventointien vaihtoehtona tai niitä tukevana työnä voitaisiin aktivoida ja tukea metsänhoitoyhdistyksiä sekä muita kuntien ja seurakuntien metsäsuunnittelusta ja metsienhoidosta vastaavia tahoja edistämään METSO-kohteiden suojelua. Tämä voisi tapahtua mm. järjestämällä koulutusta METSO-kohteiden tunnistamisesta ja rajaamisesta. Metsäalan ammattilaiset ovat myös keskeisessä asemassa, jos halutaan kehittää monimuotoisuutta edistävää vuorovaikutteista metsäsuunnittelua kunnissa.

Varsinkin ELY-keskukset toivoivat sekä metsänhoitoyhdistyksiä että alueellisia metsäkeskuksia tiiviimmin mukaan METSO:n kuntayhteistyöhön. Tieto METSOsta kulkee useimpaan kuntaan ja seurakuntaan parhaiten metsäalan omien toimijoiden kautta. Tällä hetkellä kuntien ja seurakuntien metsät eivät kuulu ns. välityspalkkiosopimuksilla¹⁰ korvattaviin kohteisiin, mitä ELY-keskusten METSO-vastaavat eivät pitäneet perusteltuna. Asia onkin syytä korjata.

Muita ELY-keskusten METSO-vastaavilta tulleita kehitysideoita:

- ELY-keskuksesta edustaja päiväkahville kunnan metsiä hoitavien henkilöiden kanssa: kasvatusten tapaaminen ja vapaa keskustelu usein tehokkain tapa viestiä METSOsta
- luonnonhoitoa tukevan metsäsuunnittelun evaluointi ja edistäminen
- luonnonhoidon ja ennallistamisen lisääminen kunnissa ja seurakunnissa

Seurakunnat METSO:n toteuttajina

Evangelisluterilaisen kirkon ja seurakuntien piirissä ympäristötietoisuus on kasvanut vahvasti viime vuosikymmeninä. Monella seurakunnalla on oma ympäristöohjelma, missä luonnonsuojelulla on keskeinen sija. Kuten kunnat myös seurakunnat ovat tiukassa taloudellisessa tilanteessa, mikä usein edellyttää metsäomaisuuden tehokasta hyödyntämistä. Seurakunnat kuitenkin saavat yksityisen suojelun alueen perustamisesta täyden korvauksen ja suojelusta tulevat korvaukset ovat verottomia. Seurakuntien omistamien METSO-ohjelmaan soveltuvien kohteiden suojelusta saatava tulo voisi olla merkittävä lisärahoitus etenkin pienten seurakuntien talouteen. Seurakunnat voivat tarjota perustamia suojelun alueita hiljentymiseen ja virkistykseen niin seurakuntalaisille kuin muille luonnossa liikkujille. Tällä tavoin voidaan tukea seurakunnan yhteisövastuuta ja lisätä seurakuntien tarjoamia palveluja. Seurakuntien ympäristödiplomi (Kirkkohallitus 2012b), joka on voimassa neljä vuotta kerrallaan, on yksi keino motivoida seurakuntia mukaan METSO-ohjelmaan.

Keinoja seurakuntien aktivoimiseksi ovat esim. METSO-viestinnän suuntaaminen seurakuntiin, seurakuntalaisille ja seurakuntien metsien hoidosta vastaaville tahoille sekä inventointirahoituksen kohdentaminen seurakunnille. Koska ympäristödiplomi uusitaan aina neljän vuoden välein, aktiivisempaa viestintää METSO:n tarjoamista vaihtoehdoista voisi suunnata diplomin jo hankkineisiin seurakuntiin.

¹⁰ METSO-ohjelman toteutuksessa käytettävä korvausmenettely kohteiden välittämisestä ELY-keskukselle. Välityspalkkiosopimuksen paikallisen ELY-keskuksen kanssa tehnyt taho (esim. metsänhoitoyhdistys) saa kertakorvauksen maanomistajan kanssa valmistellun suojelutarjouksen tekemisestä ja välittämisestä ELY-keskukselle jatkovalmisteluun.

Kunnat ja seurakunnat METSO-ohjelman markkinoijina

Luvusta 5.2 käy ilmi, ettei kovissa talouspaineissa kamppailevilla kunnilla ole välttämättä mahdollisuuksia ja mielenkiintoa lähteä edistämään omalla taloudellisella panostuksella METSON markkinointia. Kuntien rooli luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa voidaan nähdä myös laajemmin kuin kunnan omiin alueisiin kohdistuvana, näin erityisesti, jos kunnan oma maanomistus on suhteellisen pieni, luonnonarvoiltaan heikentynyt tai esimerkiksi kuntalaisten virkistystarpeen kannalta huonosti sijoittunut. Luonnonsuojelulain 6 §:n mukaan ”Kunnan tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan.” Luonnonsuojelulain, kuten myös maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteita riittävälle virkistysmetsien määrälle, voitaisiin tukea kunnissa tiedottamalla METSON vapaaehtoisista keinoista muille maanomistajille. Tällä tavoin voidaan mm. vähentää kaavoituksen aiheuttamia ristiriitoja ja samalla lisätä kunnan houkuttelevuutta tuottamalla virkistyskäyttöä tukevia suojelukohteita niin vakituisten kuntalaisten kuin vapaa-ajan asukkaiden tarpeisiin. Etenkin pienemmissä kunnissa kunnan toimijat voivat olla huomattavasti läheisemmäksi koettu tietolähde kuin valtion virkamiehet etäisessä ELY-keskuksessa. Myös seurakunnat voisivat halutessaan osallistua tiedon levittämiseen METSO-ohjelmasta. Todennäköisesti kirkon kautta voitaisiin tavoittaa esimerkiksi sellaisia iäkkäitä metsänomistajia, jotka eivät ole muun METSO-viestinnän aktiivisia seuraajia.

Jos julkisyhteisöjä halutaan jatkossa mukaan edistämään METSON markkinointia, tulee tähän kehittää kannustimia. Kannustin voi olla muutakin kuin suoraa rahallista tukea, esimerkiksi helposti saatavilla olevaa tietoa METSO-ohjelmasta netissä, jaettavia esitteitä tai ympäristö- ja metsäviranomaisten yhteydenpitoa kuntiin ja seurakuntiin.



KIRJALLISUUS

- Ekblad, C. & Reinikainen, M. 2012. Nyttu och nöje av skogen. Kommuner och församlingar som skogsägare. Natur och miljö rf. Porvoo. 39 s. http://www.naturochmiljo.fi/Site/Data/812/Files/Publikationer/NoM_skogspublikation_1212_webb.pdf
- Gummerus-Rautiainen, P. 2012. Kuntien METSO-kohteiden turvaamismahdollisuudet luonnonsuojelun keinoin. Seminaariesitelmä KuntaMETSO-seminaarissa Lahdessa 19.4.2012. https://syke.etapahtuma.fi/eTaika_Tiedostot/2/TapahtumanTiedostot/814/PäiviGummerus-RautiainenMETSOslaki.pdf
- Hamberg L., Löfström, I. & Häkkinen, I. (toim.) 2012. Taajamametsät – suunnittelu ja hoito. Metsäkustannus Oy. 155 s.
- Innofor 2012a. Kotkan kaupungin metsien METSO-inventoinnin loppuraportti. Julkaisematon selvitys. Innofor oy. 46 s.
- Innofor 2012b. Mynämäen kunnan metsien METSO-inventoinnin loppuraportti. Julkaisematon selvitys. Innofor oy. 44 s.
- Keto-Tokoi, P. & Kotiaho, J.S. 2013. METSO-ohjelmasta moninkertainen hyöty suunnittelemalla paremmin. Luonnontutkija 117:1-2. S. 46-54.
- Kirkkohallitus 2012a. Kirkon tilastollinen vuosikirja 2011. Kirkkohallitus. Helsinki. 223 s. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content40D29E>
- Kirkkohallitus 2012b. Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:1. Helsinki. 135 s. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FE7B9AB5E16C67D-8C22578680029A4E0/\\$FILE/KH_diplomik%E4sikirja_taitto_11%203.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FE7B9AB5E16C67D-8C22578680029A4E0/$FILE/KH_diplomik%E4sikirja_taitto_11%203.pdf)
- Laita, A., Horne, P., Kniivilä, M., Komonen, A., Kotiaho, J., Lahtinen, M., Mönkkönen, M. & Rämö, A. K. 2012. METSO-ohjelman väliarvio 2012. – Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos ja Jyväskylän yliopisto. 63 s. http://www.metsonpolku.fi/fi/liitetiedostot/METSO-ohjelman_valiarvio_2012.pdf
- Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.
- METSOn valintaperustetyöryhmä 2008. METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 26. 76 s. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=285958&lan=fi&clan=fi>
- Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsissä ja valtion retkeilyalueilla. Työryhmän muistio 21.12.2006. 30 s. http://www.metsonpolku.fi/fi/tutkimus_ ja_seuranta/Aineistot/toimenpiteiden_seuranta/Monimuotoisuuden_turvaaminen_kuntien_virkistys- ja_ulkoilumetsissa_ ja_valtion_retkeilyalueilla_-_KuntaMETSO-tyoryhman_loppuraportti_2006.pdf
- Porin kaupungin puistotoimi 2012. Porin kaupungin METSO-kohteiden inventointi 2011-2012. Loppuraportti. Julkaisematon selvitys. 39 s.
- Pusa, J. (toim.) 2012. Kaarinan kaupungin omistamien metsien suojeluarvokartoitus 2011. Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiirin metsäjaos ja Kaarinan kaupungin ympäristötoimi. Julkaisematon selvitys. 119 http://www.kaarina.fi/kaavat_ ja_kiinteistot/kaavoitus/METSO_selvitys/fi_FI/METSO_selvitys/_files/87682221671981289/default/Metsien%20suojeluarvokartoitus.pdf
- Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia. 89 s. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>
- Räsänen, L. & Savola, K. 2011. Kuntametsät asukkaiden ja luonnon keitaiksi. Uudenmaan ympäristönsojeluupiiri. 100 s. <http://www.sll.fi/uusimaa/toiminta/kuntametsat/opus>
- Siitonen, J. & Hamberg L. 2012. Taajamametsien merkitys luontoarvojen turvaamisessa. Julk. Hamberg, L., Löfström, I. & Häkkinen, I. (toim.). Taajamametsät. Metsäkustannus. Hämeenlinna. S. 34-43.
- Sirkkiä, S. 2013. METSO-yhteistoimintaverkostot 2012 – raporttien yhteenveto. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 14/2013. Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 28 s. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38882/SYKEra_14_2013.pdf?sequence=1 (Katso myös: <http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/metso/yhteistoimintaverkostot.html>)
- Suomen Kuntaliitto 2013. Kuntametsät. <http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/ymparisto/ymparistonsuojelu/kuntametsat/Sivut/default.aspx> [viitattu 5.7.2013]
- Suomen metsät 2012. <http://www.metla.fi/metinfo/kestavyys/> [viitattu 5.7.2013]
- Suomen virallinen tilasto 2011. Suomen virallinen tilasto (SVT). Kuntien ja kuntayhtymien talous ja toiminta [verkkójulkaisu]. Helsinki. Tilastokeskus. http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/databasetree_fi.asp [viitattu 26.4.2013]
- Suvantola, L. & Similä, J. 2011. Luonnonsuojelu-oikeus. Edita. Helsinki. 386 s.
- Syrjänen, K., Rantala, M., Sirkkiä, S. & Anttila, S. (toim.) 2013. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2020 METSO:n tilannekatsaus 2012. Metlan työraportteja 264. 44 s. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp264.htm>
- Ympäristöministeriö 2012. Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelma 2013 – 2020. Ympäristöministeriö. 102 s. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=142817>
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008–2016. Valtioneuvosto 2008. 13 s. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=82673&lan=fi>

Liite 1. Inventoinnin tehneisiin kuntiin ja seurakuntiin lähetetty kysely

Kartoitusten toteuttaminen ja käyttökelpoisuus

1a. Oliko rahoitus, jonka ympäristöministeriö hankkeellenne myönsi, riittävä hankkeen hyvään toteuttamiseen?

1 = ei; 2 = pääosin; 3 = kyllä; 4 = en osaa sanoa

1b. Jos ei ollut, miten se vaikutti hankkeen toteutukseen?

2. Missä määrin kuntanne käytti omaa rahaa tai virka-aikaa hankkeen toteuttamiseen?

1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = jonkin verran; 4 = huomattavasti

3. Vastasiko raportti odotuksianne?

1 = ei; 2 = kohtalaisesti; 3 = pääosin; 4 = kyllä

4. Vastasivatko kartoituksen tulokset odotuksianne?

1 = eivät; 2 = kohtalaisesti; 3 = pääosin; 4 = kyllä

5. Mitä toimenpiteitä kartoitustulosten perusteella kunnassanne tehdään?

6. Mille taholle kartoitustulosten jatkokäyttö on kunnassanne osoitettu?

7. Soveltuivatko kartoituksessa käytetyt METSO:n valintaperusteet mielestänne arvokkaiden elinympäristöjen tunnistamiseen?

1 = eivät; 2 = kohtalaisesti; 3 = pääosin; 4 = kyllä

Kartoitustiedon käyttö

8. Miten kunnassa on hyödynnetty METSO-kartoituksen tuloksia ja edistetty tiedon soveltamista? Arvioikaa alle listattuja seikkoja sen perusteella, ovatko ne toteutuneet kunnassa käyttäen asteikkoa:

1 = ei ollenkaan; 2 = jonkin verran; 3 = melko paljon; 4 = erittäin paljon

- Kartoituksessa löytyi luontokohteita, jotka eivät olleet aiemmin kunnan tiedossa
- Kartoituksessa löytyi luontokohteita, jotka ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta
- Kartoituksessa löytyi luonnonsuojelullisesti arvokkaita useiden eri elinympäristöjen muodostamia laajempia aluekokonaisuuksia
- Kartoituksessa löytyi pienialaisia, yhtä tai kahta elinympäristöä edustavia kohteita
- Kartoitustuloksia on esitelty päätöksentekijöille ja luottamushenkilöille, kuten asianomaisille lautakunnille
- Kartoituksen tuloksista on tiedotettu kuntalaisille paikallislehdistön ja/tai – radion välityksellä
- Kartoituksen tuloksista on tiedotettu hankkeen verkkosivujen ja/tai facebookin tai vastaavan sähköisen median välityksellä
- Kartoitusraportti on kuntalaisten helposti saatavilla
- Kartoituksessa löytyneitä luontokohteita turvataan ensisijaisesti metsäsuunnittelun avulla
- Kartoituksen tuloksia hyödynnetään kaavoituksessa
- Kartoituksessa löytyneitä kohteita on tarkoitus tarjota ELY-keskukselle kunnan omistukseen jääviksi yksityisiksi suojelualueiksi
- Kartoituksessa löytyneitä kohteita on tarkoitus tarjota ELY-keskukselle valtiolle myytäväksi suojelualueiksi
- Kartoituksessa löydettyistä kohteista on jo pyydetty rahoitustarjouksia ELY-keskukselta

- ELY-keskuksen edustaja on käynyt kunnassa esittelemässä METSON toteutuskeinoja
- ELY-keskuksesta on saatu tietoa muulla tavoin METSON toteutuskeinoista

9. Jos kunnassa on tarjottu/tarkoitus tarjota kohteita ELY-keskukselle, niin voitteko arvioida karkeasti kuinka monta kohdetta ja mikä on niiden yhteispinta-ala?.

on tarjottu: ___ kpl yhteensä ___ ha

on tarkoitus tarjota: ___ kpl yhteensä ___ ha

METSO-ohjelman edistäminen

10. Oletteko saaneet riittävästi tietoa METSON toteutuskeinoista kunnille (alueen myyminen valtiolle, alueen vaihtaminen valtion maahan, kunnan omistukseen jäävän yksityisen suojelualueen perustaminen)?

1 = en; 2 = kohtalaisesti; 3 = melko hyvin; 4 = erittäin hyvin

11. Mitä tietoa kaipaisitte lisää METSON toteutuskeinoista?

12. Mistä olette saaneet tietoa METSOsta?

Listatkaa tähän kolme teille hyödyllisimmäksi osoittautunutta tiedonlähdetä:

13. Ovatko METSON rahoituskeinot (myyminen valtiolle, vaihtaminen valtion maahan, yksityisen suojelualueen perustaminen) kunnan kannalta tyydyttäviä?

Arvioikaa seuraavia METSON rahoituskeinoja sen perusteella, kuinka tyydyttäviä ne ovat kuntanne kannalta. Käyttäkää arvioinnissa asteikkoa: 1 = erittäin epätydyttävä; 2 = melko epätydyttävä; 3 = ei epätydyttävä eikä tyydyttävä; 4 = melko tyydyttävä; 5 = erittäin tyydyttävä

- Alueen myyminen valtiolle
- Alueen vaihtaminen valtion maahan
- Kunnan perustama yksityinen suojelualue (alueen rauhoituksesta maksetaan korvaus, joka on enimmillään 50 % sen taloudellisesta arvosta)

14. Miten toivoisit kuntien METSORahoituskeinoja kehitettävän? Mainitse kolme kehitysideaa:

15a. Ovatko kuntalaiset antaneet teille palautetta METSO-kartoituksista?

1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = kohtalaisesti; 4 = paljon

15b. Mitä palautetta olette saaneet?

16. Kuinka kunta on tähän palautteeseen vastannut?

17. Oletteko markkinoineet METSON vapaaehtoisia suojelukeinoja muille maanomistajille kunnassa?

1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = kohtalaisesti; 4 = paljon

18. Voisiko METSON markkinoinnista kunnan muille maanomistajaryhmille olla hyötyä kuntanne maankäytön suunnittelun tukena?

1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = kohtalaisesti; 4 = paljon

19. Voisitteko nähdä kunnalla roolin METSON vapaaehtoisten suojelukeinojen markkinoinnissa?

1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = kohtalaisesti; 4 = paljon

20. Millaista tukea (esimerkiksi viestinnällistä tai koulutuksellista) kuntien tekemään markkinointiin tarvittaisiin?

Luonnonsuojelu kunnissa

21. Onko kuntanne perustanut jo aiemmin omille mailleen luonnonsuojelualueita?

1 = ei ollenkaan; 2 = < 10 ha; 3 = 10-100 ha ; 4 = 100-500 ha; 5 = > 500 ha

22a. Onko kuntanne perustamista luonnonsuojelualueista mielestänne hyötyä kunnallenne?

0 = kuntamme ei ole perustanut luonnonsuojelualueita; 1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = kohtalaisesti; 4 = paljon

22b. Millaista hyötyä?

23a. Onko kuntanne perustamista luonnonsuojelualueista mielestänne hyötyä kuntanne asukkaille?

0 = kuntamme ei ole perustanut luonnonsuojelualueita; 1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = kohtalaisesti; 4 = paljon

23b. Millaista hyötyä?

24. Hyödynnetäänkö kuntanne perustamia luonnonsuojelualueita kouluopetuksessa?

1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = kohtalaisesti; 4 = paljon

Kuvaile tähän lyhyesti esimerkki miten kuntanne perustamia luonnonsuojelualueita hyödynnetään kouluopetuksessa:

25. Näettekö kuntanne virkistymetsillä olevan hyötyä luonnonsuojelun kannalta?

1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = jonkin verran; 4 = huomattavasti

26. Onko kunnassanne edelleen tarpeita luontoarvojen kartoittamiselle kunnan omistamilla mailla?

1 = ei ollenkaan; 2 = vähän; 3 = jonkin verran; 4 = huomattavasti

27. Mitä luontoarvoja mielestänne tulisi seuraavaksi ensisijaisesti selvittää?

28. Mihin tarkoitukseen hyödyntäisitte selvityksen tuottamaa tietoa?

29. Miten kehittäisitte kunnille suunnattua METSO-rahoitusta tai muuta tukea luonnoltaan arvokkaiden kohteiden säilyttämiseksi? Listatkaa tähän kolme kehitysideaa:

30. Muita kommentteja ja kokemuksia kuntanne METSO-kartoitushankkeesta

Kiitos vastauksistanne!

Liite 2. Ympäristöministeriön ohje ELY-keskuksille METSO-ohjelman toteuttamisesta kunnissa



YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
MILJÖMINISTERIET
MINISTRY OF THE ENVIRONMENT

Päiväys
Datum

Dnro
Dnr

31.3.2011

YM6/5731/2011

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille

Viite
Hänvisning

Asia
Ärende
Kuntien METSO-ohjelmaan tarjoamien metsien suojeluvaihtoehdot ja korvausperiaatteet

Valtioneuvosto asetti maaliskuussa 2008 tekemässään periaatepäätöksessään Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta vuosille 2008–2016 tavoitteeksi, että maanomistajien vapaaehtoisesti tarjoamia alueita perustetaan yksityisiksi luonnonsuojelualueiksi tai hankitaan valtiolle yhteensä 96 000 hehtaaria vuoteen 2016 mennessä. Periaatepäätöksen mukaan suojelualueiden perustamishdotuksia metsiinsä voivat tehdä kaikki metsänomistajaryhmät valtiota lukuun ottamatta. Näin ollen myös kunnat voivat tarjota omistamiaan metsiään suojeltavaksi METSO-ohjelman puitteissa.

Kunnat ovat merkittävä metsänomistajaryhmä ja niiden omistamissa metsissä on usein sellaisia erityisiä monimuotoisuusarvoja, joiden turvaaminen on METSON tavoitteiden kannalta tärkeää. Kuntien tarjoamia metsiä on toistaiseksi suojeltu METSOssa pääasiassa hankkimalla kohteet valtion omistukseen. Ympäristöministeriö katsoo, että kuntien omistamien METSON luonnontieteelliset valintaperusteet täyttävien metsien suojelua tulee jatkossa tehostaa kehittämällä kunnille tarjottavia tukikeinoja METSON toteutuksessa.

Kunnat ovat voineet vuosina 2010 ja 2011 hakea ympäristöministeriöltä rahoitusta METSO-kohteiden inventointiin omistamissaan metsissä ja siinä yhteydessä metsien luonnonarvojen säilyttämistä tukevaan metsien käytön tai luonnonhoidon suunnitteluun. Näiden inventointien tavoitteena on löytää kuntien omistamia metsistä METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet täyttävät alueet ja esittää niille tarpeelliset suojelu- ja hoito-toimenpiteet. Inventointitukea on tähän mennessä myönnetty yli 30 kunnalle.

Inventointien valmistumisen jälkeen kunnat tarjonnevat ELY-keskuksille METSO-suojeluun nykyistä enemmän alueitaan. Seuraavassa esitetään lyhyesti ne periaatteet, joiden pohjalta ELY-keskukset voivat neuvotella kuntien kanssa niiden omistamien metsien suojelusta METSO-ohjelman rahoituksen puitteissa. Kaikki kuntien omistamia kohteita koskevat suojelu- ja korvauspäätökset on toistaiseksi hyväksyttävä ympäristöministeriössä. Tällä menettelyllä ministeriö haluaa varmistaa yhtenäisen toimintatavan ja kuntien tasapuolisen kohtelun koko maassa. Määräaikaisia suojelusopimuksia ei kuntien kanssa tässä vaiheessa tehdä.

Valtiolle voidaan **ostaa tai vaihtaa** kuntien omistamia alueita, jotka täyttävät METSON luonnontieteelliset valintaperusteet, samoilla periaatteilla kuin yksityisten omistamia metsiä. Valtiolle hankittaviksi sopivat ensisijaisesti kohteet, jotka rajoittuvat suoraan valtion suojelualueisiin tai sijaitsevat lähellä niitä sekä

- PL 35, 00023 VALTIONEUVOSTO • www.ymparisto.fi
- PB 35, FI-00023 STATSRÅDET, FINLAND • www.miljo.fi

toissijaisesti kohteet, jotka alueellaan muutoin täydentävät nykyistä suojelualueverkostoa. Sen sijaan lähellä taajama-alueita sijaitsevia, aktiivisessa lähivirkistyskäytössä olevia ja pienialaisia kohteita ei ole yleensä syytä hankkia valtiolle.

Kunnat voivat myös hakea omistamilleen alueille **yksityismaiden luonnonsuojelun** perustamista. Aiemmin nämä alueet on yleensä perustettu kunnan omalla kustannuksella, ilman erillistä korvausta luonnonsuojelun perustamisen aiheuttamista taloudellisista menetyksistä. METSO-ohjelman toteuttamisen myötä on kuitenkin ilmennyt, että monet kunnat omistavat sellaisia monimuotoisuuden kannalta arvokkaita metsiä, joita niiden ei ole mahdollista suojella kokonaan ilman korvausta. Toisaalta nämä kohteet voivat sijaintinsa ja virkistysarvojensa perusteella olla sellaisia, ettei niitä ole järkevä hankkia valtion omistukseen.

Ympäristöministeriö katsoo, että METSO-ohjelman monimuotoisuus- ja pinta-alatavoitteiden saavuttamiseksi on tarpeen muuttaa nykyistä käytäntöä siten, että kunnille voidaan tarvittaessa maksaa **osittaiskorvausta** luonnonsuojelun perustamisen aiheuttamista taloudellisista menetyksistä. Osittaiskorvauksen suuruus lasketaan puuston käyvän arvon mukaan, ja se on enintään **50 prosenttia** alueen käyvästä metsätaloustarvosta. Muiden käyttömuotojen kuten kunnan järjestelyvastuulle kuuluvan virkistyskäytön metsätalouksikäytölle asettamat rajoitukset otetaan huomioon täysimääräisesti tätä 50 prosentin korvaussummaa alentavana tekijänä.

Edellä mainitun käytännön mukaan kunnan omistamasta alueesta, joka on täydessä metsätalouksikäytössä, voidaan maksaa korvausta suojelun perustamisesta enintään 50 prosenttia alueen käyvästä metsätaloustarvosta. Virkistyskäytössä olevista kohteista maksettava korvaus on 0-50 prosenttia.

Jos kunta haluaa saada korvauksen suojelupäätöksen aiheuttamasta taloudellisen hyödyn menetyksestä, tulee siitä lain mukaan sopia ennen päätöksen antamista. Maksettavan korvauksen määrittelemiseksi kunnan on hakemuksessaan esitettävä selvitys kohteen luonnonsuojelun perustamisen aiheuttamista taloudellisista menetyksistä verrattuna nykyiseen maankäyttöön. Hakemukseen tulee liittää selostus kohteen kaavoitustilanteesta ja voimassa olevista kaavamerkinnoista.

Lisätietoja asiassa antavat ympäristöministeriössä ympäristöneuvos Mikko Kuusinen ja ympäristöneuvos Jukka-Pekka Flander (sähköposti: etunimi.sukunimi@ymparisto.fi).

Ylijohtaja

Timo Tanninen

Ympäristöneuvos

Mikko Kuusinen

TIEDOKSI:

Maija Hakanen, Kuntaliitto
METSON seurantatyöryhmän jäsenet ja pysyvät asiantuntijat

Liite 3.
Yhteenvetotaulukko inventointien tuloksista

Kuntien ja seurakuntien ympäristöministeriön rahoitustukea vuosina 2010-2012 saaneet METSO-kohteiden inventointihankkeet. Taulukossa ovat mukana valmistuneet inventoinnit, joista on toimitettu raportti ympäristöministeriöön. Joistakin inventointiraporteista METSO-luokista (I-III) tai elinympäristöistä ei ole pinta-alayhteenvetotietoa. Silloin on, jos mahdollista, laskettu kyseiset pinta-alat kohdekuvausissa olleiden tietojen perusteella, mikä voi sisältää virhelähteen. Osasta raportteja kyseiset tiedot puuttuvat kokonaan. Joitakin tietoja on pyydytty jälkikäteen tarkennuksissa kunnasta, seurakunnasta tai inventointiin tehneiltä toimilajilta.

Kunta / seurakunta	Inventointiin myönnetty rahoitus (€)	Hankkeen rahoitusvuosi	Metsäomistus (ha) ¹⁾	Tarkastelualueen rajaaminen	Inventoitu pinta-ala (ha)	METSO-kohteiden kokonais-pinta-ala (ha)	METSO-kohteiden osuus inventoidusta pinta-alasta	METSO-kohteiden lukumäärä ²⁾	METSO I (ha)	METSO II (ha)	METSO III (ha)	Lehdot (ha)	Runslahopuustoiset kangasmetsät (ha)	Pienvesien lähimetsät (ha)	Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat (ha)	Metsäluhdat ja tulvametsät (ha)	Harjujen paahdeympäristöt (ha)	Maankohoamisraannikon monimuotoisuuskohteet (ha)	Puustoiset perinnebiotoopit (ha)	Kalkkikalliot ja ultra-emäksiset maat (ha)	Metsäiset kalliot, yyrkänteet ja louhikot (ha)
UUDENMAAN ELY-KESKUS																					
Askola, Myrskylä, Pornainen ja Pukkila	7 000	2011	585		220	32	15 %	4	5	18	5	2	15	1	0,1						11
Helsinki	50 000	2010	10 083		1 800	1236	69 %		531	408	210	152	598	4	37	4					354
Inkoo	7 000	2011	414		450	195	43 %	20	49	101	45	4	68		58	0,2					64
Lohja	9 200	2010	1 102	Inventointiin kohteena kaksi aluetta.	316	209	66 %		120	58	21	16	125		27	0,3					30
Nummi-Pusula *	21 000	2012	871		350	50	14 %	9	13	30	6	3	18	9	7						11
Porvoo	15 700	2010	2 659	Kolme aluetta kansallisesta kaupunkipuustosta.	270	69	26 %		39	18	12										
Sipoo	20 000	2011	871		475	260	55 %	26	116	59	28	20	121	5	24	6					71
Tuusula	7 000	2011	904		193	186	96 %	21	62	81	30	57	75		35	2			0,4		4
Vantaa	15 000	2012	3 568		850	398	47 %	19	156	168	61	61	180	63	49				0,2		34
Vantaa: Bjursin alue	4 000	2010	3 568	Bjursin alue.	365	365	100 %	1	218	66	39										
Vantaan seurakuntayhtymä	10 000	2012	282		100	24	24 %	4	9	2	12	1	14	2	5						
Vihhti	6 900	2010	1 021		270	125	46 %	12	31	43	41	16	54	4	20	2					30

Kunta / seurakunta	Inventointiin myönnetty rahotus (€)	Hankkeen rahoitusvuosi	Metsäomistus (ha) ¹⁾	Tarkastelualueen rajaaminen	Inventoitu pinta-ala (ha)	METSO-kohteen kokonais-pinta-ala (ha)	METSO-kohteen osuus inventoidusta pinta-alasta	METSO-kohteen lukumäärä ²⁾	METSO I (ha)	METSO II (ha)	METSO III (ha)	Lehdot (ha)	Runsaalahpuustoiset kangasmetsät (ha)	Pienvesien lähimetsät (ha)	Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat (ha)	Metsäluhdat ja tulvametsät (ha)	Harjujen paahdeympäristöt (ha)	Maankohoamisraanikon monimuotoisuuskohteet (ha)	Puustoiset perinnebiotoopit (ha)	Kalkkikalliot ja ultramäkiset maat (ha)	Metsäiset kalliot, yyrkänteet ja louhikot (ha)
VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUS																					
Eura	14 000	2012	1 467		200	48	24 %	4	11	31	6		11		10						27
Laitila	12 000	2012	595		250	6	2 %	3	6				5	1							
Mynämäki	13 000	2012	788		145	21	14 %	5	6	14	1		5	3	6						7
Pori	20 000	2011	4 700		2 936	406	14 %		202	176	28	28	111	22	24	3	211				7
Rauma	3 000	2011	4 025	Kaksi aluetta.	198	5	3 %	3													5
Salo	22 000	2011	2 406		1 085	197	18 %	31	143	31	5										
Turku	18 000	2012	4 471		2 125	787	37 %	60	117	438	232	15	337	14	59	4					202
Uusikaupunki	15 000	2012	2 338		537	108	20 %	9	28	38	12	3	48		11						16
HÄMEEN ELY-KESKUS																					
Asikkala	11 000	2012	435		350	52	15 %	5	6	33	13	11	30		1						10
Hattula ja Tammela	12 000	2012	1 020		300	90	30 %	8	42	33	8	8	62		13						
Heinola	12 000	2012	3 376	Kansallinen kaupunkipuisto.	750	220	29 %		46	110	64	36	107	4	22	0,1					51
Hollola, Lahti ja Nastola	25 000	2011	7 130		2 215	313	14 %					65	94	10	26	1					28
Janakkala	4 000	2010	990		250	51	20 %	8													
Loppi	14 000	2012	886		250	28	11 %	3	2	23	3	2	23							3	
PIRKANMAAN ELY-KESKUS																					
Kangasala	8 000	2011	2 239		572	23	4 %	14				7	10	4	1						2
Nokia	6 000	2011	1 827		112	69	62 %		25	7	37	22	31	2	1						14
Sastamala	21 500	2010	2 380		700	149	21 %	22	76	56	17		25	18	50						
Tampere	54 000	2011, 2012	7 510		6 140	694	11 %		364	255	75	131	291	90	128	2			4		48
Tampereen seurakunta-yhtymä	4 500	2012	314		325	135	42 %	11	15	65	56										

Kunta / seurakunta	Inventointiin myönnetty rahoitus (€)	Hankkeen rahoitusvuosi	Metsäomistus (ha) ¹⁾	Tarkastelualueen rajaaminen	Inventoitu pinta-ala (ha)	METSO-kohneiden kokonais-pinta-ala (ha)	METSO-kohneiden osuus inventoidusta pinta-alasta	METSO-kohneiden lukumäärä ²⁾	METSO I (ha)	METSO II (ha)	METSO III (ha)	Lehdot (ha)	Runsaslahopuustoiset kangasmetsät (ha)	Pienvesien lähimetsät (ha)	Puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat (ha)	Metsäluhdat ja tulvametsät (ha)	Harjujen paahdeympäristöt (ha)	Maankohoamisraanikon monimuotoisuuskohteet (ha)	Puustoiset perinnebiotoopit (ha)	Kalkkikalliot ja ultra-emäksiset maat (ha)	Metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot (ha)
KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUS																					
Iitin seurakunta	13 000	2012	643		230	15	7 %	5	9	4	2	4	11								
Kotka	15 000	2012	1 658		350	268	77 %	7	122	113	23	12	109		33						104
Kouvola	10 000	2010	3 400 **		200	107	54 %	11													
ETELÄ-SAVON ELY-KESKUS																					
Mikkeli	25 000	2011	5 525		241	107	44 %		27	66	14										
KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS																					
Jyväskylä	30 000	2012	7 885		2 000	963	48 %	63													
Karstula	7 000	2011	758		550	56	10 %	6	39	17			16	16	24						
Karstulan seurakunta	6 800	2012	419		465	68	15 %	6													
Kinnula	9 000	2012	915		250	30	12 %	3	16	13			18								12
Äänekoski	3 000	2010	1 472	Entisten Suolahden ja Sumiaisten kuntien metsäomistus.	600	30	5 %	1													

Kunta / seurakunta	Inventointiin myönnetty rahoitus (€)	Hankkeen rahoitusvuosi	Metsäomistus (ha) ¹⁾	Tarkastelualueen rajaaminen	Inventoitu pinta-ala (ha)	METSO-kohneiden kokonais-pinta-ala (ha)	METSO-kohneiden osuus inventoidusta pinta-alasta	METSO-kohneiden lukumäärä ²⁾	METSO I (ha)	METSO II (ha)	METSO III (ha)	Lehdot (ha)	Runsaslähöpuustoiset kangasmetsät (ha)	Pienvesien lähimetsät (ha)	Puustoiset suot ja soiden metsäiset reumat (ha)	Metsäluhdat ja tulvametsät (ha)	Harjujen pahdeympäristöt (ha)	Maankohoamisraanikon monimuotoisuuskohteet (ha)	Puustoiset perinnebiotoopit (ha)	Kalkkikalliot ja ultra-emäksiset maat (ha)	Metsäiset kalliot, jyrkänkeet ja louhikot (ha)
ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUS																					
Kauhava, Lapua ja Seinäjoki	25 000	2011	8 899		1 412	280	20 %	39	83	157	40	6	130	3	39,4						103
Soini	1 000	2011	323		15	7	47 %														
POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS																					
Muhoksen seurakunta	6 000	2012	1 049		200	38	19 %						9	7	18						4
Oulu: Sanginjoen alue	10 000	2011	17 500	Sanginjoen alue, 2133 ha.	487	109	22 %		29	11	69										
Pyhäjoen seurakunta	15 000	2012	1 221		250	43	17 %	3		43				22				21			
Siikalatva	35 000	2011	6 000		600	35	6 %	3	18	14	2		15	1	11						8
KAINUUN ELY-KESKUS																					
Kuhmo	7 700	2010	1 501		70	38	54 %	2													
Puolanka	15 000	2011	2 320		103	9	9 %	2				4	4		1						
Yhteensä	764 300		132 913		33 122	8 754	26 %		2 781	2 800	1 217	686	2 770	305	741	25	0	232	5	3	1 257
¹⁾ Kunnat: Suomen virallinen tilasto 2011. Kuntien ja kuntayhtymien talous ja toiminta. [verkkojulkaisu]. Helsinki. Tilastokeskus. Seurakunnat: Kirkkohallitus 2012. Kirkon tilastollinen vuosikirja 2011. Kirkkohallitus. Helsinki. 223 s.																					
²⁾ jos lukumäärä käy ilmi raportista																					
* Nummi-Pusula liitetty Lohjaan 1.1.2013																					
** Kunnasta saatu tarkennettu tieto.																					

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Suomen ympäristökeskus (SYKE)			Julkaisu-aika Lokakuu 2013
Tekijä(t)	Susanna Anttila, Kimmo Syrjänen ja Riikka Paloniemi			
Julkaisun nimi	Kunnat ja seurakunnat METSO:n toteuttajina			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristökeskuksen raportteja 31/2013			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	Julkaisu on saatavana ainoastaan internetistä: www.syke.fi/julkaisut helda.helsinki.fi/syke			
Tiivistelmä	<p>Raportissa vedetään yhteen ympäristöministeriön vuosina 2010-2012 rahoittamien kuntien ja seurakuntien omistamien metsien METSO-kohteiden inventointien tulokset.</p> <p>Ympäristöministeriö on antanut rahoitustukea kunnille ja seurakunnille Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaan (METSO) sopivien kohteiden inventoimiseksi. Tukea on myönnetty kolmessa rahoitushaussa 52 hankkeelle yhteensä vajaat 800 000 euroa. Inventointeja on tehty tuen avulla 52 kunnassa ja kahdeksassa seurakunnassa. Mukana on 16 % Suomen kunnista. METSO-ohjelmaan soveltuvia kohteita löydettiin runsas 8 700 hehtaaria. Monet löydetystä kohteista ovat luontoarvoiltaan hyvin edustavia.</p> <p>METSO-kohteiden inventointiin osallistuneet kunnat ja seurakunnat näkevät tärkeimpänä monimuotoisuuden turvaamisen keinona ottaa kohteet huomioon metsäsuunnittelussa ja kaavoituksessa, mutta osa kohteista on tarkoitus rauhoittaa yksityisinä suojelualueina tai myydä valtiolle.</p> <p>Tähän mennessä kunnat ovat METSO-ohjelman turvin suojelleet noin 1 300 hehtaaria ja seurakunnat noin 340 hehtaaria monimuotoisuudelle arvokkaita metsiä. Valmistelussa Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa (ELY-keskukset) on noin tuhat hehtaaria kuntien ja seurakuntien omistamia kohteita. Näissä luvuissa on mukana noin tuhat hehtaaria ympäristöministeriön rahoittamissa inventoinneissa löydettyjä kohteita.</p> <p>METSO-inventointien rahoitustukea on syytä jatkaa, ja rahoitustuen markkinointia tulisi kohdentaa metsäomistukseltaan suurimpiin kuntiin ja seurakuntiin. Lisäksi inventointien käytännön toteutusta tulisi ohjeistaa tarkemmin. Korvaustason nostaminen kuntien yksityisinä suojelualueina rauhoitettavien kohteiden osalta lisäisi kuntien kiinnostusta METSO-ohjelman toteuttamiseen. Kuntien ja seurakuntien metsien hoidosta vastaavia tahoja tulisi aktivoida METSO-kohteiden tunnistamiseen ja turvaamiseen. Olisi myös syytä tukea kuntien ja seurakuntien tekemää luonnonhoitoa ja ennallistamista.</p> <p>Etenkin suuren metsäomistuksen kunnissa olisi mahdollista tehdä laaja-alaista luonnonhoidon ja suojelun suunnittelua, jolla edistettäisiin METSO-ohjelman eri elinympäristöistä koostuvien aluekokonaisuuksien muodostamista, virkistys- ja matkailukäyttöä sekä suojelualueverkoston kytkeytyneisyyttä. Tällaisten alueiden kehittämisessä myös luonnonhoidolla ja ennallistamisella on suuri merkitys.</p>			
Asiasanat	kunta, seurakunta, luonnon monimuotoisuus, metsä, luontoinventointi, metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma, METSO, ympäristöministeriö			
Rahoittaja/toimeksiantaja				
	ISBN	ISBN 978-952-11-4229-1 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (verkkoj.)
	Sivuja 66	Kieli Suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis.alv 8 %) -
Julkaisun myynti/ jakaja	Suomen ympäristökeskus (SYKE), neuvonta PL 140, 00251, Helsinki Sähköposti: neuvonta.syke@ymparisto.fi			
Julkaisun kustantaja	Suomen ympäristökeskus (SYKE), syke.fi PL 140, 00251, Helsinki Puh. 0295 251 000			
Painopaikka ja -aika				

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Finlands miljöcentral (SYKE)			Datum Oktober 2013
Författare	Susanna Anttila, Kimmo Syrjänen och Riikka Paloniemi			
Publikationens titel	Kunnat ja seurakunnat METSO:n toteuttajina (Kommuner och församlingar förverkligar METSO)			
Publikationsserie och nummer	Finlands miljöcentrals rapporter 31/2013			
Publikationens tema				
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt	Publikationen finns tillgänglig bara på internet: www.syke.fi/publikationer helda.helsinki.fi/syke			
Sammandrag	<p>I rapporten sammanfattas resultaten av inventeringarna av METSO-objekten i kommunernas och församlingarnas skogar, som finansierades av miljöministeriet under åren 2010–2012.</p> <p>Miljöministeriet har gett finansieringsstöd till kommuner och församlingar för att inventera objekt som är lämpliga för Handlingsplanen för att trygga den biologiska mångfalden i skogarna i södra Finland (METSO). Sammanlagt 800 000 euro har beviljats 52 projekt i tre finansieringsutlysningar. Med hjälp av stödet har inventeringar gjorts i 52 kommuner och åtta församlingar. 16 procent av Finlands kommuner deltar. Man fann sammanlagt drygt 8 700 hektar objekt som lämpar sig för METSO-handlingsplanen. Många av objekten är mycket representativa till sitt naturvärde.</p> <p>De kommuner och församlingar som deltog i inventeringen av METSO-objekten anser att det viktigaste sättet att trygga mångfalden är att beakta objekten vid skogsplanering och planläggning, men en del av objekten skall fredas som privata skyddsområden eller säljas till staten.</p> <p>Tills vidare har kommunerna med stöd av METSO-handlingsplanen skyddat ungefär 1 300 hektar och församlingarna ungefär 340 hektar skog som är värdefull för mångfalden. Vid Närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM-centralerna) bereds objekt på ungefär tusen hektar som ägs av kommunerna och församlingarna. I dessa siffror ingår objekt på cirka tusen hektar som kommit fram under de inventeringar som miljöministeriet finansierat.</p> <p>Det är skäl att fortsätta finansieringsstödet för METSO-inventeringarna, och marknadsföringen av finansieringsstödet bör riktas till kommuner och församlingar med större skogsinnehav. Dessutom bör noggrannare anvisningar ges om det praktiska genomförandet av inventeringarna. En höjning av ersättningsnivån för kommuners objekt som ska fredas som privata skyddsområden skulle öka kommunernas intresse för att genomföra METSO-handlingsplanen. De instanser som ansvarar för vården av kommunernas och församlingarnas skogar bör aktiveras att identifiera och trygga METSO-objekt. Det är också skäl att stöda naturvård och restaurering som kommuner och församlingar genomför.</p> <p>Särskilt i kommuner med stort skogsinnehav är det möjligt att på ett omfattande sätt planera naturvården och skyddet, för att främja dels bildandet av områdeshelheter som består av olika livsmiljöer i METSO-handlingsplanen, dels användningen för rekreation och turism samt konnektivitetet av skyddsområdena i nätverket. I utvecklingen av dylika områden är även naturvården och restaureringen av stor betydelse.</p>			
Nyckelord	kommun, församling, biologisk mångfald, skog, naturinventering, handlingsplan för att trygga den biologiska mångfalden i skogarna, METSO, miljöministeriet			
Finansiär/ uppdragsgivare				
	ISBN	ISBN 978-952-11-4229-1 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (online)
	Sidantal 66	Språk Finska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %) -
Beställningar/ distribution	Finlands miljöcentral (SYKE), PB 140, 00251 Helsingfors Epost: neuvonta.syke@ymparisto.fi			
Förläggare	Finlands miljöcentral (SYKE), PB 140, 00251 Helsingfors Tel. 0295 251 000 Epost: neuvonta.syke@ymparisto.fi			
Tryckeri/tryckningsort och -år				

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Finnish Environment Institute (SYKE)			<i>Date</i> October 2013
<i>Author(s)</i>	Susanna Anttila, Kimmo Syrjänen and Riikka Paloniemi			
<i>Title of publication</i>	Kunnat ja seurakunnat METSO:n toteuttajina (The role of municipalities and parishes in the implementation of the METSO programme)			
<i>Publication series and number</i>	Reports of the Finnish Environment Institute 31/2013			
<i>Theme of publication</i>				
<i>Parts of publication/ other project publications</i>	The publication is available only on the internet: www.syke.fi/publications helda.helsinki.fi/syke			
<i>Abstract</i>	<p>This report summarises the results of the inventories funded by the Ministry of the Environment in 2010–2012 of METSO sites located in forests owned by the municipalities and parishes.</p> <p>The Ministry of the Environment has granted financial support to municipalities and parishes for the inventory of sites suitable for the Forest Biodiversity Programme for Southern Finland (METSO). During three application rounds, almost 800,000 euros were granted to 52 projects: a total of 52 municipalities and eight parishes used the support to make investments. Sixteen per cent of the Finnish municipalities are involved. Slightly over 8,700 hectares of sites suitable for the METSO programme were discovered, with many of the sites being very representative in terms of natural values emphasised in the programme.</p> <p>According to the municipalities and parishes which participated in the METSO site inventory, the most important means of conserving biodiversity is to take account of such sites in forest planning and land use planning. In addition, some sites will be protected as private conservation areas or sold to the state.</p> <p>To date, the METSO programme has resulted in some 1,300 hectares of forests valuable with regard to biodiversity being conserved by municipalities, and some 340 hectares by parishes. Centres for Economic Development, Transport and the Environment (ELY Centres) are preparing some thousand hectares of sites owned by municipalities and parishes for conservation. This number includes approximately a thousand hectares of sites discovered during the inventory funded by the Ministry of the Environment.</p> <p>Financial support for the METSO inventories should be continued, and the marketing of the financial support should be targeted to those municipalities and parishes with the largest forest properties. Furthermore, practical inventory instructions should be improved. Raising the level of support for sites which will be funded by municipalities as private conservation areas would make municipalities more interested in carrying out the METSO programme. Those responsible for maintaining municipal and parish forests should be activated into recognising and conserving METSO sites. Nature management and restoration by municipalities and parishes should also be supported.</p> <p>Municipalities owning large forest areas are in an ideal position to make extensive nature management and conservation plans. This would support the creation of areas consisting of different habitats included in the METSO programme, and their use for recreation and tourism, and the connectivity of the protected area network. Nature management and restoration also play a significant role in the developing of such areas.</p>			
<i>Keywords</i>	municipality, parish, biodiversity, forest, investment in nature, Forest Biodiversity Programme for Southern Finland, METSO, the Ministry of the Environment			
<i>Financier/ commissioner</i>				
	ISBN	ISBN 978-952-11-4229-1 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (online)
	<i>No. of pages</i> 66	<i>Language</i> Finnish	<i>Restrictions</i> Public	<i>Price (incl. tax 8 %)</i> -
<i>For sale at/ distributor</i>	Finnish Environment Institute (SYKE), neuvonta P.O. Box 140, FI-00251 Helsinki, Finland Email: neuvonta.syke@ymparisto.fi			
<i>Financier of publication</i>	Finnish Environment Institute (SYKE), P.O. Box 140, FI-00251 Helsinki, Finland Phone +358 0295 251 000			
<i>Printing place and year</i>				



Kuva: Pekka Väisänen



ISBN 978-952-11-4229-1 (PDF)

ISSN 1796-1726 (verkkokj.)